

Λάρκος Λάρκου

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΕΚΚΡΕΜΕΣ

Ιανουάριος, 2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγικά

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α:

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΣΤΟ ΝΕΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

1. Μια στρατηγική για την ανατροπή
2. Πρόοδος και προκλήσεις στο κυπριακό
3. Το παράλληλο κυπριακό
4. Αρχιτεκτονική ασφαλείας στην επίλυση
5. Επτά σημεία για την ασφάλεια
6. Ο διάλογος, η ανασφάλεια και οι εγγυήσεις
7. Οι συνομιλίες και το κεκτημένο
8. Ποια διάσκεψη για το κυπριακό;
9. Το βέτο τον χειμώνα
10. Πού είναι το κλειδί της λύσης;
11. Συνομιλίες χωρίς ρυθμιστές
12. Το κόστος της λύσης
13. Σωστή λύση ή αντιφάσεις;
14. Η μεγάλη φωτογραφία
15. Καχυποψία από άμμο
16. Συντονισμός με κυπριακή υπογραφή

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β:

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ, Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΥΡΩΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

17. Οι δύο Άγκυρες και το κυπριακό
18. Ισχυρό σήμα για το 2016
19. «Κωδικός» Ελβετία στην Α. Μεσόγειο
20. Οι κυρώσεις και η αλλαγή του παιχνιδιού
21. «Ψήφος» Μέρκελ στον Ερτογάν

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ, Η ΕΕ ΚΑΙ Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

22. Ο Γιούνκερ, «παίκτης» της λύσης
23. Λευκωσία: η ανατολική «πρωτεύουσα» της ΕΕ
24. Ο κύκλος των προθύμων ΥΠΕΞ
25. Κέρι ή Λαβρόφ; Το «δίλημμα»!!
26. Μια Σύνοδος με μέλλον
27. Από την Έκθεση Προόδου στο Βαρόμετρο
28. Το ευρωτουρκικό σταυρόλεξο

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ:

Η ΑΛΛΑΓΗ ΣΤΗΝ Τ/Κ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΡΟΓΛΟΥ ΣΤΟΝ ΑΚΙΝΤΖΙ

29. Η δημοσκόπηση της αλλαγής
30. Το δίλημμα των τ/κ σήμερα
31. Δύο δρόμοι στην κάλπη των τ/κ
32. Μ. Ακιντζί: το στοίχημα της επόμενης μέρας

33. Ο Ακιντζί σε πρώτο πρόσωπο
34. Τι Έρογλου, τι Ακιντζί!
35. Μια περιοδεία με σφραγίδα Ντενκτάς

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε:

Η ΔΙΑΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

36. Ο Μαντέλα και εμείς
37. ΔΕΑ: μαρτυρίες και χορηγίες τώρα!
38. Sir με σφραγίδα «προφήτη»!
39. Διπλό βραβείο για μια πατρίδα.
40. Ιππόλυτος με ψυχή!
41. Οθέλλος και πολιτική
42. Επιλογικά: να επανεφεύρουμε την Κύπρο!

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Το ηλεκτρονικό βιβλίο, «Το Κυπριακό Εκκρεμές» περιλαμβάνει άρθρα και αναλύσεις που καλύπτουν τις εξελίξεις στο κυπριακό από την εκλογή του Μ. Ακιντζί στην ηγεσία των τ/κ μέχρι σήμερα, 26 Απριλίου 2015. Η αλλαγή έφερε πρόοδο, οι συνομιλίες ανάμεσα στον Πρόεδρο Αναστασιάδη και τον τ/κ ηγέτη απέκτησαν νόημα και οι κύπριοι πολίτες θέτουν στην πρώτη σελίδα των συζητήσεών τους τις σημαντικές πιθανότητες της επίλυσης.

Διατυπώνω τις σκέψεις μου με διάθεση να αποτελέσουν μια δημιουργική συμβολή στη γενικότερη προσπάθεια του λαού μας για ελευθερία, πρόοδο, δικαιοσύνη. Οι εξελίξεις που συνδέονται με το κυπριακό, την ΕΕ, την Τουρκία, τις ευρωτουρκικές σχέσεις και τη διακοινοτική διάσταση καλύπτονται σε ξεχωριστά κεφάλαια.

Το 2016 προσφέρει κίνητρα, συσχετισμούς και συμπτώσεις συμφερόντων που υπόσχονται μια ενδιαφέρουσα χρονιά. Το «Κυπριακό Εκκρεμές» δείχνει ότι οι κύπριοι πολίτες αμφισβητούν την στατική πρόσληψη της πραγματικότητας, μια αναγκαία προϋπόθεση για την ανατροπή της.

Λάρκος Λάρκου

Ιανουάριος, 2016

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α:

ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΣΤΟ ΝΕΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

1. ΜΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΤΡΟΠΗ

Η μάχη ανάμεσα στην εφικτή και την «ιδανική» λύση στο κυπριακό παραμένει ανοικτή, η συζήτηση διαθέτει τα δικά της αντανακλαστικά. Θεωρώ ότι σε αυτή την ιστορική συγκυρία η εφικτή λύση βρίσκεται στο Κοινό Ανακοινωθέν της 11^{ης} Φεβρουαρίου 2014. Σε αυτό προνοείται ότι «το ομοσπονδιακό σύνταγμα θα ορίζει ότι η ενωμένη Κυπριακή ομοσπονδία θα αποτελείται από δυο συνιστώσες πολιτείες. Η διζωνική, δικοινοτική φύση της ομοσπονδίας και οι αρχές πάνω στις οποίες βασίζεται η ΕΕ θα διασφαλίζονται και θα γίνονται σεβαστές σε όλο το νησί. Το ομοσπονδιακό σύνταγμα θα αποτελεί τον ανώτατο νόμο του νησιού και θα δεσμεύει όλες τις αρχές της ομοσπονδίας και των συνιστώντων πολιτειών».

Αυτή η λύση είναι στηριγμένη στα ψηφίσματα του ΟΗΕ, διαθέτει ισχυρές πλειοψηφίες στις δύο κοινότητες που την αποδέχονται ως μια πραγματική βάση για διαπραγματεύσεις, διαθέτει ισχυρή διεθνή στήριξη και μπορεί να οδηγήσει σε συμφωνημένη λύση στις διακοινοτικές συνομιλές ανάμεσα στους ηγέτες των δύο κοινοτήτων. Δημοσκόπηση της εταιρείας «Γνώρα» που διενήργησε η Metron Analysis και δημοσίευσε ο «Φιλελεύθερος» (Οκτώβρης, 2013) λέει ότι η βασική κατεύθυνση της πλειοψηφίας των ε/κ παραμένει η επιδίωξη λύσης στηριγμένης στις αρχές της ομοσπονδίας όπως περιγράφεται στα κείμενα του ΟΗΕ. Τα βασικά ευρήματα της έρευνας είναι πως «εφτά στους δέκα πολίτες απορρίπτουν λύση δύο κρατών. Η συντριπτική πλειοψηφία, εννιά στους δέκα πολίτες, πιστεύουν ότι: Κύπρος ενωμένη, χωρίς ξένα στρατεύματα κατοχής μπορεί να ευημερήσει και να προκόψει, προς όφελος των πολιτών και Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα και ακόμη ότι υπάρχει τρόπος για ειρηνική συμβίωση». Η δημοσκόπηση δείχνει ότι «ένα ισχυρό πλειοψηφικό ρεύμα, 74%, απορρίπτει την άποψη ότι «το παρελθόν έχει δείξει ότι οι δύο κοινότητες δεν μπορούν να συνυπάρξουν. Καλύτερα δύο χωριστά κράτη. Δεν υπάρχει τρόπος να ζήσουμε μαζί. Ας το πάρουμε απόφαση». Στην αξιολόγηση της έρευνας δύο είναι οι κρίσιμοι αριθμοί, πρώτον, ότι το 74% πιστεύει στην επιδίωξη λύσης μέσα από τις συνομιλίες και τη μεσολάβηση του ΟΗΕ, ενώ ένα ποσοστό 24% πιστεύει στη λογική της λύσης του τύπου «καλύτερα δύο χωριστά κράτη»

Απέναντι στην πρόταση για αναζήτηση λύσης με βάση τα ψηφίσματα του ΟΗΕ, δεν υπάρχει κάποια άλλη που να τίθεται στο δημόσιο διάλογο. Οι

υποστηρικτές της «ιδανικής λύσης» απορρίπτουν και καταγγέλλουν, αλλά δεν έχουν αναδείξει κάποια άλλη πρόταση. Το να παραθέτει κανείς ένα γενικόλογο περίγραμμα περί ιδανικής λύσης, στην πραγματική πολιτική δεν σημαίνει απολύτως τίποτα. Διαθέτει αυτή η ιδανική λύση απήχηση στο διεθνές πεδίο; Θα έχουμε τον ΟΗΕ σε αυτή την γραμμή; Υπάρχει, έστω μια χώρα, διεθνώς που θα την στηρίξει; Υπάρχει κάποια πολιτική τάση στην τ/κ κοινότητα η οποία, θα μπορούσε, έστω, να την συζητήσει; Τίποτε από αυτά δεν συμβαίνει. Η ιδανική λύση είναι προβολή μιας επιθυμίας, αντί μιας υπαρκτής διεκδίκησης, που βήμα βήμα καταλήγει σε μια μακρόσυρτη ήττα των ε/κ.

Η αποσιώπηση της πραγματικότητας, η προβολή ανέφικτων στόχων, η καλλιέργεια μιας εξωπραγματικής εικόνας σχετικά με τις δυνατότητες και επιδιώξεις μας, παρεμποδίζουν την Κύπρο από τη διεκδίκηση της ρεαλιστικής δυνατότητας να αλλάξει σελίδα και την απομακρύνουν από την δημιουργική συμμετοχή στις εξελίξεις στο σύγχρονο κόσμο. Η διαρκής τριβή με τον εαυτό μας, η συνεχής εσωτερική αντιπαλότητα ανάμεσα σε εφικτά και μη προσδιοριζόμενα οράματα, δεν συμβάλλει στην ένταξη της νήσου στον κόσμο της σταθερότητας, στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης και της οικονομικής κρίσης.

Το μείζον θέμα παραμένει η δυνατότητα στον παρόντα ιστορικό χρόνο να βρεθεί κοινά αποδεκτή λύση, ικανή να ανταποκριθεί στις προσδοκίες των δύο κοινοτήτων, άρα ικανή να δώσει λύσεις σε έναν βιώσιμο συμβιβασμό. Αυτός ο δρόμος είναι αρκετά περίπλοκος, όποιος δεν βλέπει τις δυσκολίες, μάλλον δεν παρακολουθεί από κοντά τι γίνεται επί του εδάφους. Οι δικαιολογημένες απορίες, τα επίμονα ερωτήματα παραμένουν ένα κυρίαρχο στοιχείο στην ε/κ πολιτική παράδοση.

Θεωρώ ότι στο δημόσιο διάλογο προέχει να αναδειχθεί το ζήτημα της στρατηγικής που διαθέτει η κοινωνία μας, πώς θέλει να οργανωθεί σε 5 ή 10 χρόνια από σήμερα, πόσοι πρόσφυγες θα παραμείνουν στη μάχη της επιστροφής, πόσο οι νέες γενιές θα αντιλαμβάνονται το κυπριακό ως ζήτημα ύψιστης σημασίας ζήτημα που χρειάζεται να επιλυθεί.

Οι δυνάμεις που ενδιαφέρονται για μια διαφορετική Κύπρο οφείλουν να πείσουν ότι αντιλαμβάνονται τι σημαίνει μια Κύπρος διχοτομημένη ακόμα 5 ή 10 χρόνια και εξ αυτού να βελτιώσουν την πολιτική που οδηγεί στη συνεργασία και τη συνεννόηση. Ο δρόμος που θα μας οδηγήσει στη διαφορετική Κύπρο, που θα μας βγάλει έξω από τη σημερινή τραγική θέση της κατοχής και της πολυδιάσπασης βρίσκεται στη διαμόρφωση ενός νέου κινήματος ιδεών που θα βασίζεται σε ένα ρεαλιστικό αφήγημα για την αυριανή Κύπρο.

Το αφήγημα της λύσης χρειάζεται πολιτική τεκμηρίωση. Από την κατοχή στην ελευθερία, από την οικονομική κρίση στην ανάπτυξη, από την ανεργία στη μισή Κύπρο στην απασχόληση σε όλη την Κύπρο, από το καθεστώς του ιδιόμορφου εταίρου στην πλήρη συμμετοχή στην ΕΕ, από την καθήλωση στο παρελθόν στην ενεργητική συμμετοχή στο διεθνές και ευρωπαϊκό γίγνεσθαι σήμερα.

Οι πολιτικές μεταβολές, η στρατηγική της ανατροπής είναι αναγκαίες για την κυπριακή κοινωνία, την ανάπτυξη, την ασφάλεια, την ευημερία, την πρόοδο. Αυτή η πολιτική εξέλιξη μπορεί να είναι στέρεη όταν αποτελεί πεποίθηση των πολιτών, όταν ένα κίνημα ανατροπής θέλει να διαμορφώσει ένα διαφορετικό μέλλον με γνώση, αυτοπεποίθηση και συμμετοχή.

2. ΠΡΟΟΔΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ

Ο διάλογος για την επίλυση του κυπριακού παράγει πρόοδο.

Τα στοιχεία δείχνουν ότι στα κεφάλαια για τη διακυβέρνηση, το περιουσιακό, την οικονομία και την ΕΕ έχει παραχθεί καλό αποτέλεσμα, γεγονός που ανοίγει το δρόμο για νέες συγκλίσεις σε κεφάλαια που διασυνδέονται μεταξύ τους.

Οι λεπτομέρειες ή τα περισσότερα θα διαφανούν στη συνέχεια. Ωστόσο, πάνω στα πιο πάνω κεφάλαια έχει παραχθεί ουσιαστικός πρόοδος σε σχέση με παλαιότερα σχέδια λύσης (λ.χ. πρώτη αρχή της ρύθμισης γύρω από το περιουσιακό), ή

η λύση για το κεφάλαια της διακυβέρνησης που φαίνεται ότι διατηρεί τα ουσιαστικά στοιχεία των συγκλίσεων Χριστόφια

Ταλάτ, συνεπώς διατηρεί και το κρισιμότερο που συνδέεται με τη «σταθμισμένη» ψήφο. Πέρα από τα επί μέρους κεφάλαια της διαπραγμάτευσης, μπορεί να υπογραμμιστούν και τα εξής ως πολιτικά στοιχεία που περιβάλλουν τη διαπραγματευτική διαδικασία:

A. Η ουσιαστική επικοινωνία Αναστασιάδη-

Ακιντζί, το περιβάλλον εμπιστοσύνης που χαρακτηρίζει τη συνεννόησή τους. Αυτό το πλαίσιο μέχρι τώρα έχει οδηγήσει σε πραγματική πρόοδο, με την επισήμανση ότι διαφορές στις προσεγγίσεις ανάμεσα στους δύο ηγέτες υπάρχουν και αυτό είναι φυσιολογικό. Ωστόσο, μετρά πολύ η βούληση, ότι το αμοιβαίο κίνητρο είναι η επίλυση, γεγονός που βοηθά αποφασιστικά στην εξεύρεση συμβιβαστικών λύσεων.

B. Τα ΜΟΕ παίζουν το δικό τους μερικό ρόλο στην αλλαγή του κλίματος και τη δημιουργία ενός πλαισίου που επιτρέπει χειροπιαστά βήματα συνεννόησης που φέρνουν πιο κοντά τις δύο κοινότητες. Έτσι έχουμε: ισχυρή πιθανότητα σύντομα να εξευρεθεί λύση στα θέματα τόσο της «διασύνδεσης» της ηλεκτρικής ε

νέργειας όσο και εκείνου με την απ' ευθείας κινητή τηλεφωνία, ενώ οι Τεχνικές Επιτροπές εμφανίζουν σαφές αποτέλεσμα όπως λ.χ. εκείνες για την πολιτιστική κληρονομιά, το περιουσιακό και τον πολιτισμό, ενώ βρίσκεται σε διαμόρφωση πολιτικής εκείνη για την ισότητα των δύο φύλων.

Γ. Το κλίμα στην ε/κ κοινή γνώμη αλλάζει. Σημαντικές δυνάμεις κατανοούν τη σημασία μιας μεγάλης γεωπολιτικής αλλαγής στη νήσο και στηρίζουν την προσπάθεια των δύο ηγετών. Η αλλαγή συντελείται γιατί οι πολίτες αναπτύσσουν τις σκέψεις τους σε ένα περιβάλλον νηφαλιότητας και ήπιου πολιτικού κλίματος. Αυτά τα δύο στοιχεία πάνε μαζί γιατί η ψύχραιμη συζήτηση και η σφαιρική ενημέρωση δημιουργούν πολίτες με στέρεη γνώση και με κατάκτηση της δυνατότητας για κριτική αποτίμηση της πορείας μας τις δεκαετίες που πέρασαν.

Δ.

Η συμμετοχή της ΕΕ στις συζητήσεις. Η επίσκεψη Γιούνκερ και οι συνομιλίες Μογκερίνι στη νήσο ανέδειξαν τέσσερις αξιόλογες αλλαγές: πρώτο, η συμμετοχή της ΕΕ γίνεται πιο σαφής με την ενεργητική συμμετοχή του Πέτερ βαν Νούφελ ως προσωπικού αντιπρόσωπου του Προέδρου της Επιτροπής για το κυπριακό στην αποστολή των καλών υπηρεσιών του ΟΗΕ για την Κύπρο, δεύτερο, την εμφανή αλλαγή στάσης της τ/κ ηγεσίας για το ρόλο της ΕΕ στις συνομιλίες- από την άρνηση Έρογλου στη θετική στάση Ακιντζί, τρίτο, με την παραγωγική συμβολή του Επιτρόπου Χρ. Στυλιανίδη στις σχετικές διεργασίες, γεγονός που επισφράγισε ο Πρόεδρος Γιούνκερ με το δημόσιο έπαινο στον κύπριο Επίτροπο - «κάνει πολύ καλή δουλειά στις Βρυξέλλες», και, τέταρτο, με την ανάδειξη της ΕΕ ως του ευρύτετα αποδεκτού πλαισίου μέσα στο οποίο θα λειτουργεί η Κύπρος με λυμένο το κυπριακό.

Ε. Οι εξελίξεις δείχνουν συγκρατημένη αισιοδοξία, αλλά ουδείς μπορεί να υποτιμήσει τις δυσκολίες που συναντά και θα συναντήσει κάθε προσπάθεια για αλλαγή στην Κύπρο. Οι δυσκολίες συνδέονται με τη δύναμη που παράγει η συνήθεια στην ανθρώπινη δραστηριότητα, συνδέονται με την ευγενή μας πίστη ότι το δίκαιο, αργά ή γρήγορα, στον παρόντα αιώνα «θα κατισχύσει», και, κυρίως, συνδέονται με την παγίωση οικονομικών συμφερόντων που παρεμποδίζουν την πρόοδο επικαλούμενα ένα προσχηματικό «εθνικό συμφέρον» - στην πραγματικότητα έναν τυφλό συντεχνιασμό που κερδίζει από τα «κεκτημένα» της εισβολής. Η μάχη για την επίλυση χρειάζεται ένα σφαιρικό, μάχιμο, σύγχρονο πολιτικό και επικοινωνιακό σχέδιο που θα εμπνεύσει και θα κινητοποιήσει την πλειοψηφία της κοινής γνώμης πάνω στην κατεύθυνση που εκφράζουν οι έννοιες «ελευθερία, ασφάλεια, ανάπτυξη, δικαιοσύνη, ευημερία». Σήμερα

η πλειοψηφία στηρίζει την αλλαγή στο κυπριακό. Η δραστήρια πλειοψηφία σ υνδέεται με την πολιτική ηγεμονία των ιδεών μιας ενωμένης, σύγχρονης Κύπρ ου μέσα στο ευρωπαϊκό πλαίσιο.

3. ΤΟ ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ

Ο Ειδικός Σύμβουλος του ΓΓ του ΟΗΕ Έ. Έιντε ανακοίνωσε στις 7 Απριλίου 2015 την επανέναρξη των συνομιλιών για το κυπριακό. Ζήτησε ταχεία διαδικασία και έκανε έκκληση σε όλους ώστε «το 2015 να είναι μια αποφασιστική χρονιά για τη λύση με βάση το Κοινό Ανακοινωθέν Αναστασιάδη-Έρογλου και όλα όσα αναγράφονται στην κοινή δήλωση στην οποία είχαν καταλήξει οι ηγέτες στις 17 του περασμένου Σεπτέμβρη». Οι δηλώσεις Έιντε προέκυψαν μετά την επίσκεψή του στην Άγκυρα όπου πήρε τη διαβεβαίωση για την μη έκδοση νέας NAVTEX, καθώς το Barbaros έχει ήδη αποχωρήσει από την κυπριακή ΑΟΖ.

Το κλασικό κυπριακό με τις νέες συνομιλίες κορυφής έχει μια νέα δυνατότητα να δοκιμάσει την πιθανότητα επίλυσής του. Μαζί με το κλασικό κυπριακό αναπτύσσονται διαδικασίες που επηρεάζουν το «παράλληλο» κυπριακό. Ως εξής:

A. Οι ευρωτουρκικές σχέσεις αν και δεν διαθέτουν μομέντουμ όπως παλαιότερα, διαθέτουν, ωστόσο, στοιχεία προς αξιοποίηση, αξιόλογα διαπραγματικά χαρτιά. Τα κεφάλαια που έχει μπλοκάρει η Κυπριακή Δημοκρατία μπορούν να ενταχθούν σε αυτό το σκηνικό. Το κλείσιμο των κεφαλαίων υπηρετεί έναν στόχο. Η αξιοποίησή τους υπηρετεί έναν σημαντικότερο, αν διασυνδεθεί με τη διαπραγμάτευση στη Λευκωσία, με όρους και προϋποθέσεις που θα κριθούν από τη συγκυρία.

B. Το φυσικό αέριο αποτελεί μια νέα παράμετρο στις διαπραγματεύσεις. Έτσι ή αλλιώς, αυτό είναι μέρος του παράλληλου κυπριακού -συζητήσεις στην κοινή γνώμη, μακροπρόθεσμα σχέδια, διεθνές ενδιαφέρον, ενεργειακή διπλωματία, κίνητρο για όλους ώστε η επίλυση να ανοίξει περισσότερες δυνατότητες στην αναπτυξιακή διαδικασία. Η θέση του προέδρου Αναστασιάδη είναι πως «όλες οι εκκρεμότητες που δεν έχουν συμφωνηθεί θα μπορούσαν να συζητηθούν κατά το τελικό στάδιο των διαπραγματεύσεων, όταν κατατεθούν οι Χάρτες των εδαφικών αναπροσαρμογών και εφόσον ο διάλογος θα ευρίσκεται στην τελική πορεία λύσης» (5/1/2015). Αυτή η ανάγνωση των πραγμάτων δίνει τη δυνατότητα για μια διαβούλευση πάνω σε ένα μεγαλύτερο κάδρο, γεγονός που επιτρέπει τη διαμόρφωση καλύτερης βάσης για συγκλίσεις.

Γ. Το κυπριακό, εκτός από συνομιλίες, είναι και οι άνθρωποι, η επικοινωνία, οι διαθέσεις. Το «άγνωστο» κυπριακό διαθέτει μικρά αλλά πολύ αποφασιστικά «τμήματα» που δημιουργούν μια κινητικότητα, δεν λύνουν τα μεγάλα ζητήματα αλλά βοηθούν στην αλλαγή της ατμόσφαιρας. Η αίτηση της τ/κ ομοσπονδίας ποδοσφαίρου να ενταχθεί στην ΚΟΠ στις 30 Μαρτίου είναι ένα αθλητικό ζήτημα με ειδικούς πολιτικούς συμβολισμούς. Είναι σημαντικό το ότι ο Σεπ Μπλάτερ και ο Μ. Πλατινί στήριξαν τη διαδικασία από την αρχή. Ο Χ. Σέρτογλου δήλωσε στην τ/κ εφημερίδα «Κίπρις» στις 31 Μαρτίου πως «στήριξη στην τ/κ ομοσπονδία ποδοσφαίρου προσέφερε το Ρεπουβλικανικό Τουρκικό Κόμμα (ΡΤΚ), ενώ αντέδρασε το ΔΚ (Σ. Ντενκτάς) και ο Έρογλου ο οποίος δήλωσε πως δεν υπάρχει κανένα κέρδος από την ένταξη στην ΚΟΠ»

Δ. Στις 19 Απριλίου οι τ/κ θα αποφασίσουν σε σχετική ψηφοφορία για τον ηγέτη τους για τα επόμενα πέντε χρόνια. Οι δημοσκοπήσεις δείχνουν ως επικρατέστερους για να περάσουν στο δεύτερο γύρο τους Ν. Έρογλου και τον Μ. Ακιντζί. Στην ε/κ κοινωνία αρκετοί εκτιμούν πως αυτή η ψηφοφορία μοιάζει με εικονική. Αυτή η αντίληψη στερείται τεκμηρίωσης, γιατί υποτιμά το ρόλο που διαδραματίζουν οι διαθέσεις των τ/κ και αγνοεί τη σημασία των «αποχρώσεων» στην πολιτική. Οι Ν. Έρογλου και ο Μ. Ακιντζί αναπτύσσουν τις θέσεις τους σχετικά με το κεφάλαιο των εγγυήσεων σε περίπτωση λύσης σε ρεπορτάζ στο ΚΥΠΕ (6 Απριλίου). Ο Ν. Έρογλου δήλωσε ότι «για εμάς καμία εγγύηση δεν μπορεί να πάρει τη θέση της αποτελεσματικής και έμπρακτης εγγύησης της Τουρκίας. Οι ιστορικές εξελίξεις και τα γεγονότα έχουν δείξει πόσο εύλογη είναι η ευαισθησία μας για το θέμα αυτό και ότι είναι ζωτικής σημασίας για εμάς». Ο Μ. Ακιντζί δήλωσε ότι «χωρίς αμφιβολία, οι ανάγκες ασφαλείας του σήμερα είναι πολύ διαφορετικές από το πλαίσιο ασφάλειας που σχεδιάστηκε σύμφωνα με τις απαιτήσεις το 1959-1960. Οι απειλές για την ασφάλεια, όπως η εμπορία ανθρώπων, η τρομοκρατία, κυβερνο-τρομοκρατία, ο ιός Έμπολα είναι απειλές για την ανθρωπότητα οι οποίες πρέπει να εξεταστούν ιδιαίτερα. Πιστεύω ότι εάν φτάσουμε σε μια αμοιβαία αποδεκτή λύση και οι δύο πλευρές πιστέψουν στη βιωσιμότητα της λύσης, ένας συμβιβασμός μπορεί να είναι εφικτός και στο θέμα των εγγυήσεων». Ερώτημα σε δημοσκόπηση στις 2 Απριλίου από την εταιρεία «Γκεζιτσί» «ποιος είναι ο πιο κατάλληλος για την επίλυση του κυπριακού» το 38,2% δείχνει τον Μ. Ακιντζί και το 36,5% τον Ν. Ερογλου.

Ε. Η ιστορική εμπειρία δείχνει ότι το κλασσικό και το παράλληλο κυπριακό για να μπουν σε τροχιά επίλυσης, χρειάζεται να συγκλίνουν σε ένα κρίσιμο κύκλο από συμπτώσεις. Σήμερα κάποιες υπάρχουν, άλλες μπορεί να δημιουργηθούν στην πορεία, άλλες παραμένουν πιστές στην ακινησία.

Δύσκολο στοίχημα, αλλά γι' αυτό το κυπριακό παραμένει ένα στοίχημα για μεγάλους παίκτες.

4. ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ

Το θέμα της ασφάλειας στην επίλυση του κυπριακού αναμφίβολα βρίσκεται στην κορυφή κάθε προσέγγισης. Πολίτες, ειδικοί και πολιτική ηγεσία το γνωρίζουν καλά. Η αντίθεση είναι πραγματική και οι προσεγγίσεις εδράζονται πάνω σε διαφορετικές ιστορικές εμπειρίες. Η ρεαλιστική ανάγνωση της κατάστασης οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η επανάληψη του συστήματος του 1960 ισοδυναμεί με καμιά λύση και η πλήρης κατάργηση κάθε μορφής «συστήματος ασφαλείας» ισοδυναμεί επίσης με καμιά λύση. Τι μπορεί να γίνει;

Οι τ/κ στη μεγάλη τους πλειοψηφία ζητούν ένα είδος από τουρκικές εγγυήσεις. Κανένας φορέας πολιτικής δεν ζητά πλήρη κατάργησή τους, ακόμα και οι δυνάμεις που εκφράζουν το μη ντενκτασικό τόξο. Ο Μ. Ακιντζί στις 19^{ης} Απριλίου 2015 επεσήμανε ότι «χωρίς αμφιβολία, οι ανάγκες ασφαλείας του σήμερα είναι πολύ διαφορετικές από το πλαίσιο ασφάλειας που σχεδιάστηκε σύμφωνα με τις απαιτήσεις το 1959-1960. Πιστεύω ότι εάν φτάσουμε σε μια αμοιβαία αποδεκτή λύση και οι δύο πλευρές πιστέψουν στη βιωσιμότητα της λύσης, ένας συμβιβασμός μπορεί να είναι εφικτός και στο θέμα των εγγυήσεων». Στις 2 Μαΐου ο Μ. Ακιντζί δηλώνει ότι «οι εγγυήσεις βασίζονται σε διεθνείς συμφωνίες και δεν μπορούν να τερματιστούν μονομερώς με δήλωση της Ελλάδας. Η ασφάλεια της Κύπρου με το δικαίωμα της εγγύησης της Τουρκίας έχει άμεση σχέση». Στις 24 Ιουλίου ο εκπρόσωπος του Μ. Ακιντζί Μπαρίς Μπουρτσού δήλωσε στην «Cyprus Weekly» ότι «οι εγγυήσεις δεν είναι ταμπού. Πρέπει να τις αγγίξουμε, να τις συζητήσουμε, να διαπραγματευθούμε επ' αυτών». Στις 3 Αυγούστου η Εμινέ Τσολάκ «ΥΠΕΞ» των τ/κ δήλωσε στη «Χουριέτ» σχετικά με τις εγγυήσεις ότι «συζητάμε κάτι ενδιάμεσο».

Επί της ουσίας, είναι πολιτικά αναγκαίο, και εφικτό, να αλλάξει η βάση της αναζήτησης λύσης στο ζήτημα της ασφάλειας. Το δικαίωμα της μονομερούς επέμβασης –μη αποκλεισμένης της στρατιωτικής -στα εσωτερικά ενός κράτους- μέλους της ΕΕ αντίκειται σε όλες τις συνθήκες πάνω στις οποίες οικοδομήθηκε η ΕΕ από το 1957 έως σήμερα. Χρειάζεται μια διαφορετική ανάλυση που θα οδηγήσει σε διαφορετικό αποτέλεσμα. Είναι αναγκαία η επεξεργασία μιας νέας αρχιτεκτονικής ασφαλείας για την επανενωμένη Κύπρο. Η ΕΕ μπορεί να συμβάλει ώστε να ξεπεραστεί η συγκρουσιακού χαρακτήρα συμφωνία του '60, με μια νέα που θα προωθεί τη θεσμική διαβούλευση και την πολιτική

συνεννόηση με στόχο την ειρηνική και με διπλωματική μέσα επίλυση προβλημάτων, έτσι που το ξεπέρασμά τους να συντελείται σε ένα περιβάλλον ασφαλείας στο οποίο απαγορεύεται η χρήση ή η απειλή χρήσης βίας. Σήμερα η ΕΕ στο πιο υψηλό επίπεδο και ο ΟΗΕ- άρθρο 7 του Καταστατικού Χάρτη- μπορεί να παράσχουν τις απαιτούμενες εγγυήσεις προωθώντας ένα νέο περιβάλλον ασφαλείας σε μια ενδεχόμενη τελική διευθέτηση του κυπριακού. Η ΕΕ μπορεί να εγγυηθεί την εφαρμογή της λύσης μέχρι το τελικό της στάδιο από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, την Επιτροπή, το Συμβούλιο Υπουργών, και, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Η Συνθήκη της Λισσαβόνας επιτρέπει στην Κύπρο να αξιοποιήσει την πρόνοια της «Ρήτρας αμοιβαίας συνδρομής» η οποία στο άρθρο 28α, παρ. 7, του Τίτλου V, προβλέπει ότι «σε περίπτωση κατά την οποία κράτος- μέλος της ΕΕ δεχθεί ένοπλη επίθεση στο έδαφός του, τα άλλα κράτη μέλη οφείλουν να του παράσχουν βοήθεια και συνδρομή με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών».

Μια νέα αρχιτεκτονική ασφαλείας για την επανενωμένη Κύπρο είναι σκόπιμο να διασυνδεθεί με τις ενταξιακές διαπραγματεύσεις της Τουρκίας όπως προνοεί το κείμενο της 3^{ης} Οκτωβρίου 2005. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με κύκλους πολιτικής που ευνοούν μια διασύνδεση συμφερόντων μέσα στο ευρωπαϊκό πλαίσιο. Εφόσον επιτευχθεί συμφωνία στο κυπριακό, η Λευκωσία λ.χ. να ανοίξει τα κλειστά κεφάλαια της διαπραγμάτευσης ΕΕ-Τουρκίας, συνεπώς να δώσει ισχυρή ώθηση στις ενταξιακές διαπραγματεύσεις της Τουρκίας και, υπό το φως της τελικής τους εξέλιξης, - ένταξη «λίγο μέσα, λίγο έξω», ή Ειδική Σχέση- νέα ανάγνωση του ζητήματος ασφαλείας στο τρίγωνο ΕΕ-Τουρκία-Κύπρος.

Ο Γ. Κρανιδιώτης υπογράμμισε στις 2 Μαρτίου 1999 ότι «η ΕΕ μπορεί να παίξει ρόλο και να συμβάλει στον αφοπλισμό και την αποστρατικοποίηση του νησιού». Μέσα στο πλαίσιο της σημερινής αναζήτησης λύσεων, είναι εφικτό στρατιωτικές δυνάμεις από την ΕΕ και τον ΟΗΕ να εποπτεύσουν τη διαδικασία αποχώρησης των δυνάμεων του στρατού κατοχής. Επίσης, ένας αριθμός από αστυνομικές δυνάμεις από την Ευρωαστυνομία (Europolice) μπορεί να αναλάβει μέρος της ευθύνης για εποπτεία «σημείων διέλευσης» μέχρι την πλήρη κατάργησή τους, ενώ αν συμφωνηθεί να παραμείνει μικρός αριθμός από δυνάμεις, όπως το ανάλογο με την ΕΛΔΥΚ και την ΤΟΥΡΔΥΚ, να «συντονίζονται» από στρατιωτικό που θα ορίσει η ΕΕ.

Η πολιτική να αναδειχθεί η ΕΕ ως καταλύτης στην αρχιτεκτονική ασφαλείας στην επίλυση του κυπριακού τυχάνει μεγάλης υποστήριξης ανάμεσα στους

κύπριους πολίτες. Έρευνα της κοινής γνώμης στα πλαίσια του προγράμματος «Κύπρος 2015: Έρευνα και Διάλογος για ένα Βιώσιμο Μέλλον δείχνει ότι θετικός παράγοντας για την επίλυση είναι η επιθυμία να εισέλθει η Κύπρος σε «νέα εποχή μακροπρόθεσμης βιώσιμης ειρήνης» (98% ε/κ, 73% τ/κ), όπως και το «να καταστεί η Κύπρος ένα φυσιολογικό κράτος πλήρως ενταγμένο στην ΕΕ, χωρίς το κυπριακό πρόβλημα να το κρατάει καθηλωμένο (86% ε/κ, 65% τ/κ)». Τα ευρήματα της έρευνας βεβαιώνουν ότι η στρατηγική να «σφραγίσει» η ΕΕ ουσιαστικές πτυχές ενός σχεδίου λύσης υιοθετείται από μεγάλα πλειοψηφικά ρεύματα ανάμεσα σε ε/κ και τ/κ. Σε μια σειρά από στρατηγικής σημασίας ζητήματα (ασφάλεια, ανάπτυξη, βιωσιμότητα της λύσης, σταθερό περιβάλλον) η εμπιστοσύνη που δείχνουν οι κύπριοι στην ΕΕ αποτελεί τη λυδία λίθο για να βγούμε από τα αδιέξοδα.

5. ΕΠΤΑ ΣΗΜΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Το θέμα της ασφάλειας σε μια λύση στο κυπριακό, επανέρχεται συστηματικά στην επικαιρότητα. Δηλώσεις ε/κ και τ/κ πολιτικών, δηλώσεις στην Άγκυρα και την Αθήνα, δίνουν τον τόνο. Οι διαφορετικές προσεγγίσεις κυριαρχούν. Τι μπορεί να συνιστά μια αξιόπιστη, βιώσιμη φόρμουλα στο ζήτημα;

1. Προϋπόθεση πρώτη, η λύση να οδηγεί σε τερματισμό της στρατιωτικής διάστασης της συμφωνίας του 1960. Στην πράξη να τεθεί ένα τέλος με την πλήρη ακύρωση κάθε μονομερούς ή πολυμερούς δυνατότητας για επεμβατικά δικαιώματα σε μια επανενωμένη Κύπρο. Η τότε φόρμουλα υπήρξε αντανάκλαση μιας ψυχροπολεμικής εποχής που δεν υφίσταται, οι αντιλήψεις στις διεθνείς σχέσεις έχουν αλλάξει, η συμμετοχή της Κύπρου στην ΕΕ και η ευρωτουρκική σχέση προτείνουν νέες λύσεις.
2. Η Κύπρος ως μέλος του ΟΗΕ και της ΕΕ μπορεί να οικοδομήσει ένα πλαίσιο συνθηκών ασφαλείας στο στάδιο εφαρμογής της λύσης σε συνεργασία με τον ΟΗΕ (καταστατικός χάρτης, άρθρο 7), και σε πλήρη ανάπτυξη της ιδιότητας της νήσου ως πλήρες μέλος της ΕΕ (εποπτεία στην εφαρμογή μιας συμφωνίας επίλυσης από το Συμβούλιο, την Επιτροπή και το Συμβούλιο Υπουργών).

3. Μπορεί αυτή η συμφωνία να περιλαμβάνει μια μεταβατική ρήτρα, η οποία θα εξελίσσεται σε δύο στάδια. Το πρώτο με τις πιο πάνω προϋποθέσεις (ασφάλεια, διαβουλεύσεις κάτω από την αιγίδα του ΟΗΕ και της ΕΕ), οι οποίες σε δεύτερο στάδιο θα αρθούν υπό το φως της πορείας εφαρμογής της λύσης και της προόδου της ευρωτουρκικής σχέσης. Το τελευταίο σημείο συνιστά για την Άγκυρα πραγματικό κίνητρο και εποπτικό μηχανισμό ταυτόχρονα.

4. Στο χρονικό σημείο που δυνατό να συμφωνηθεί το πιο πάνω σημείο, και καθώς οι ευρωτουρκικές σχέσεις αποκτούν μια κανονικότητα (τα δύο χρονικά σημεία να συμπέσουν σε ένα χρονικό ορόσημο), να συμφωνηθεί η κατάργηση κάθε τέτοιου πλαισίου ασφαλείας, καθώς η ενωμένη Κύπρος ήδη αποτελεί μέρος του ευρωπαϊκού συστήματος και η Τουρκία –με την απόφαση της Ειδικής Συνόδου Κορυφής ΕΕ-Τουρκίας στις 29 Νοεμβρίου 2015- αποκτά ενταξιακό μομέντουμ για την υλοποίηση των κειμένων που συμφωνήθηκαν στις 5 Οκτωβρίου 2005, όταν και άρχισαν οι ενταξιακές της συνομιλίες.

5. Με τους σημερινούς συσχετισμούς στις σκέψεις των κυπρίων, η λύση οδηγεί στην αναζήτηση μιας μεταβατικής συμβιβαστικής φόρμουλας με την ενεργητική δραστηριότητα από τον αντιπρόσωπο του ΓΓ του ΟΗΕ, Έσπε Έιντε και του προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, βαν Νούφελ. Αυτή η φόρμουλα εφόσον σφραγίζεται από την ΕΕ στο πιο υψηλό επίπεδο, γίνεται αποδεκτή από πλειοψηφίες και στις δύο κοινότητες, και έτσι απελευθερώνει τη διαπραγμάτευση για να αντιμετωπίσει άλλα, πιο πολύπλοκα ζητήματα όπως το περιουσιακό σε συνδυασμό με το εδαφικό.

6. Πολλοί κύπριοι πιστεύουν ότι αν βρεθεί λύση στο ζήτημα της ασφάλειας-εγγυήσεων στις συνομιλίες, αυτό θα συνιστά μια αυτόματη ρύθμιση που οδηγεί σε μια πολύ καλή επόμενη ημέρα. Πρόκειται περί παρεξήγησης. «Εγγύηση» με έργα αποτελεί η ολοένα και εγκυρότερη κατανόηση από τους κύπριους πολίτες του «μαθήματος ιστορίας» από την ιστορία του κυπριακού. Η κατανόηση της μεγάλης διαδρομής του, η

εξήγηση της αιτίας που οδήγησε σε εξαιρετικά λανθασμένες αποφάσεις, η ερμηνεία σε επιλογές που οδήγησαν στον εκτροχιασμό της Κυπριακής Δημοκρατίας, η συζήτηση σε πρακτικές που οδήγησαν στην αποξένωση των δύο κοινοτήτων και στην επί δεκαετίες αντιπαράθεση, και εν τέλει στην περιχαράκωση της εθνικής αυτάρκειας. Ο διάλογος αυτός διαθέτει έναν πολύ ισχυρό σύμμαχο: τη συμμετοχή στην ΕΕ, τα πλεονεκτήματα από την επόμενη ημέρα σε μια ενωμένη Κύπρο, ανάπτυξη σε συνθήκες ασφάλειας, ευημερίας, σταθερότητας.

Αν η εξήγηση του «μαθήματος από την ιστορία» είναι ικανοποιητική ή και επαρκής, το επόμενο βήμα είναι «εδώ και τώρα»: εγγύηση επιτυχίας ενός εγχειρήματος επίλυσης είναι η επικοινωνία, ο δημόσιος διάλογος, η κοινή δραστηριότητα ανάμεσα σε πολιτικά κόμματα, σε οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, η επαφή ανάμεσα στις δύο κοινότητες. Αυτό το πλαίσιο επικοινωνίας αποτελεί το πιο στέρεο βάθρο για την υποστήριξη, την κατανόηση και την επιτυχία ενός ιστορικού συμβιβασμού στο κυπριακό. Το κλειδί της επιτυχίας βρίσκεται στην ανάληψη της ευθύνης από την πολιτική ηγεσία μαζί με την ανάπτυξη μιας διαφορετικής κουλτούρας που θα υποστηρίζεται από πολίτες που συμμετέχουν στην προσπάθεια για μια μεγάλη πολιτική αλλαγή με κριτική σκέψη, ωριμότητα

6. Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ, Η ΑΝΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΓΓΥΗΣΕΙΣ

Η θέση στερείται, τουλάχιστον, συνέπειας: αν κάποιος θεωρεί ότι η Τουρκία δεν θα τιμήσει την υπογραφή της σε ένα ενδεχόμενο σχέδιο λύσης στο κυπριακό, τότε η προέκτασή της σκέψης αυτής θα έπρεπε να είναι «κανένας διάλογος και κανένας κύκλος συνομιλιών με την τ/κ πλευρά»! Αν πιστεύεις κάποιος ότι σε κάθε ενδεχόμενη συμφωνία, τα πράγματα είναι από χέρι καμένα καθώς η Τουρκία δεν θα εφαρμόσει τις πρόνοιές της, τότε θα μπορούσε να ολοκληρώσει τη σκέψη του με δημόσια υποστήριξη της θέσης για κανένα διακοινοτικό διάλογο, με απόρριψη των ψηφισμάτων του ΟΗΕ και -σε ένα τέτοιο σενάριο- να διατυπώσει, αν έχει, μια άλλη πρόταση.

Αυτή η αντίφαση δεν προκαλεί έκπληξη, καθώς η πολιτική μας ζωή διαθέτει ποικιλία από ανάλογες πρακτικές. Σήμερα έχουμε μόνο το ένα («η Τουρκία δεν θα εφαρμόσει τη λύση»), και δεν έχουμε το δεύτερο, («κανένας διακοινοτικός διάλογος»), γεγονός που προκαλεί απορίες γιατί κάποιος να μην προεκτείνει την πραγματική του σκέψη μέχρι το τέλος. Είναι όμως ιδιαίτερης σημασίας υπόθεση να σημειώσει κανείς ότι αυτή η αντίφαση εκφράζεται από ορισμένες δυνάμεις που, εσχάτως, συμπαθούν ιδιαίτερα την Κυπριακή Δημοκρατία, η βάση της οποίας οικοδομήθηκε το 1959 με τις Συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου και

πάνω στις οποίες συμφωνίες τέθηκαν πολύ γνωστές υπογραφές, δύο από την Κύπρο και τρεις από τις τρεις εγγυήτριες δυνάμεις! Αν αυτό δείχνει προτίμηση από ορισμένες ε/κ δυνάμεις της πολιτικής της στασιμότητας, αλλιώς της συνέχισης του σημερινής κατάστασης πραγμάτων, στην πράξη αυτή η προτίμηση ταυτίζεται με τη συνέχιση του νομικού και πολιτικού πλέγματος του 1960, μεταξύ των οποίων και της συνέχισης του συστήματος των εγγυήσεων, και μέσα σε αυτό το πλέγμα, μεταξύ άλλων, και των επεμβατικών δικαιωμάτων της Τουρκίας!

Το ζήτημα δεν ήταν, και δεν είναι, να κινούμαστε ανάμεσα σε αντιφάσεις. Ζήτημα είναι να απαντήσουμε σε πραγματικά ερωτήματα ή απορίες της ε/κ κοινωνίας, με άσκηση πραγματικής πολιτικής που λύνει προβλήματα και απαλλάσσει την Κύπρο από την κατοχή και τα επεμβατικά δικαιώματα του 1960. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων που προσφέρει η ένταξη στην ΕΕ, έτσι που να οικοδομήσουμε την επόμενη ημέρα με νέα στοιχεία. Το δίκτυο ασφαλείας οικοδομείται με τη διεκδίκηση μιας νέας αντίληψης για την ασφάλεια κατά και μετά τη λύση, με τη δραστήρια συμμετοχή μας στην ΕΕ, με τη δημιουργία νέων συμμαχιών, με τους χειρισμούς και την παρουσία μας, με δίκτυα ανάπτυξης συμφερόντων μέσα στην ΕΕ (οικονομικά, πολιτικά, αμυντικά, πολιτιστικά, συμμετοχή σε προγράμματα, δράσεις που να προωθούν κοινά ευρωπαϊκά συμφέροντα). Με τις δράσεις που επιλέγουμε με τις πρωτότυπες σκέψεις που καταθέτουμε στην κοινοτική λειτουργία, που να εκφράζουν μια κατανόηση του ευρύτερου κοινοτικού συμφέροντος.

Το δίκτυο ασφαλείας συνδέεται με τις ιδέες, τις πρωτοβουλίες, το κύρος που δημιουργεί ένα μέλος της ΕΕ το οποίο, στην περίπτωση λύσης του κυπριακού, θα έχει την θερμή και πλήρη στήριξη της Επιτροπής και των κρατών-μελών για να ολοκληρωθεί. Σταθερή προϋπόθεση είναι να κινητοποιήσουμε εμείς το υπαρκτό σχήμα της ΕΕ, με τις δικές μας επιλογές, με τις δικές μας πρωτοβουλίες να δώσουμε στην ΕΕ ένα σημαντικό ρόλο στην εξωτερική της δράση, αυξάνοντας έτσι την αξιοπιστία της στις διεθνείς σχέσεις. Η λύση του κυπριακού με τη σφραγίδα ΕΕ θα είναι ένα δυνατό παράδειγμα όπου η ΕΕ μπορεί να πιστοποιήσει την ικανότητά της να είναι πρωταγωνιστής στο ξεπέρασμα ιστορικών συγκρούσεων σύμφωνα με τις ιδρυτικές της αρχές.

Σε μια εποχή μεγάλων εντάσεων στη Μ. Ανατολή, σε μια εποχή που οι θρησκευτικές εντάσεις αποκτούν ολοένα και πιο πολύπλοκο χαρακτήρα, η επίλυση του κυπριακού θα αποτελέσει μια κορυφαία εξέλιξη στο παγκόσμιο και περιφερειακό πολιτικό σκηνικό και έτσι θα τύχει ευρύτατης υποστήριξης ως

ένα θετικό παράδειγμα συμφιλίωσης σε μια εποχή στρατιωτικών εντάσεων στην ευρεία γειτονιά μας.

7. ΟΙ ΣΥΝΟΜΙΛΙΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΕΚΤΗΜΕΝΟ

Οι συνομιλίες για την επίλυση του κυπριακού ανάμεσα στον Πρόεδρο Αναστασιάδη και τον τ/κ ηγέτη Μ. Ακιντζί παρουσιάζουν ορισμένα νέα χαρακτηριστικά και ορισμένες χαρακτηριστικές δυσκολίες. Ειδικότερα:

1. Το ζήτημα της ασφάλειας, η αναγκαία αλλαγή το σύστημα εγγυήσεων του 1960. Δημόσιες αναφορές κάνουν λόγο για τη θέληση της νέας ηγεσίας των τουρκοκυπρίων να μετακινηθεί στο θέμα, για πρώτη φορά από την εισβολή. Στις 24 Ιουλίου ο εκπρόσωπος του Μ. Ακιντζί Μ. Μπουρτσού δήλωσε στην «Cyprus Weekly» ότι «οι εγγυήσεις δεν είναι ταμπού. Πρέπει να τις αγγίξουμε, να τις συζητήσουμε, να διαπραγματευθούμε επ' αυτών». Στις 3 Αυγούστου η Ε. Τσολάκ «ΥΠΕΞ» των τ/κ δήλωσε στη «Χουριέτ» σχετικά με τις εγγυήσεις ότι «συζητάμε κάτι ενδιάμεσο».

2. Στο περιουσιακό η συμφωνημένη από τους δύο ηγέτες κατευθυντήρια βάση είναι γνωστή από τις 5 Σεπτεμβρίου: «το ατομικό δικαίωμα ιδιοκτησίας είναι σεβαστό. Θα υπάρχουν διαφορετικές εναλλακτικές για την εξάσκηση αυτών των δικαιωμάτων. Εκτοπισμένοι ιδιοκτήτες, σημερινοί χρήστες, θα έχουν ποικίλες επιλογές σε ότι αφορά τις απαιτήσεις τους στις επηρεαζόμενες περιουσίες. Αυτές οι διαφορετικές επιλογές θα περιλαμβάνουν αποζημίωση, ανταλλαγή και αποκατάσταση. Η εξάσκηση οποιασδήποτε από αυτές τις επιλογές θα υπόκειται σε κριτήρια». Ασφαλώς τα κριτήρια (ίσως, πάνω από 24) θα θέσουν τις παραμέτρους μιας ενδεχόμενης συμφωνίας, καθώς πολλά ζητήματα συνδέονται με τα πραγματικά προβλήματα ή τις πρακτικές δυσκολίες επί του εδάφους. Ένα ακόμα θέμα κλειδί για το μέλλον των συνομιλιών.

3. Στο κεφάλαιο για το εδαφικό, μια ενδεχόμενη διαβούλευση για να «σπάσει» η διζωνικότητα με τη δημιουργία 3 ή 4 καντονίων μέσα στις δύο πολιτείες, φαίνεται να τυγχάνει σχετικής αξιολόγησης. Σε αυτή την περίπτωση θα αλλάξει η δομή της ομοσπονδιακής οργάνωσης με αυτόνομο καθεστώς σε ορισμένες περιοχές όπως η Καρπασία ή τα Κόκκινα και έτσι η συνάφεια, η επικοινωνία και η κοινότητα συμφερόντων ανάμεσα στις δύο κοινότητες θα διεξάγεται πάνω σε μια πιο σύγχρονη βάση.

4. Η ουσιαστική παρουσία στις διαπραγματεύσεις του εκπροσώπου της ΕΕ Βαν Νούφελ, προσωπικού απεσταλμένου του Προέδρου της Επιτροπής Γιούνκερ, επιτυγχάνεται για πρώτη φορά σε αυτή τη βάση, όχι μόνο γιατί δεν συμμετέχει ο Ερογλου αλλά και γιατί άλλοι τ/κ πολιτικοί δεν έβλεπαν πέρα από το συγκυριακό. Η θέση Ακιντζί την 1 Ιουλίου 2015 ότι «δεν θέλουμε τη συνέχιση του status quo. Είμαστε εκτός Διεθνούς Δικαίου για πολλά πολλά χρόνια. Θέλουμε η κοινότητά μας να είναι μέρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης» έχει ανοίξει την είσοδο Νούφελ στις πραγματικές συνομιλίες. Οι συστηματικές συναντήσεις του με τους διαπραγματευτές, Α. Μαυρογιάννη και Ο. Ναμί, οδηγεί την ΕΕ στον σκληρό πυρήνα του κυπριακού και το αίτημα να γίνει η παρουσία του πιο ορατή στην κοινή γνώμη αποκτά περιεχόμενο.

5. Οι συνομιλίες δεν αφορούν μόνο τις θετικές ειδήσεις. Διαθέτουν σε άλλα σημεία, δυσκολίες, διαφωνίες, την άλλη διάσταση των συνομιλιών ανάμεσα στις δύο ηγέτες αυτή την περίοδο. Η βασική διαφορά βρίσκεται πάνω στην έκταση και το βάθος της διζωνικότητας που επιδιώκει η κάθε πλευρά. Η τ/κ πλευρά επιδιώκει μια πιο «σφικτή», πιο συντηρητική ρύθμιση με οροφές, περιορισμούς που να διασφαλίζουν πλειοψηφία γης και πληθυσμού των τ/κ στην τ/κ πολιτεία και, ενώ η ε/κ πλευρά επιδιώκει μια πιο ανοικτή, πιο προοδευτική μορφή διζωνικότητας. Επί του θέματος αυτού αναμένονται εντατικές διαβουλεύσεις μέσα στον Νοέμβριο, και, εξ αυτού θα κριθεί ένα μεγάλο μέρος της δυνατότητας να ολοκληρωθεί ο κύκλος των συνομιλιών μέχρι το τέλος του τρέχοντος έτους ή αν θα χρειαστεί μια χρονική παράταση που θα εκτείνεται στο πρώτο διάστημα του 2016.

6. Το ζήτημα που συνδέεται με την έκταση και το βάθος της διζωνικότητας που επιδιώκει η κάθε πλευρά, αφορά απολύτως την αξιοποίηση της ευρωπαϊκής πρακτικής για να βρίσκονται οι αναγκαίες φόρμουλες. Μια τέτοια πρακτική συνδέεται με μια ενδεχόμενη συμφωνία για προσωρινές εξαιρέσεις από το κεκτημένο, για μεταβατικές ρυθμίσεις που θα ολοκληρώνονται μέσα σε συμφωνημένο χρονοδιάγραμμα με τη σύμφωνη γνώμη της ΕΕ και την προσωπική συμβολή Βαν Νούφελ. Αυτή η πρακτική μπορεί να γεφυρώσει διαφορές, να δώσει επαρκείς απαντήσεις στην εξελικτικότητα μιας συμφωνημένης φόρμουλας, να ικανοποιήσει τις ανάγκες ενός συμβιβασμού και να τις θέτει σε ανώτερο στάδιο σε επόμενο χρονικό σημείο. Αυτός ο τρόπος σταδιακά οικοδομεί περισσότερες συγκλίσεις, καθώς η πρακτική εφαρμογή θα γίνεται καταλύτης για νέες προσαρμογές, νέες ρυθμίσεις τις οποίες θα στηρίζει η ωριμότητα και η σοφία των πολιτών.

8. ΠΟΙΑ ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΓΙΑ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ;

Η συζήτηση γύρω από την πιθανότητα οργάνωσης μιας «διεθνούς διάσκεψης» για το κυπριακό απασχολεί την πολιτική επικαιρότητα για μεγάλο χρονικό διάστημα. Η κυβέρνηση, τα κόμματα, διεθνείς μεσολαβητές, τοποθετούνται, εξελίσσεται, κατά καιρούς, μια δημόσια συζήτηση. Κατά κανόνα η συζήτηση είναι αρνητική σε κάθε πρόταση για κάθε μορφή «διάσκεψης». Η αιτία αυτής της αρνητικής προδιάθεσης βρίσκεται στην ιστορική εξέλιξη του κυπριακού. Σε ορισμένους η ορολογία παραπέμπει στο 1955 («Τριμερής του Λονδίνου»), σε άλλους παραπέμπει σε προτάσεις που κατατέθηκαν στη δεκαετία του `60 και που προνοούσαν κάποια «τριμερή», μια «πενταμερή» κλπ

Σήμερα συχνά κυριαρχεί αυτή η παραδοσιακή προσέγγιση. Επειδή οι τότε διασκέψεις δεν βοήθησαν στην πρόοδο του κυπριακού, καλλιεργήθηκε η εντύπωση ότι αυτό θα γίνεται για πάντα, συνεπώς είναι καλό να απορρίπτουμε για πάντα κάθε τέτοια πρόταση γιατί ο Σ. Στεφανόπουλος το 1955, διέπραξε σοβαρό πολιτικό σφάλμα. Θεωρώ ότι η ιστορία του κυπριακού σε άλλες συνθήκες και εποχές δεν μπορεί να κυνηγά τη σημερινή επικαιρότητα, δεν μπορεί να θέτει εμπόδια στις σημερινές προκλήσεις. Το 1955, δεν υφίσταται. Εάν φοβάσαι τη σκιά σου επειδή «τότε» η ελληνική διπλωματία δεν έβλεπε πέρα από τη μύτη της, δεν θα πας πουθενά. Θα μείνεις κλεισμένος στις δικαιολογημένες φοβίες του παρελθόντος και στις αδικαιολόγητες φοβίες του παρόντος. Οι σημερινές συνθήκες δεν έχουν να κάνουν με πρότυπα του `50 ή του `60. Σήμερα μπορούμε να εργαστούμε αλλιώς. Θεωρώ ότι είναι πιο ωφέλιμο για την Κύπρο –όταν οι συνθήκες στο διακοινοτικό διάλογο είναι ώριμες- να προχωρήσουμε στην οργάνωση διάσκεψης για το κυπριακό με τον συντονιστικό ρόλο στον ΟΗΕ και την ΕΕ. Ο ΟΗΕ θα δώσει την πολιτική ύλη που επιτυγχάνεται στις διαπραγματεύσεις ανάμεσα στον πρόεδρο Αναστασιάδη και τον τ/κ ηγέτη Μ. Ακιντζί. Η ΕΕ μπορεί να δώσει τη δική της πολιτική ομπρέλα για να πραγματοποιηθεί μια διάσκεψη στην οποία θα λάβουν μέρος κράτη - μέλη της ΕΕ και ένα υποψήφιο κράτος ως ενδιαφερόμενα μέρη στη διαδικασία επίλυσης.

Θεωρώ ότι κάτι τέτοιο θα προκύψει με πολλή προετοιμασία του εδάφους (αξιοποίηση της εμπειρίας της ομάδας που ηγείται ο αντιπρόσωπος του ΓΓ του ΟΗΕ, Ε. Έιντε, αξιοποίηση της εμπειρίας της ομάδας που ηγείται ο Βαν Νούφελ, απεσταλμένος του προέδρου της Επιτροπής Γιούνκερ) ώστε η ΕΕ και ο ΟΗΕ να ηγηθούν της διάσκεψης στο πιο υψηλό επίπεδο (Μουν, Γιούνκερ). Κύριο θέμα μιας τέτοιας διάσκεψης θα είναι η διαμόρφωση μιας διαφορετικής αντίληψης για το νέο σύστημα ασφαλείας σε μια ενωμένη Κύπρο που να είναι συμβατό με

την ιδιότητα της νήσου ως κράτους-μέλους της Ένωσης, καθώς και το κεφάλαιο που συνδέεται με την εγγύηση εφαρμογής της λύσης από την ΕΕ και τον ΟΗΕ.

Μια σειρά από λόγοι συνηγορούν προς αυτή την κατεύθυνση: η Κύπρος είναι μέλος της ΕΕ, η Τουρκία υποψήφιο μέλος, η Ελλάδα παλαιό μέλος. Η ΕΕ κάνει βήματα προόδου στα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας και συνεργάζεται με τον ΟΗΕ για την επίλυση προβλημάτων με την πιο δραστήρια παρουσία της νέας Υπάτης Εκπροσώπου για την Εξωτερική Πολιτική και Άμυνα, Φ. Μογκερίνι. Παραδείγματα είναι η επίλυση του ζητήματος για το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν με το σχήμα «5 συν 1» με το συντονιστικό ρόλο στην ΕΕ, η συμμετοχή στο «κουαρτέτο» για τη Μ. Ανατολή, οι συνδυασμένες κινήσεις ειρήνης μαζί με τον ΟΗΕ στο ζήτημα του Κοσσοβό, καθώς και η απόφαση για δημιουργία συνοριοφυλακής και ακτοφυλακής στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δεκεμβρίου. Σε μια τέτοια διάσκεψη για το κυπριακό, η συμμετοχή του ΟΗΕ ως ιστορικού εταίρου στις προσπάθειες αναζήτησης λύσης είναι μια αυτονόητη πράξη. Η Κύπρος επέλεξε τη συμμετοχή της στην ΕΕ για να ισχυροποιήσει τις δυνατότητές της, συνεπώς δεν έχει κανένα πρακτικό νόημα να είσαι μέλος της ΕΕ και να μην αξιοποιείς πλήρως την ιδιότητα αυτή.

Η ΕΕ με την υιοθέτηση της Συνθήκης της Λισσαβόνας αποκτά νέες δυνατότητες στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής εκφράζοντας έτσι τη θέλησή της να διαδραματίσει έναν πιο ενεργητικό ρόλο στην Ευρώπη και την περιοχή της Μεσογείου. Ο ΟΗΕ αποτελεί ένα φόρουμ χρήσιμο για να εντάσσει χρήσιμο υλικό για την επίλυση και να ενσωματώνει διεθνείς παίκτες που ενδιαφέρονται για την εξέλιξη στο κυπριακό. Μια διάσκεψη ΟΗΕ- ΕΕ για το κυπριακό θα αποδείξει ότι η Κύπρος μπορεί να παίξει με τις σημερινές διεθνείς πραγματικότητες, με πρωτοβουλίες που θα την εντάξουν στο σύγχρονο κάδρο, με αξιοποίηση κάθε δυνατότητας που προτείνει ο σύγχρονος κόσμος.

9. ΤΟ ΒΕΤΟ ΤΟΝ ΧΕΙΜΩΝΑ

Η αναφορά είναι συχνή. Το βέτο αποτελεί ένα νέο εργαλείο που μερικοί θεωρούν ότι αποτελεί την «καρδιά» της ίδιας της εξωτερικής μας πολιτικής. Έτσι σε κάθε εξέλιξη γύρω από την ενταξιακή πορεία της Τουρκίας, ανασύρεται η πολιτική του «βέτο και καθαρίσαμε»! Οι πιο κάτω επισημάνσεις που καταθέτω πιο κάτω, θεωρώ, ότι συμβάλλουν στο να αντιμετωπίσουμε το ζήτημα στην πραγματική του διάσταση:

Α. Η χρήση του βέτο αφορά μια ρεαλιστική αντίρρηση, εφόσον καταθέσεις ένα εφικτό αντάλλαγμα, μια καλύτερη ρύθμιση, ανώτερο από τη χρήση του και το διεκδικείς για να υλοποιηθεί, κατά προτίμηση, σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Ισούται με διπλωματική μάχη, με διεκδικήσεις, με επωφελή συμβιβασμό ώστε στη συνέχεια το βέτο να αίρεται στα πλαίσια μιας διαρκούς εξέλιξης του ευρωπαϊκού οικοδομήματος

Β. Μια γενική παρατήρηση: αν τα κράτη-μέλη είχαν την ίδια αντίληψη για το βέτο, που έχουν αρκετοί στην Κύπρο, τότε δεν θα υπήρχε ΕΕ. Ίσως να ήταν ακόμα σε μια κοινότητα των 12, ή των 15. Η συζήτηση συνδέεται με τη φύση, τα χαρακτηριστικά, τις αντιλήψεις που έχει κάθε χώρα για τη μελλοντική εξέλιξη της ΕΕ, ποια οπτική γωνία διαθέτει για τις ευρωπαϊκές εξελίξεις, και εάν εντάσσει το δικό της «επιμέρους» στο ευρύτερο κοινοτικό συμφέρον.

Γ. Η Κύπρος χρειάζεται να μελετά μια προσοχή και να αξιοποιεί όλα τα διπλωματικά μέσα μέσα στο ευρωπαϊκό γήπεδο. Μέσα σε αυτή την κουλτούρα των διεκδικήσεων και των συμβιβασμών είναι χρήσιμο να θυμάται κανείς ότι και τα άλλα κράτη-μέλη έχουν τα ίδια δικαιώματα και πιο πολύ να θυμάται ότι η Κύπρος έγινε μέλος της ΕΕ, επειδή κανένα Κοινοβούλιο στους τότε «15», δεν άσκησε βέτο στην κυπριακή υποψηφιότητα και έτσι άνοιξε ο δρόμος για την 1^η Μαΐου 2004!

Δ. Όλα αποκτούν πιο ρεαλιστική βάση με την υπογράμμιση ότι κάθε κράτος μέλος διαθέτει στα πλαίσια της πολιτικής της διεύρυνσης δύο πραγματικά βέτο: όταν αρχίζει μια ενταξιακή πορεία μιας χώρας και όταν ολοκληρώνεται με επιτυχία μια υποψηφιότητα. Ενδιάμεσα δεν υπάρχουν 62 ή 72 βέτο, αυτά ήταν παραπλανητικά συνθήματα για δήθεν κυπριακά βέτο, από διάθεση παραπομπής των πραγμάτων εις βάθος χρόνου ή ως μια χαρακτηριστική προσπάθεια δημαγωγίας. Ενδιάμεσα παρεμποδίζεις, θέτεις όρους, επαναδιαπραγματεύεσαι.

Ε. Είναι ενδιαφέρον να θυμόμαστε ότι το πρώτο πραγματικό βέτο της Λευκωσίας σχετικά με την τουρκική υποψηφιότητα, αυτό που θα άνοιξε το δρόμο στην Άγκυρα ή θα ακολουθούσε ισχυρές δεσμεύσεις, το πετάξαμε στον κάλαθο των αχρήστων. Η Λευκωσία έδωσε πράσινο φως στην κατοχική δύναμη για να αρχίσει ενταξιακές συνομιλίες χωρίς κανένα πραγματικό αντάλλαγμα στις 3 Οκτωβρίου 2005! Έτσι σήμερα δεν διαθέτουμε την αναγκαία πειστικότητα όταν στην πιο κρίσιμη φάση της ευρωτουρκικής σχέσης, αρνηθήκαμε να αξιοποιήσουμε τα πλεονεκτήματα που μας παρέχει η ιδιότητα του μέλους!

Στ. Κάθε χώρα έχει συμφέροντα αλλά και η ευρύτερη κοινοτική εικόνα είναι σημαντική. Μια χώρα που ξεπερνά το μέτρο, που εμποδίζει αλλά δεν προτείνει ουσιώσεις λύσεις, που αρνείται από συνήθεια και δεν ξεκαθαρίζει τι ακριβώς

διεκδικεί, δεν είναι βέβαιο ότι κερδίζει πόντους στον κοινοτικό μηχανισμό. Αν η ΕΕ λ.χ. ενδιαφέρεται να βρει άμεσες λύσεις για το κύμα των προσφύγων σε συνεργασία με την Τουρκία, πριν το χειμώνα, η σιωπή ή η παρεμπόδιση δεν βρίσκει κατανόηση στις άλλες πρωτεύουσες, μάλλον συναντά δυσφορία. Η Λευκωσία θα κερδίσει πόντους από τη στιγμή που μπει στο παιχνίδι και διεκδικήσει τα δικά της ανταλλάγματα στο βασικό πυρήνα του κυπριακού όπως αυτή την περίοδο διαμορφώνεται στις συνομιλίες ανάμεσα στον Πρόεδρο Αναστασιάδη και τον τ/κ ηγέτη Μ. Ακιντζί όπως λ.χ. ασφάλεια, αποχώρηση κατοχικού στρατού, εγγυήσεις εφαρμογής της λύσης, εποπτεία για μεταβατικές ρυθμίσεις, οικονομική υποστήριξη μιας ενδεχόμενης συμφωνίας.

10. ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΚΛΕΙΔΙ ΤΗΣ ΛΥΣΗΣ;

Το ερώτημα ποιος κρατά το κλειδί της λύσης στο κυπριακό απασχολεί συχνά τη δημόσια συζήτηση. Η συνήθης απάντηση περιέχεται στη φράση «το κλειδί της λύσης βρίσκεται στην Άγκυρα», και αυτό φαίνεται να κυριαρχεί στη γενικότερη συζήτηση καθώς, είναι λογικό, η χώρα που εισέβαλε στην Κύπρο να έχει και την ευθύνη να λάβει αποφάσεις. Αυτή η άποψη, αν και περιλαμβάνει πτυχές της ουσίας, ήταν και παραμένει μια συντηρητική στάση, που ισοδυναμεί με άρνηση της φύσης της δημιουργικής πολιτικής ως διαδικασίας που οδηγεί σε πρόοδο και αλλαγές.

Ειδικότερα: καθώς ένα κλειδί κρατά η Τουρκία, οι πρωταγωνιστές της ιδέας για ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ, «οικοδόμησαν» ένα δεύτερο κλειδί -το ευρωπαϊκό κλειδί της νήσου. Αυτό δείχνει ότι η φοβική διπλωματία και η πολιτική της καταγγελίας έχουν αντίδοτο: τη σχεδιασμένη πολιτική δράση που συμβάλλει στην ανατροπή των συσχετισμών δύναμης! Έτσι, σήμερα, η Κύπρος είναι μέλος της ΕΕ, η Τουρκία υποψήφιο μέλος, συνεπώς η Κύπρος κρατά ένα κλειδί για να ξεκλειδώσει ορισμένες εξελίξεις και να σχεδιάσει ένα πολιτικό πλάνο με στόχο την επίλυση. Τα κλειδιά δεν είναι άφθονα, ούτε ο «κλειδαράς» ενδιαφέρεται κάθε μέρα για ενδιάμεσες λύσεις, όπως η αναγνώριση της Κυπριακής Δημοκρατίας από την Τουρκία ή η εφαρμογή του Πρωτοκόλλου της Άγκυρας. Το πραγματικό κλειδί κινητοποιεί δυνάμεις, συμμαχίες και ισχύ μόνο για το μείζονα στόχο, την επίλυση μέσα στο ευρωπαϊκό πλαίσιο, την κινητοποίηση της διπλωματίας των διασυνδέσεων για να επιλύονται μεγάλα ευρωπαϊκά προβλήματα.

Είναι μια παλαιά συνήθεια να αποδίδουμε τα αδιέξοδα σε τρίτους, στους ξένους, στους άλλους ως ένα βολικό άλλοθι για όσα δεν μπορούμε να επιτύχουμε με τη δική δράση μας ή για όσα εξελίσσονται με την αδράνειά μας. Πώς έγινε κατορθωτή η ένταξη της νήσου στην ΕΕ; Πώς αποκτήσαμε ένα κλειδί

για να αλλάξουμε τα δεδομένα; Αν κατανοούμε τον τρόπο που οδήγησε στην επιτυχία, μπορούμε να κατανοήσουμε και την ανάλογη στρατηγική και στο κυπριακό, όπως αυτή έγινε λ.χ. κατανοητή από τους Ιρλανδούς για να επιλύσουν το δικό τους ιστορικό σχίσμα χρησιμοποιώντας ως «κλειδί» το ευνοϊκό περιβάλλον που δημιουργεί η καθημερινή πρακτική της ΕΕ σε ένα κράτος-μέλος.

Ένα τρίτο «κλειδί» βρίσκεται στη Λευκωσία και σε συνδυασμό με το δεύτερο κλειδί υπόσχεται πολύ περισσότερα. Οι ε/κ έχουν κάθε συμφέρον να παίξουν δημιουργικά το ευρωπαϊκό χαρτί σε συνεννόηση με τους τ/κ. Σήμερα τον ηγετικό ρόλο στο ζήτημα αυτό οφείλουν να τον παίξουν όλο όσοι αντιλαμβάνονται ότι το μέλλον των τ/κ βρίσκεται στην ΕΕ, σε διασύνδεση με την επίλυση και σε αποσύνδεση με την υποτονική τουρκική υποψηφιότητα. Το κλειδί σε αυτή την πτυχή είναι η αξιοπιστία, η έντιμη συνεννόηση, ώστε η Λευκωσία να γίνει η ηγετική δύναμη η οποία με ιδέες και συνεννοήσεις να φέρει την τ/κ κοινότητα στο δρόμο της «τ/κ άνοιξης». Αυτό σημαίνει κίνητρα και αμοιβαία οφέλη, ικανή να βοηθήσει περισσότερο την κοινή προσπάθεια για επίλυση. Αυτή η συγκυρία προσφέρει μια ακόμα ευκαιρία καθώς η κρίση με το προσφυγικό στην Ευρώπη αναθερμαίνει την ευρωτουρκική σχέση και αυτό επιτρέπει στη Λευκωσία να ασκήσει διπλωματία με περισσότερα μέσα σε διασύνδεση με τις εν εξελίξει συνομιλίες για επίλυση του κυπριακού με περιοχές ειδικότερου ενδιαφέροντος για τα κυπριακά συμφέροντα.

Στη φράση «το κλειδί της λύσης το κρατά η Τουρκία» συναντά κανείς την πολιτική της παραίτησης, της πολιτικής η οποία με την αδράνεια και την αμηχανία της αφήνει τα πράγματα να κυλούν στο χρόνο, να παγιώνονται έτσι τα τετελεσμένα και ο κάθε χρόνος να προσθέτει νέα βάση στο ιστορικό υλικό που κουβαλά η Κύπρος από την εποχή της εισβολής. Ένα κράτος –μέλος της ΕΕ, διαθέτει κλειδιά, μόνο αν διαθέτει αυτοπεποίθηση, αν κατανοεί τη σημασία του να αξιοποιείς τα πλεονεκτήματά σου με αποφασιστικότητα και καθαρή στρατηγική. Το κλειδί ίσως να βρίσκεται στην ανακάλυψη του προφανούς: αν αξιοποιείς τα κλειδιά που εσύ διαθέτεις, οι συμμαχίες, η διεθνής στήριξη, τα επωφελή για όλους τους παίκτες κίνητρα, οδηγούν σε αλλαγή στάσης και σε λύσεις με αξιοποίηση της τέχνης των διασυνδέσεων. Χρειαζόμαστε το κλειδί που οδηγεί στην ανατροπή και την επίλυση. Η ειρήνη και η σταθερότητα χωρίς κατοχικά στρατεύματα, η ανάπτυξη και η πρόοδος, η ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας, η ενσωμάτωσή των τ/κ στη ζώνη της σταθερότητας, το φυσικό αέριο, συνιστούν ένα αξιόπιστο, δικό μας «κλειδί» για να πάμε από το περιθώριο στην πρώτη σελίδα του διεθνούς ενδιαφέροντος.

11. ΣΥΝΟΜΙΛΙΕΣ ΧΩΡΙΣ ΡΥΘΜΙΣΤΕΣ

Οι συνομιλίες για την επίλυση του κυπριακού παράγουν σταδιακή και σταθερή πρόοδο, έχουν αποτέλεσμα. Ασφαλώς χρειάζεται ακόμα κάποιο χρονικό διάστημα για να δούμε την ολοκλήρωση του κύκλου και πώς αυτός θα ρυθμιστεί από τους δύο ηγέτες. Αυτή η πρόοδος στο τραπέζι των συνομιλιών, ωστόσο, δεν αντανακλάται στο πεδίο της κοινωνικής αναζήτησης, οι συνομιλίες δεν υποστηρίζονται από ένα σύγχρονο σχέδιο που να διαπνέεται από την αποφασιστικότητα που εκδηλώνει μια κοινωνία που θέλει να αλλάξει το πεπρωμένο της. Η διαπραγματεύση δεν αρκεί για να ανατρέψουμε το σκηνικό, οι αντιλήψεις, οι φοβίες, οι παραδοσιακές αρνήσεις παραμένουν ισχυρές και διαρκώς αναδεικνύονται στην πρώτη σελίδα της επικαιρότητας με την πρώτη ευκαιρία. Η επίθεση από ομάδα ε/κ μαθητών κατά αυτοκινήτων που μετέφεραν τ/κ την Δευτέρα 16 Νοεμβρίου, οι τραυματισμοί και τα επακόλουθα, δεν δείχνουν μόνο μια σκοταδιστική νοοτροπία: δείχνουν, κυρίως, ότι πίσω από το πρόσχημα της «υπερελληνικότητας» οργανώνονται μικρές δυνάμεις που επιδιώκουν την επιστροφή του πολιτικού κλίματος, όπως ήταν στα χρόνια της κυριαρχίας του Ρ. Ντενκτάς- μη επαφές, πλήρης διαχωρισμός, ως η προϋπόθεση για τη λύση «δύο κράτη δίπλα- δίπλα». Οι συνομιλίες χρειάζεται να εξελίσσονται από ανάλογης βαρύτητας πολιτικές υποστήριξης στο μαζικό επίπεδο. Ορισμένα παραδείγματα δείχνουν ότι χρειάζεται να αλλάξουμε ανάλυση. Το ποδόσφαιρο μιλά, ως συνήθως, μαζικά:

Στη Ζυρίχη στις 5 Νοεμβρίου 2013 επήλθε κατ' αρχήν συμφωνία μεταξύ της ΚΟΠ και της τ/κ ομοσπονδίας ποδοσφαίρου. Η FIFA μιλά και «ιστορική μέρα» και αναφέρει τις λεπτομέρειες της συμφωνίας ως εξής: «της συνάντησης προήδρευσε ο Πρόεδρος της FIFA κ. Γιόζεφ Μπλάτερ ενώ παρών ήταν και ο Πρόεδρος της UEFA κ. Μισέλ Πλατινί. Επικεφαλής της αντιπροσωπείας της ΚΟΠ ήταν ο Πρόεδρος κ. Κωστάκης Κουτσοκούμνης, ενώ της Τουρκοκυπριακής ο Πρόεδρος της κ. Χανάν Σέρτογλου. Ο Πρόεδρος της ΚΟΠ, έκανε λόγο για «ιστορική ημέρα για το κυπριακό ποδόσφαιρο και τον κυπριακό λαό, μετά από σχεδόν 60 χρόνια διαχωρισμού». Σύμφωνα με την ανακοίνωση τύπου «η διευθέτηση αφορά μόνο θέματα που άπτονται του ποδοσφαίρου. Δεν αποτελεί προηγούμενο για το πολιτικό πρόβλημα της Κύπρου και είναι προσωρινή, μέχρις ότου επιτευχθεί η λύση του κυπριακού προβλήματος». Στις 20 Φεβρουαρίου 2014 ο ίδιος πρόεδρος της ΚΟΠ δήλωνε «οτι η διαδικασία που ξεκίνησε με τη συμφωνία που υπεγράφη μεταξύ των δύο ομοσπονδιών στη Ζυρίχη πριν μερικούς μήνες θα πρέπει να ολοκληρωθεί κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού (2014)». Από αυτή την εξέλιξη σήμερα φτάσαμε στο εξής παράδοξο. Ο ίδιος Πρόεδρος της ΚΟΠ να γράφει στις 11 Νοεμβρίου 2015 ότι «ο Ακιντζί είναι νυχτωμένος... Ζητούμε νόμιμη συγκροτημένη οντότητα (της τ/κ

ομοσπονδίας ποδοσφαίρου). Αν είχαν εγγραφεί το 1955, όπως λένε, και μπορούν να το αποδείξουν, αυτό είναι νόμιμο...Δεν τα βρίσκουν. Το τι είναι γνωστό δεν σημαίνει ότι είναι και γεγονός».

Ένα δεύτερο παράδειγμα αναφέρει ο δημοσιογράφος Απ. Τομάρας: «το Γραφείο του Επιτρόπου Ρύθμισης Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών και Ταχυδρομείων έχει βάλει φρένο στην όλη διαδικασία επικαλούμενο την αυστηρή ευρωπαϊκή νομοθεσία για το πλαίσιο χρήσης των συχνοτήτων. Ο Ρυθμιστής δεν επιτρέπει τη σύναψη συμφωνίας παρόχων κινητής τηλεφωνίας στα εδάφη που ελέγχει η Κυπριακή Δημοκρατία με τους αντίστοιχους των κατεχομένων»- εφ/δα, «Καθημερινή», 15 Νοεμβρίου 2015.

Τα δύο παραδείγματα είναι χαρακτηριστικά μιας βαθιά εμπεδωμένης στάσης ανάμεσα σε δυνάμεις της ε/κ κοινωνίας που οχυρώνονται πίσω από το τυπικό μιας διαδικασίας για να μην αλλάξει τίποτα. Κάθε μεταβατική ρύθμιση, όπως προκύπτει από τη φύση της, έχει το χαρακτήρα της προσωρινότητας, επιχειρεί να δημιουργήσει μια νέα δυναμική, και, δεν δημιουργεί νομικό κεκτημένο. Καθώς όλα είναι ζητήματα πολιτικής απόφασης οι τεχνοκράτες δεν έχουν και δεν πρέπει να έχουν τον καθοριστικό λόγο.

Συνολικά, η ε/κ κοινωνία έχει κάθε συμφέρον να παίξει δημιουργικά το δικό της σύγχρονο χαρτί. Το κλειδί σε αυτή την πτυχή είναι η αξιοπιστία, η έντιμη συνεννόηση, ώστε η Λευκωσία να γίνει η ηγετική δύναμη η οποία με ιδέες και συνεννοήσεις (όπως λ.χ. η ενότητα της κινητής τηλεφωνίας ανάμεσα σε ε/κ και τ/κ, ή η υπόθεση με την ενοποίηση του ποδοσφαίρου) να φέρει τις δύο κοινότητες πιο κοντά. Αυτή η συγκυρία προσφέρει μια ακόμα ευκαιρία καθώς η κρίση με το προσφυγικό στην Ευρώπη αναθερμαίνει την ευρωτουρκική σχέση και αυτό επιτρέπει στη Λευκωσία να ασκήσει διπλωματία με περισσότερα μέσα σε διασύνδεση με τις εν εξελίξει συνομιλίες για επίλυση του κυπριακού με περιοχές ειδικότερου ενδιαφέροντος για τα κυπριακά συμφέροντα.

Η πολιτική της αδράνειας αφήνει τα πράγματα να κυλούν στο χρόνο, να παγιώνονται έτσι τα τετελεσμένα και ο κάθε χρόνος να προσθέτει νέα βάση στο ιστορικό υλικό που κουβαλά η Κύπρος από την εποχή της εισβολής. Ένα κράτος –μέλος της ΕΕ, διαθέτει θάρρος, μόνο αν κατανοεί τη σημασία του να αξιοποιεί τα πλεονεκτήματά σου με αποφασιστικότητα και καθαρή στρατηγική. Αν αξιοποιείς τα κλειδιά που εσύ διαθέτεις, οι συμμαχίες, η διεθνής στήριξη, τα επωφελή για όλους τους παίκτες κίνητρα, οδηγούν σε αλλαγή στάσης και σε λύσεις. Η ειρήνη και η σταθερότητα χωρίς κατοχικά στρατεύματα, η ανάπτυξη και η πρόοδος, η ευρωπαϊκή πορεία της Τουρκίας, η ενσωμάτωσή των τ/κ στη ζώνη της σταθερότητας, το φυσικό αέριο, συνιστούν ένα αξιόπιστο, δικό μας

σχέδιο για να πάμε από το περιθώριο στην πρώτη σελίδα του διεθνούς ενδιαφέροντος.

12. ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΗΣ ΛΥΣΗΣ

Η συζήτηση σχετικά με το κόστος της λύσης αποτελεί ένα προσφιλές θέμα στις δημόσιες συζητήσεις. Στη δική μου ανάλυση, το ζήτημα διαθέτει τρία επίπεδα συζήτησης: Πρώτο, σε μια ενδεχόμενη συμφωνία, οι ίδιες οι πρόνοιες που θα έχουν οι διάφορες πτυχές της λύσης. Μέσα σε μια συμφωνία είναι μεγάλης σημασίας να υπάρχουν πρόνοιες ή ρυθμίσεις που θα διευκολύνουν την επίλυση ζητημάτων σχετικά με το περιουσιακό. Για παράδειγμα, είναι «κλειδί» η επιστροφή του μεγαλύτερου δυνατού αριθμού ε/κ υπό ε/κ διοίκηση, ή η παροχή δυνατότητας στους πολίτες να έχουν την ευχέρεια της ατομικής επιλογής σχετικά με την περιουσία τους (πώληση, ανταλλαγή) έξω από την εσωτερική δικαιοδοσία στην περίπτωση που θα σχηματιστεί μια «Επιτροπή Αποζημιώσεων».

Δεύτερο, η εξωτερική υποστήριξη μιας συμφωνίας μέσα από τρεις τρόπους: α, ευρωπαϊκά προγράμματα που μπορεί να στηρίξουν ειδικές λύσεις σε επιλεγμένες ζώνες (π.χ. ανοικοδόμηση Αμμοχώστου), ένταξη πτυχών της λύσης στα Διαρθρωτικά Προγράμματα της ΕΕ (υποδομές, οδικά δίκτυα, αλιευτικά καταφύγια, λιμάνια), β, οργάνωση Διάσκεψης Δωρητών που θα ενισχύσουν ένα ταμείο υποστήριξης της επίλυσης, πράγμα σύνηθες στην παγκόσμια πολιτική πρακτική, όπως έδειξε η πρόσφατη διάσκεψη δωρητών στο Σαρμ Ελ Σέικ για την ανοικοδόμηση της Γάζας, και, γ, δυνατότητα των κυπρίων του εξωτερικού να στηρίξουν οικονομικά τη διαδικασία επίλυσης.

Τρίτο, η σοβαρή συζήτηση διαπλέκεται με την κινδυνολογία και κατ' αυτό τον τρόπο διατυπώνονται ισχυρισμοί ή αριθμοί που έχουν ως μόνο στόχο την αποτροπή της πρόοδου με το «επιχείρημα» ότι αφού το κόστος είναι ψηλό, και το ρίσκο της αβεβαιότητας μεγάλο, να αποφύγουμε και τα δύο. Ας συζητήσουμε ένα ζήτημα που ορισμένοι θεωρούν «χαρτί» υπέρ της ακινησίας. Λοιπόν, από πότε η υπόθεση της ελευθερίας της Κύπρου είναι θέμα «κόστους»; Από πότε η επένδυση και το κόστος για την ανοικοδόμηση ενός κατεστραμμένου από το χρόνο σπιτιού αποτελεί «κόστος», που πρέπει να αποφύγουμε; Από πότε η αποφυγή μιας ευθύνης ανοικοδόμησης, σημαίνει «άσ' το παρακάτω», άρα άφησέ το στην περισσότερη φθορά στο χρόνο και τη διολίσθηση στην τελειωτική καταστροφή;

Αυτό το «επιχείρημα» πραγματικά εντυπωσιάζει γιατί ντύνεται μερκές φορές το μανδύα της ανένδοτης ρητορείας, με μια γνωστή επένδυση κινδυνολογίας

από διάφορες κορώνες για το ποιος θα πληρώσει το λογαριασμό ή πόσα θα «χάσουμε» πληρώνοντας για την ανοικοδόμηση της πατρίδας μας. Αυτή η ανάποδη συζήτηση μπορεί να ανατραπεί μέσα από το επιχείρημα πόσα κοστίζει κάθε μέρα η μη λύση ή πόσο είναι το κόστος σε μεγάλο αριθμό δραστηριοτήτων που δεν μπορούν να υλοποιηθούν εξαιτίας της εισβολής. Εύκολα μπορεί κάποιος να μετρήσει τις τεράστιες ευκαιρίες, δυνατότητες, χρόνο και χρήματα που χάνονται στους περιορισμούς στην αναπτυξιακή διαδικασία, στις υποδομές, στον τουρισμό, στη ναυτιλία, στο κόστος μετακινήσεων, στις αποστάσεις, στις αναγκαίες ρυθμίσεις που, υπό άλλες συνθήκες, θα συνεπάγονται πρόοδο και ευημερία για τους πολλούς.

Το κόστος της μη λύσης είναι τεράστιο και αυτό είναι το στοίχημα για την ανατροπή και την επίλυση. Μια Κύπρος με λυμένο το κυπριακό δεν θα έφτανε στον αποκλεισμό από τις διεθνείς αγορές, ούτε στα πρόθυρα της χρεοκοπίας το 2013, ούτε θα δεχόταν τις περιοδικές αξιολογήσεις της τρόικας. Ο περιορισμός για δεκαετίες του κυπριακού μοντέλου ανάπτυξης στο 60% της νήσου, οδήγησε στην εξάντληση του πρωτότυπου σχεδιασμού, και, σε συνδυασμό με την έλλειψη εποπτικών αρχών και περιφερειακής συνεργασίας οδήγησε στην πτώση του κυπριακού «εμβλήματος».

Το ζήτημα που συνδέεται με το κόστος της λύσης δεν αφορά μόνο τους οικονομολόγους -άλλωστε είναι η πολιτική που οφείλει να σχεδιάζει και να αλλάζει τα δεδομένα στηριγμένη σε πολιτικές αποφάσεις. Οι οικονομολόγοι συχνά μετρούν αριθμούς, σενάρια, πιθανότητες. Η μεγάλη πολιτική οφείλει να κατευθύνει εξελίξεις (και τους οικονομολόγους) με βάση μια πολιτική απόφαση: ανατροπή στους συσχετισμούς δύναμης, προώθηση μεγάλων στόχων, όπως ελευθερία, ασφάλεια και ανάπτυξη σε μια ενωμένη Κύπρο.

13. «ΣΩΣΤΗ»ΛΥΣΗ Ή ΑΝΤΙΦΑΣΕΙΣ;

Ορισμένες πολιτικές δυνάμεις επιδιώκουν τη «σωστή/ιδανική λύση» στο κυπριακό αντιδιαστέλλοντάς την με εκείνην που ενδιαφέρεται ώστε η λύση να βασίζεται στα ψηφίσματα του ΟΗΕ. Η επιδίωξη της «σωστής/ιδανικής» λύσης χρειάζεται να κριθεί με βάση τους πραγματικούς συσχετισμούς στο κυπριακό, στο ευρωπαϊκό και στο διεθνές πεδίο. Ως μια πολιτική πρόταση να αξιολογηθεί με τις ιδιαιτερότητες και τις αντιφάσεις της. Ως εξής:

Πρώτο, οι δυνάμεις που επιδιώκουν την «σωστή/ιδανική» λύση δεν διαθέτουν εξωτερική δραστηριότητα. Μια ματιά στις δραστηριότητες αυτών των πολιτικών δυνάμεων στην ΕΕ, στον ΟΗΕ και και αλλού δείχνει ότι είτε δεν θέλουν, είτε δεν μπορούν να δημιουργήσουν ακροατήριο στο διεθνές πεδίο.

Κάθε πρόταση που κατατίθεται στην ε/κ κοινωνία ασφαλώς χρειάζεται να έχει την εξωτερική της διάσταση. Να κρίνεται με βάση μια τεκμηριωμένη δοκιμή: διαθέτει μια πρόταση κάποια απήχηση στη διεθνή κοινωνία; Έχει υποστηρικτές; Μπορεί να βοηθήσει στη δημιουργία ενός δικτύου φίλων της; Υπογραμμίζω ότι μια προσεκτική ματιά βεβαιώνει ότι η πρόταση για την «σωστή/ιδανική λύση δεν έχει καταγεγραμμένες φιλικές δυνάμεις ή υποστηρικτές στο διεθνές πεδίο.

Δεύτερο, οι ίδιες δυνάμεις κατά κανόνα δεν διαθέτουν κάποια επαφή με τα τ/κ κόμματα ή την τ/κ κοινωνία γενικότερα. Αυτή η επαφή, αν υπήρχε θα βοηθούσε στην μεταφορά της πρότασής για την «σωστή/ιδανική λύση» στο διάλογο με τα τ/κ κόμματα ή άλλους εκπροσώπους της, έτσι που να κριθεί από μίαν άλλη διάσταση. Δυστυχώς, ορισμένα κόμματα αποφεύγουν να το πράξουν. Στην πραγματικότητα, αυτή η πρόταση δεν διαθέτει ούτε έναν τ/κ φορέα που να να την υποστηρίζει, καμιά τ/κ φωνή δεν την προσέχει, η αγνόησή της είναι καθολική. Αλλά, αν δεν υπάρχει ούτε και το ελάχιστο ακροατήριο στην τ/κ κοινότητα, τότε πώς αναμένει κανένας να οδηγήσει κάπου, πλην της στασιμότητας;

Τρίτο, το τελευταίο διάστημα ορισμένες πολιτικές δυνάμεις αγνοούν ότι επί δεκαετίες επικαλούνταν τα ψηφίσματα του ΟΗΕ για να φτάσουμε σε λύση στο κυπριακό. Τα ψηφίσματα προνοούν λύση με βάση την ομοσπονδία, ενώ φωτογραφίζουν και τη μορφή της-δικοινοτική/διζωνική ομοσπονδία. Σήμερα, έχουμε το εξής παράδοξο: στα πέτρινα χρόνια της κυριαρχίας Ρ. Ντενκτάς στην τ/κ κοινότητα, η ολότητα των ε/κ δυνάμεων ζητούσε προσφυγές στη ΓΣ και στο ΣΑ του ΟΗΕ, ζητούμε εμμονή στην εφαρμογή των ψηφισμάτων του ΟΗΕ και κάθε παράκαμψη αυτής της γραμμής ήταν αδιανόητη και μάλιστα, κάθε παράλειψη προκαλούσε θύελλα από διαμαρτυρίες. Σήμερα οι ίδιες πολιτικές δυνάμεις αποφεύγουν να αναφέρονται στον ΟΗΕ, δεν ενδιαφέρονται για προσφυγές και, κατά κανόνα, όταν αναφέρονται σε λύση στο κυπριακό μιλούν για «σωστή λύση» χωρίς να την διασυνδέουν με τα ψηφίσματα του ΟΗΕ και τα κατά καιρούς ψηφισμένα κείμενά του.

Αυτές οι τρεις αντιφάσεις είναι ικανές να θέσουν το θεμελιώδες ερώτημα: αν δεν διαθέτεις δραστηριότητα στο διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, αν δεν διαθέτεις κάποια στοιχειώδη επικοινωνία με τους τ/κ, αν δεν σου αρέσουν τα ψηφίσματα του ΟΗΕ, πώς θα επιτύχεις τη «σωστή λύση», ή πώς θα φτάσεις στην «ιδανική λύση»; Η επιδίωξη χρειάζεται να συνδέεται με τα μέσα που διαθέτεις, τους συσχετισμούς που διαμορφώνεις και τις ισορροπίες που δημιουργούν τη μια ή την άλλη κατεύθυνση. Η επικυριαρχία των αντιφάσεων ομιλεί αφεαυτής: οι αντιφάσεις προδίδουν σύγχυση στρατηγικής, εκδήλωση

μιας θεωρίας που αντιφάσκει με τις μέχρι τώρα θεωρητικές διακηρύξεις και θέτει ερωτήματα ως προς το βαθμό αξιοπιστίας της έως τώρα βασικής θέσης για λύση με βάση τα ψηφίσματα του ΟΗΕ.

14. Η ΜΕΓΑΛΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

Η κυπριακή πολιτική ζωή συχνά ταλαιπωρείται από την κυριαρχία των επιμέρους. Το μερικό αποκτά, κατά κανόνα, μεγάλη σημασία, στην καθημερινή συζήτηση το μετατρέπουμε σε ογκώδες και έτσι συχνά χάνουμε το δάσος. Στην πολιτική εξέλιξη «δάσος» είναι η μεγάλη φωτογραφία, η μεγάλη πολιτική που μπορεί να εμπνεύσει και να κινητοποιήσει μια κοινωνία για να επιτύχει ορισμένους μεγάλους στόχους, η στρατηγική που θέλει να ακολουθήσει τα επόμενα χρόνια.

Η Κύπρος έχει μεγάλη ανάγκη αυτή τη διάσταση της πολιτικής γιατί, εκτός άλλων, συμβάλλει στη δημιουργία πολιτών που έχουν ευρύτερη ανάλυση της συγκυρίας, και, έτσι, μπορούν να κατανοήσουν καλύτερα τα στοιχεία που θα συναποτελούν την Κύπρο όπως θα διαμορφώνεται μετά την επίλυση:

A. Μαζί με τις διάφορες πρόνοιες ενός σχεδίου λύσης (διακυβέρνηση, εδαφικό, ασφάλεια κλπ), η άσκηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, η εφαρμογή των τριών βασικών ελευθεριών, η μετάβαση χωρίς περιορισμούς σε όλη την Κύπρο, η ανεμπόδιστη αξιοποίηση των υποδομών που θα διαθέτει η ομοσπονδιακή κυβέρνηση.

B. Η επίλυση οδηγεί σε άμεση κατάργηση πρακτικών που παρεμποδίζουν τη μετάβαση των πολιτών εκτός Κύπρου (αεροδιάδρομοι, λιμάνια και αεροδρόμια της Τουρκίας), άρα ομαλοποίηση μιας κατάστασης όπως συμβαίνει σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Ο τερματισμός των περιορισμών που επιβάλλει η Τουρκία στην κυπριακή σημαία θα διευκολύνει την επικοινωνία των κυπρίων με τον έξω κόσμο και θα μας επαναφέρει στις πραγματικές μας γεωγραφικές αποστάσεις.

Γ. Η Κύπρος θα παύσει να είναι ένας παράγοντας αρνήσεων και διαφωνιών στο χώρο της ΕΕ, καθώς με τη λύση του κυπριακού θα κινείται με διαφορετικά κριτήρια απέναντι στην Τουρκία και τις ευρωτουρκικές σχέσεις. Σε αυτό το ενδεχόμενο η Λευκωσία θα μπορούσε να είναι ένας σημαντικός υποστηρικτής της ευρωπαϊκής πορείας της Τουρκίας, υιοθετώντας τη γραμμή της Επιτροπής: πρόοδος με εφαρμογή των όρων που θέτει η Επιτροπή στις Εκθέσεις Προόδου για την τουρκική υποψηφιότητα. Σε αυτή τη εξέλιξη η Κύπρος θα στρέψει την προσοχή της και θα αξιοποιήσει ευκολότερα και καλύτερα τις καλές

ευρωπαϊκές πρακτικές, θα συμμετέχει ως ένα φυσιολογικό κράτος που αναζητά τρόπους και μηχανισμούς για την ανάπτυξη και την πρόοδο.

Δ. Όλοι καταλαβαίνουν ότι το ενεργειακό χαρτί θα τρέξει εφόσο υπάρχει σταθερότητα και ειρηνική συνεργασία στην Α. Μεσόγειο. Σε συνθήκες αστάθειας και εντάσεων όλα γίνονται πιο πολύπλοκα, οι συνεργασίες δεν αποδίδουν όσο θα θέλαμε. Οι μεγάλες εταιρείες διαβουλεύονται και κάνουν ασκήσεις επί χάρτου και αυτό είναι χρήσιμο. Στην πράξη οι ρυθμοί θα αλλάξουν όταν το περιβάλλον θα είναι σταθερό και οι επενδύσεις τους θα κινούνται σε ένα πλαίσιο ασφαλείας μέσα σε ήρεμα νερά. Η στάση του Ισραήλ ή της Αιγύπτου είναι χαρακτηριστικές επ' αυτού, καθώς η σημερινή τους «μετριοπαθής» στάση θα αποκτήσει νέα δυναμική.

Ε. Πολλοί συμπατριώτες μας θέτουν ερωτήματα σχετικά με την πορεία που επιθυμούμε να επιλέξουμε. Η πραγματικότητα βοηθά να την αλλάξουμε, εφόσον πρώτα την εξηγήσουμε με βάση τα όσα συμβαίνουν στην πραγματική πολιτική κατάσταση. Γιατί πιστεύουμε ότι μόνο με τα επιχειρήματα, ή την επίκληση του δικαίου και τα ψηφίσματα του ΟΗΕ θα αλλάξουμε τη μοίρα μας; Πώς προκύπτει αυτό; Ποια παραδείγματα έχουμε που να μας πείθουν ότι ο κόσμος αλλάζει μόνο με πειθώ και μόνο με ανταλλαγή επιχειρημάτων;

Στ. Η αλλαγή προκύπτει με κινητοποίηση, με πρόταξη του εθνικού συμφέροντος, με κίνητρα που δημιουργούν επωφελείς ισορροπίες σε πέρα από μια χώρας, με αξιοποίηση κεφαλαίων που διαθέτουν ισχυρό πλέγμα μετατροπής ενός προβλήματος σε κίνητρο και ευκαιρία για ανάπτυξη στο μέλλον. Στην περίπτωση της Κύπρου το μεγάλο κίνητρο των κυπρίων συνδέεται με τις αξίες της ελευθερίας, της άσκησης των θεμελιωδών διακαιώματων, της ζωής σε ένα φυσιολογικό κράτος ενταγμένο στην ΕΕ. Για την Τουρκία η αφαίρεση ενός προβλήματος εξωτερικής πολιτικής το οποίο συναντά μπροστά της σε κάθε διεθνές βήμα, η βελτίωση της ευρωπαϊκής της πορείας που σήμερα βρίσκεται σε στασιμότητα και η συμμετοχή της στους ενεργειακούς σχεδιασμούς στην Α. Μεσόγειο, όπως και η μεταφορά αερίου από την κυπριακή ΑΟΖ στην Ευρώπη μέσω Τσεϊχάν.

Ζ. Χρειάζεται προσπάθεια για να αλλάξουμε τον τρόπο που βλέπουμε τις εξελίξεις έτσι που το «δάσος», και όχι το δέντρο, να παίξει τον αποφασιστικό ρόλο του στις αποφάσεις μας. Δεν είναι εύκολο γιατί για δεκαετίες εκπαιδευτήκαμε σε μια ορισμένη πολιτική κουλτούρα. Δεν αλλάζει εύκολα μια τέτοια παράδοση. Ωστόσο, είναι στην ευθύνη των δυνάμεων που ενδιαφέρονται για την αλλαγή να οργανώσουν τη δημόσια συζήτηση με βάση τις αξίες που προσθέτει στο δημόσιο διάλογο η πολιτική της πρόταξης της

«μεγάλης φωτογραφίας», αυτής που κινητοποιεί πλειοψηφικές δυνάμεις για την αλλαγή.

15. ΚΑΧΥΠΟΨΙΑ ΑΠΟ ΑΜΜΟ

Η απίστευτη ποσότητα σκόνης που ταλαιπώρησε στα σοβαρά την ατμόσφαιρα της νήσου και την υγεία των κατοίκων της, σχεδόν ολόκληρη την εβδομάδα, ταυτόχρονα έπληξε και τη γενικότερη πνευματική μας δραστηριότητα σε σχέση με τις αιτίες του γεγονότος. Έτσι η σκόνη, κατά τη θεωρία πολλών οπαδών της συνωμοσιολογίας, ήρθε μετά από βομβαρδισμό νεφών στη Συρία, είτε με παρέμβαση της εκεί ρωσικής δύναμης, είτε με χρήση χημικών από το καθεστώς Άσαντ. Το φυσικό γεγονός που άρχισε τη διαδρομή του από τις ερήμους στη Σ. Αραβία, συνδέθηκε με διάφορες απίθανες θεωρίες που ευδοκιμούν με χαρακτηριστική ευκολία στη νήσο των αγίων. Αυτή η τάση διαθέτει μεγάλη επιρροή στη δημιουργία μιας γενικότερης προσέγγισης στην πρόσληψη γεγονότων που συνδέονται με την κεκτημένη πολιτική κουλτούρα της νήσου.

Στο κυπριακό η τάση που θέλει την Κύπρο «άθυρμα» στις επιδιώξεις των ξένων, ένα νησί πανταχόθεν βαλλόμενο διαθέτει εξέχουσα θέση στην πολιτική μας παιδεία. Η εξέλιξη του κυπριακού δημιούργησε μια αντίληψη που παραμένει, παρά τις αλλαγές και την πρόοδο, πολύ ισχυρή. Σε κάθε κίνηση στο κυπριακό, οι «ξένοι» εμφανίζονται να μας πιέζουν, ο διεθνής παράγων απειλεί «με χρονοδιαγράμματα και επιδιαιτησίες», μια ενδεχόμενη εισήγηση ισοδυναμεί με «παρέμβαση» στις εσωτερικές μας υποθέσεις.

Η καχυποψία διαθέτει την άλλη της διάσταση: από τη στιγμή που αναγνωστεί ως «απειλή», τότε η απάντηση βρίσκεται με μια ισχυρή διάθεση «αντίστασης» απέναντι στους «συνωμότες», με διάθεση να «αποτρέψουμε» τις επεμβάσεις και έτσι να «διασώσουμε» το λαό μας από κάθε κίνδυνο. Ωστόσο, αρκετά γεγονότα μπορεί να έχουν μια διαφορετική ανάγνωση. Αν ορίσουμε τη διεθνή πολιτική ως υπόθεση συμφερόντων και συσχετισμού δυνάμεων, τότε η Κύπρος έχει δρόμο να διανύσει ως προς την κατανόηση της «πρώτης αιτίας» που εξηγεί επιτυχίες ή αποτυχίες στη διαχείριση των πραγμάτων. Συχνά η αδυναμία μας να διαβάσουμε σωστά τις -κάθε φορά- διεθνείς εξελίξεις και συσχετισμούς, η δική μας αδυναμία μας να ερμηνεύουμε ορθά τις επιλογές και τα ισοζύγια ισχύος, οδήγησε σε αδιέξοδα, τα οποία με τη σειρά τους αποδίδονται, κατά κανόνα, σε «εξωτερική πίεση», αφού οι χειρισμοί της ε/κ ηγεσίας είναι εξορισμού «πολύ καλοί» και το λένε και τα σχολικά μας βιβλία.

Για παράδειγμα, το ζήτημα με την αποτυχημένη απόπειρα της εγκατάστασης στη νήσο του ρωσικού πυραυλικού συστήματος S300, δεν οδήγησε στην

πραγματική εξήγηση της αποτυχίας. Η Λευκωσία επέλεξε μια πολιτική κίνηση που υπερέβαινε τις διπλωματικές και στρατιωτικές δυνατότητές της για να την επιβάλει ως παίκτης στην περιοχή. Το ζήτημα δεν ήταν η τελική αποτυχία, το ζήτημα ήταν η εξ αρχής λάθος ανάγνωση των συσχετισμών ισχύος στην περιοχή. Το ζήτημα δεν ήταν μόνο τα 300 εκ λίρες που κόστισε η επιλογή, το ζήτημα ήταν ότι επενδύσαμε στο επίπεδο που δεν είχαμε ούτε συμμαχίες, ούτε διπλωματική ομπρέλα.

Στη διεθνή πολιτική όλοι υπερασπίζονται τα συμφέροντά τους. Είναι ευθύνη κάθε χώρας να διαβάζει τα δεδομένα, με τους χειρισμούς και τις επιλογές της να αποφύγει περιπέτειες, με τις πολιτικές της αποφάσεις να οικοδομεί συμμαχίες και να αλλάξει τους συσχετισμούς. Η ένταξη στην ΕΕ δεν φαίνεται να έχει βελτιώσει την κατάσταση, όπως δείχνει η τωρινή εμπειρία από την απίστευτη μεγάλη ποσότητα αραβικής άμμου που δέχθηκε η ατμόσφαιρα της Κύπρου. Οι «ξένοι» δύσκολα προσλαμβάνονται ως εταίροι, παρά την ένταξη στον κοινοτικό κόσμο, το αίσθημα μιας περισσότερης ασφάλειας, ή αυτοπεποίθησης, δεν ανιχνεύεται εύκολα. Τα στερεότυπα παραμένουν ισχυρά, εκτός άλλων, γιατί η πολιτική ηγεσία δεν εργάστηκε στον αναγκαίο βαθμό για να εξηγήσει τι σημαίνει η ένταξη από την γεωγραφία της αστάθειας στον κόσμο της σταθερότητας και της συνεργασίας για να επιλυθούν κοινά, ευρωπαϊκά ζητήματα όπως το κυπριακό. Είναι η «βενιζελική» σχολή σκέψης που άλλαξε το ρου της κυπριακής ιστορίας με την ένταξη στην ΕΕ, και επιτρέπει σήμερα στην Κύπρο να ελπίζει ότι μπορεί να αλλάξει το πεπρωμένο της. Η επίσκεψη Τουσκ στη Λευκωσία στις 10 Σεπτεμβρίου, σε συνέχεια εκείνης του Γιούνκερ και της Μογκερίνι τον Ιούλιο, δείχνει ότι χρειάζεται επιμονή και ένταση προσπάθειας για να επιτύχουμε ένα στόχο.

Ο Γιάννος Κρανιδιώτης που έφυγε πριν δεκαέξι χρόνια (σαν αύριο στις 14 Σεπτεμβρίου 1999) μας θυμίζει ότι «οι στρατηγικοί στόχοι δεν προωθούνται με ρητορική, βερμπαλισμούς και αφορισμούς. Η εσωστρέφεια, η αυτάρεσκη περιχαράκωση οδηγούν σε απομονωτισμό. Απαιτείται συνεχής παρακολούθηση, αντιμετώπιση των θεμάτων, πρωτοβουλίες και πρόγραμμα», (20 Σεπτ. 1997).

Στην κουλτούρα της κινούμενης άμμου, ο Ελευθέριος Βενιζέλος ομιλεί επί της ουσίας: «να το πάρωμεν απόφασιν, δεν υπάρχει, δεν υπήρξε ποτέ Θεός της Ελλάδος. Ένας είναι ο Θεός δι' όλα τα έθνη. Η φρόνησις, η διορατικότητα και η επαφή με την πραγματικότητα. Ιδού τι θα μας βοηθήσει θετικά να επανορθώσωμεν ότι είναι επανορθώσιμον...».

16. ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΜΕ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΥΠΟΓΡΑΦΗ

Για να κινηθούν ορισμένες διαδικασίες επικοινωνίας ανάμεσα στις δύο κοινότητες, ορισμένες δυνάμεις μεσολαβούν, αναζητούν φόρμουλες για διάλογο. Έτσι η πρεσβεία της Σλοβακίας στη Λευκωσία για χρόνια συντονίζει τις μηναίες συναντήσεις ανάμεσα σε ε/κ και τ/κ κόμματα στο Λήδρα Πάλας. Η γαλλική πρεσβεία παίζει έναν ιδιαίτερο ρόλο στα ζητήματα της ενοποίησης του ποδοσφαίρου, πιθανώς εξαιτίας της παρουσίας Μ. Πλατινί στα ποδοσφαιρικά πράγματα της Ευρώπης και η Σουηδία προωθεί το διαθρησκευτικό διάλογο όπως έγινε με την πρόσφατη συνάντηση των θρησκευτικών ηγετών της νήσου στο Λήδρα Πάλας στην παρουσία του προέδρου Αναστασιάδη και του τ/κ ηγέτη Μ. Ακιντζί.

Αυτές οι συντονιστικές δραστηριότητες των τριών πρεσβειών είναι θετικές, εκεί που υπάρχει ένα παράθυρο για αναζήτηση επικοινωνίας το υλοποιούν σε συνεννόηση με τα κατά περίπτωση κατάλληλα πρόσωπα και φορείς στην ε/κ και τ/κ κοινότητα. Εκτιμώ ότι αυτή η πρακτική δείχνει μερικά από τα ζητήματα που χρειάζονται αναθεώρηση: η συμμετοχή στην ΕΕ, η απόκτηση μιας σοφίας από το παρελθόν, η ωριμότητα ως προϊόν της ανάγκης για νέες προσεγγίσεις, δείχνουν έναν διαφορετικό δρόμο για τις πολιτικές, θρησκευτικές και αθλητικές ηγεσίες. Είναι καιρός να αναλαμβάνουμε απ' ευθείας τις κάθε μορφής πολιτικές, θρησκευτικές ή αθλητικές επικοινωνίες γιατί είναι εφικτό, πρακτικό και πιο αποτελεσματικό.

Οι διαμεσολαβητές σε αυτές τις συναντήσεις ασφαλώς διαθέτουν την καλή θέληση και αυτό είναι σημαντικό να αναγνωρίζεται. Μπορούμε, ωστόσο, το επόμενο βήμα, που συνιστούν οι κυπριακές πρωτοβουλίες για τα στοιχειώδη, ως μέρος μιας πιο σοβαρής αντιμετώπισης του μέλλοντος της νήσου από όλους εκείνους που συμμετέχουν στις συναντήσεις, συνεπώς μπορούν να προετοιμάζουν, να συντονίζουν και να υλοποιούν τις επαφές με κυπριακά εργαλεία. Οι συμμετέχοντες θέλουν την πρόοδο, επιδιώκουν την αλλαγή, συνεπώς δεν υπάρχει κάποιος λόγος να δυσκολεύονται στην προετοιμασία και στο συντονισμό είναι ένα τρέχον θέμα πολιτικής απόφασης. Με τη σειρά της μια τέτοια απόφαση στέλλει ένα πιο ευκρινές σήμα ως προς τη δυνατότητά μας να διαχειριστούμε τα του οίκου μας. Οι τρεις πρεσβείες βοηθούν. Η δική μας πρωτοβουλία θα δείξει ότι διαθέτουμε την ικανή ποσότητα αυτοπεποίθησης για να πάμε ένα βήμα πιο μπροστά.

B. ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ, Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΥΡΩΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

17. ΟΙ ΔΥΟ ΑΓΚΥΡΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ

Η συζήτηση καλά κρατεί. Οι προσεγγίσεις διατηρούν τη διαφορετικότητά τους. Ποια ήταν και ποια είναι η πολιτική της Τουρκίας στο κυπριακό; Στα χρόνια των Ετσεβίτ το «βαθύ κράτος» (ημιδημοκρατία, ρόλος των στρατηγών, γραφειοκρατία στο ΥΠΕΞ) η τουρκική θέση διέθετε δύο κλασσικούς εκφραστές: τον Ρ. Ντενκτάς και τον Μ. Ετσεβίτ. Για τον πρώτο η παρούσα κατάσταση πραγμάτων ισοδυναμούσε με την εκπλήρωση των ονείρων του –αναγνώριση των τετελεσμένων της εισβολής, τελικά δύο «κράτη δίπλα-δίπλα). Για τους Ετσεβίτ «η λύση δόθηκε το 1974»-Ουλουσού, Γιλμάζ, Τσιλέρ, Ερμπακάν, Τουρκές, Εβρέν.

Η άνοδος του Κόμματος Ανάπτυξης και Δικαιοσύνης το 2002 άλλαξε παραμέτρους στη διαχείριση του κυπριακού. Η δημόσια θέση Ερτογάν ότι «η μη λύση δεν είναι λύση», άνοιξε ένα δρόμο για διαπραγματεύσεις για την επίλυση του κυπριακού. Αυτή η προσέγγιση αναπτύχθηκε σε συνδυασμό με την αλλαγή στρατηγικής της Ελλάδας, ώστε να παύσει να είναι το «όχημα» για τις αρνήσεις άλλων εταίρων και να επενδύσει σε μια νέα σελίδα στις ευρωτουρκικές σχέσεις.

Ο Τ. Ερτογάν με την υποστήριξη στο ευρωτουρκικό σχέδιο, στην πράξη απέρριψε την πολιτική των Ετσεβίτ και του «βαθέως κράτους» στο κυπριακό, γι' αυτό και η Άγκυρα για πρώτη φορά μετά την εισβολή αποδέχθηκε σχέδιο λύσης στο κυπριακό που υπέβαλαν τα Ηνωμένα Έθνη-2004. Μέχρι τότε η Άγκυρα μαζί με τον πείσμονα Ντενκτάς είχε απορρίψει όλα τα προηγούμενα σχέδια λύσης, ενώ είναι ενδεχόμενο η βίαιη «απομάκρυνση» Οζάλ από την εξουσία να συνδεόταν με τη θετική προσέγγισή του για αναζήτηση μιας νέας σχέσης με την Ελλάδα, και την ειδικότερη διάθεσή του να συζητήσει το «Πακέτο από Ιδέες» για λύση στο κυπριακό του τότε ΓΓ του ΟΗΕ Μ. Μ. Γκάλι-1992.

Ορισμένοι ε/κ αναλύουν τις εξελίξεις στην Τουρκία κατά ευθύγραμμο τρόπο. Ταυτίζουν το παλαιότερο στάδιο της κυριαρχίας του «βαθέως κράτους» με την περίοδο Ερτογάν. Όπως όλοι γνωρίζουν το «βαθύ κράτος» έκανε ότι περνούσε από το χέρι του για να ανατρέψει τον Ερτογάν (φυλάκιση Ερτογάν για ένα ποίημα το 2003, δικαστική τρομοκρατία από τον τότε πρόεδρο Σεζέρ, παρεμβάσεις του στρατού ακόμα και για τη διάνοιξη της διόδου στην οδό Λήδρας-2008). Οι συνθήκες στο διεθνές πεδίο άλλαξαν και είναι αυτές που παρεμπόδισαν ένα ακόμα πραξικόπημα ή ακόμα μια περίπτωση Μεντερές με άλλο όνομα.

Η Τουρκία το 2002 ήταν πελάτης του ΔΝΤ. Σήμερα συμμετέχει στους G20. Η κυβέρνηση του ΚΑΔ ανέτρεψε το κεμαλικό οικονομικό μοντέλο, άνοιξε την οικονομία στις εκτεταμένες αποκρατικοποιήσεις, πιθανώς γιατί ο Αλί Μπαμπατζιάν πρόσεξε τη θέση του Τενχ Ξιαο Πινγκ: «μαύρη γάτα, άσπρη γάτα, φτάνει να πιάνει ποντίκια». Η αλλαγή στην Τουρκία είναι σημαντική σε σχέση με το κυπριακό, αλλά δεν έχει αποδειχθεί ικανή, μέχρι τώρα, για να κάνει τη μεγάλη ανατροπή στην Κύπρο. Οι συζητήσεις ανάμεσα στον πρόεδρο Δ. Χριστόφια και τον τ/κ ηγέτη Μ. Α. Ταλάτ, καθώς και οι συζητήσεις ανάμεσα στον πρόεδρο Αναστασιάδη και τον νέο τ/κ ηγέτη Μ. Ακιντζί δείχνουν ότι, ενώ η βάση για την αναζήτηση λύσης βρίσκεται στα ψηφίσματα του ΟΗΕ, ορισμένες προσεγγίσεις δεν ταυτίζονται, γι' αυτό και η συζήτηση για αναζήτηση λύσης συνεχίζεται. Σε ορισμένες κεφαλαιώδους σημασίας ενότητες η πρόοδος είναι σημαντική και δείχνει πώς λειτουργούν οι παίκτες στη διαπραγματευτική διαδικασία. Η συμφωνία Χριστόφια-Ταλάτ στο κεφάλαιο της διακυβέρνησης υπήρξε μια ουσιώδους σημασίας πρόοδος με την αποδοχή της σταθμισμένη ψήφος στην εκλογική διαδικασία. Η ε/κ κοινότητα σε ποσοστό 20% θα συμμετέχει στην εκλογική διαδικασία των τ/κ, καθώς και η τ/κ κοινότητα με το ίδιο ποσοστό θα λαμβάνει μέρος στην εκλογική διαδικασία των ε/κ. Μια εξέλιξη που βελτιώνει ποιοτικά τις πλήρως χωριστικές εκλογικές διαδικασίες που προέβλεπε η συμφωνία Ζυρίχης-Λονδίνου, ενώ βελτιώνει ουσιωδώς και προηγούμενα σχέδια λύσης που υπέβαλε ο ΟΗΕ. Η αλλαγή στο σύστημα διακυβέρνησης, όπως συμφωνήθηκε από τους Χριστόφια-Ταλάτ, εγκρίθηκε από την Άγκυρα και σήμερα αποτελεί ένα σημαντικό κεκτημένο στην εν εξελίξει διαδικασία.

Μια ανάλυση χρειάζεται να ακολουθεί την πραγματικότητα όταν αυτή αλλάζει και, κατά συνέπεια, τα εργαλεία της ερμηνείας να εξελίσσονται. Οι ποικίλες διαστάσεις της χρειάζεται να τυγχάνουν μιας ρεαλιστικής ανάγνωσης για τη σημερινή Τουρκία: συγκέντρωση εξουσιών σε ένα πρόσωπο, αντιφάσεις στην εξωτερική της πολιτική στη Μ. Ανατολή, παρεμπόδιση της ενταξιακής πορείας της Τουρκίας από Μέρκελ και Σαρκοζί, αποχώρηση Γκιουλ από την πολιτική σκηνή, πτώση του ρυθμού των μεταρρυθμίσεων που ζητά η ΕΕ, εκλογική πώλωση ενόψει της 1^{ης} Νοεμβρίου. Σε αυτήν την εξίσωση λαμβάνουν μέρος διάφορες παράμετροι που συνδέονται με το κυπριακό όπως για παράδειγμα η ψήφος των τ/κ (από τον Ντενκτάς στον Ταλάτ, από τον Έρογλου στον Ακιντζί), η θέληση Τουρκίας και τ/κ για υποστήριξη μιας «ασφαλούς» διζωνικής ομοσπονδίας, η θέληση της Άγκυρας και όλων των τ/κ πολιτικών δυνάμεων για διατήρηση ενός είδους εγγυήσεων.

Αυτά τα στοιχεία δείχνουν ότι η διαπραγμάτευση σήμερα ανάμεσα στον πρόεδρο Ν. Αναστασιάδη και τον τ/κ ηγέτη Μ. Ακιντζί διαθέτει δύσκολα

ζητήματα που διασυνδέονται με αντιλήψεις που κτίστηκαν στο παρελθόν και χρειάζεται να αποκτήσουν λύσεις συμβατές με την ευρωπαϊκή πρακτική και την ιδιότητα της Κύπρου ως πλήρες μέλος της ΕΕ. Αυτό συνιστά την ουσιαστική αλλαγή στις πολύχρονες προσπάθειες για λύση στο κυπριακό. Η ΕΕ προσφέρει το αναγκαίο υλικό για να φέρει λειτουργικούς συμβιβασμούς, ικανούς να αντέχουν στο χρόνο, με στοιχεία εξελικτικότητας, όπως συμβαίνει με κάθε φυσιολογικό κράτος-μέλος της.

18. ΙΣΧΥΡΟ ΣΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟ 2016

Ο πρωθυπουργός της Τουρκίας Α. Νταβούτογλου δήλωσε στις 11 Δεκεμβρίου μετά από συνάντηση της «Ομάδας Δράσης για τις Μεταρρυθμίσεις» στην Άγκυρα ότι «υπάρχουν ισχυρά μηνύματα ότι η Κύπρος θα μπορούσε να άρει το βέτο της για τα πέντε ενταξιακά κεφάλαια για τα οποία η (Άγκυρα) έχει ζητήσει το άνοιγμα τους στο πλαίσιο της προσπάθειας για επιτάχυνση της ενταξιακής της πορείας. Υπάρχει μια νέα εποχή και ένα παράθυρο ευκαιρία μεταξύ ΕΕ-Τουρκίας. Ελπίζω κάθε ένας να κεφαλαιοποιήσει πάνω σε αυτό». Η εφημερίδα «Χουριέτ» γράφει ότι «η Ομάδα Δράσης αποτελείται από τους Υπουργούς Εξωτερικών, Εσωτερικών και Δικαιοσύνης καθώς και ο βοηθός πρωθυπουργός και που έχουν ως στόχο το συντονισμό της κυβερνητικής δράσης για την εναρμόνιση με το ευρωπαϊκό κεκτημένο».

Ως είναι γνωστό τα πέντε κεφάλαια έχουν μπλοκαριστεί από τη Λευκωσία. Στις 29 Νοεμβρίου στη Σύνοδο Κορυφής ΕΕ-Τουρκίας συμφωνήθηκε μεταξύ άλλων «διεξαγωγής Διακυβερνητικής Διάσκεψης στις 14 Δεκεμβρίου 2015 για το άνοιγμα του κεφαλαίου 17, (το δεύτερο που ανοίγει μετά από πέντε έτη), ενώ, «σημείωσαν τη δέσμευση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής περί ολοκλήρωσης, το πρώτο τρίμηνο του 2016, των προπαρασκευαστικών εργασιών για το άνοιγμα διαφόρων κεφαλαίων, με την επιφύλαξη της θέσης των κρατών- μελών. Εν συνεχεία θα μπορέσουν να ξεκινήσουν προπαρασκευαστικές εργασίες και σε περαιτέρω κεφάλαια». Ο Πρόεδρος Γιούνκερ, κάνοντας ένα επιπρόσθετο βήμα έχει αποστείλει επιστολή-σήμα στην Άγκυρα ότι θα αρχίσει προπαρασκευαστική εργασία πάνω στα κεφάλαια αυτά στο πρώτο διάστημα του 2016.

Στο ζήτημα της απελευθέρωσης της βίζας για τούρκους πολίτες στο τέλος του 2016, ο Α. Νταβούτογλου σημειώνει ότι «θα καταθέσουμε όλους τους απαιτούμενους νόμους στο Βουλή μέσα στο Φεβρουάριο. Η νομοθετική εργασία θα κλείσει στο τέλος Μαρτίου, έτσι που στο τέλος του έτους οι τούρκοι πολίτες να απολαύσουν το χωρίς βίζα ταξίδι στην Ευρώπη» («Χουριέτ», 11-12-15)

Είναι απολύτως σαφές ότι η επανεκκίνηση της ευρωτουρκικής σχέσης διαπλέκεται με το άλυτο κυπριακό και δημιουργεί ένα επιπρόσθετο μομέντουμ: η προηγούμενη επίλυση του κυπριακού θα φέρει αμέσως ευεργετικά αποτελέσματα στην ενταξιακή πορεία της Τουρκίας -όπως το άνοιγμα νέων κεφαλαίων-, ενώ θα θέσει τις βάσεις για πιο ορατά αποτελέσματα στους τούρκους πολίτες –«χωρίς βίζα ταξίδι στην Ευρώπη». Συνολικά αυτό το ενδεχόμενο θα αυξήσει το πολιτικό βάρος της Τουρκίας στο ευρωπαϊκό γήπεδο, πέρα από τη γραμική διαδικασία της ενταξιακής πορείας, γεγονός ιδιαίτερα σημαντικό στην παρούσα συγκυρία για τις Βρυξέλλες -προσφυγική κρίση, καταπολέμηση τρομοκρατίας, επίλυση συριακού.

Στο τουρκικό πολιτικό σύστημα φαίνεται ότι ο πρωθυπουργός Νταβούτογλου υιοθετεί πλέον αυτή την «ευρωπαϊστική» προσέγγιση στα πράγματα, προτείνοντας μια πιο «δυτική» στροφή, γεγονός ιδιαίτερα αξιόλογο, αν λάβουμε υπόψη ότι ως Υπουργός Εξωτερικών συνέβαλε αποφασιστικά στην «ανατολική» στροφή της τουρκικής διπλωματίας, η οποία οδήγησε σε μια θεαματική αποτυχία της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής στη μεσανατολική της διάσταση. Η αποτυχία συμπυκνώνεται στη φράση «μια χώρα χωρίς πρέσβεις στο Ισραήλ, στο Κάιρο, στη Δαμασκό» με κύρια ευθύνη στον Υπουργό Εξωτερικών τον Α. Νταβούτογλου.

Η ενίσχυση της δυτικής πολιτικής της Άγκυρας προκύπτει από τέσσερις παράγοντες: πρώτο, προσφυγική κρίση και με ορατά τα αμοιβαία οφέλη σε κανονική σχέση ανάμεσα στην ΕΕ και την Τουρκία, δεύτερο, αναζήτηση πιο ισχυρών, δυτικών, ερεισμάτων μετά την κρίση στις σχέσεις με τη Μόσχα, τρίτο, στροφή στη «γραμμή Γκιουλ» μετά την αποτυχία στο μεσανατολικό σχέδιο, και, τέταρτο, επιστροφή στο Υπουργείο Εξωτερικών του Μ. Τσαβούσογλου και του Μ. Μποσκίρ ως Υπουργού για τις Ευρωπαϊκές Υποθέσεις -δύο πολιτικών που ανήκουν στη φιλοευρωπαϊκή ομάδα στο ΚΑΔ. Αυτός ο μερικός επανασχεδιασμός της εξωτερικής πολιτικής της κυβέρνησης Νταβούτογλου συμπίπτει με την ολοκλήρωση των διακοινοτικών συνομιλιών στη Λευκωσία ανάμεσα στον Πρόεδρο Αναστασιάδη και τον τ/κ ηγέτη Μ. Ακιντζί. Αυτό το παράθυρο ευκαιρίας για την επίλυση του κυπριακού μέσα στο 2016 υποστηρίζεται από ισχυρές συμπτώσεις συμφερόντων, από πραγματικά κίνητα και ρεαλιστικές δυνατότητες για να φτάσουν οι συνομιλίες σε θετικό αποτέλεσμα. Ο Ειδικός Σύμβουλος του ΓΓ του ΟΗΕ Έσπεν Μπαρθ Έιντε σε συνέντευξή του στο πρακτορείο «Ανατολού» στις 10 Δεκεμβρίου διατύπωσε τη δική του σκέψη του ως εξής: «ο τ/κ ηγέτης με τον ε/κ ηγέτη συναντώνται συχνά. Οι επιτυχίες που διασφαλίστηκαν τους προηγούμενους μήνες με έχουν ενθαρρύνει. Κατά τη γνώμη μου, εάν συνεχίσουμε με αυτή την πορεία υπάρχει

μια πραγματική ευκαιρία. Αυτή είναι πιθανότατα η καλύτερη ευκαιρία τα τελευταία χρόνια για μια τελική λύση του κυπριακού».

19. «ΚΩΔΙΚΟΣ» ΕΛΒΕΤΙΑ ΣΤΗΝ Α. ΜΕΣΟΓΕΙΟ

Η είδηση αλλάζει μερικώς τους συσχετισμούς ισχύος στην περιοχή και ανατρέπει παλαιότερους υπολογισμούς, καθώς Τουρκία και Ισραήλ φαίνεται να βρίσκουν τη φόρμουλα για επανενεργοποίηση της διπλωματικής και πολιτικής τους συνεργασίας. Η ρήξη κράτησε πέντε χρόνια: ναυτικές δυνάμεις του Ισραήλ, διενήργησαν επίθεση κατά του τουρκικού πλοίου «Μαβί Μαρμαρά» που έπλεε σε διεθνή ύδατα με κατεύθυνση τη Γάζα. Δέκα νεκροί, ανοικτή ρήξη ανάμεσα στις δύο χώρες, δριμεία επίθεση Ερτογάν κατά Ισραήλ, έκφραση λύπης από τον Νετανιάχου, χωρίς να θίγεται το γόητρο των ισραηλινών ενόπλων δυνάμεων, συμφωνία σε επόμενο στάδιο για αποζημιώσεις των συγγενών των θυμάτων που έφταναν τα 20 εκ δολάρια. Τι δεν πήγε καλά αυτά τα χρόνια και, παρά τη μεσολάβηση Ομπάμα το 2013, οι σχέσεις δεν γύριζαν σελίδα; Πρώτο, οι «υπέρμετρα» φιλόδοξοι όροι της Άγκυρας για να ικανοποιήσει το δικό της κριτήριο για συνδιαλλαγή, δεύτερο, η άρνηση Νετανιάχου να αφήσει τις ένοπλες δυνάμεις της χώρας του εκτεθειμένες στον κίνδυνο μιας προσφυγής σε διεθνές δικαστικό βήμα, και, τρίτο, οι συνεχείς ανατροπές στη Μ. Ανατολή οι οποίες επιδείνωναν την επικοινωνία ανάμεσα στις δύο χώρες με την επίθεση του ισραηλινού στρατού στη Γάζα το καλοκαίρι του 2014, καθώς και την απόφαση της τουρκικής διπλωματίας για ανοικτή στήριξη Μόρσι στην Αίγυπτο το 2013.

Η συνάντηση αντιπροσωπειών από τις δύο χώρες στην Ελβετία έφερε αποτέλεσμα και έτσι οι δύο χώρες οδηγούνται σε ισχυρές αποφάσεις καθώς οι εξελίξεις στην περιοχή έχουν επείγοντα χαρακτήρα. Κοινά συμφέρονται και κοινές αβεβαιότητες έφεραν την Τουρκία και το Ισραήλ πιο κοντά. Κοινό συμφέρον η αντιμετώπιση του ISIL, της τρομοκρατικής απειλής ακριβώς δίπλα από την αυλή τους. Κοινό συμφέρον η αποτροπή της αυξανόμενης επιρροής του Ιράν στην περιοχή, καθώς και οι δύο χώρες επιδιώκουν μείωση της παρέμβασής του στην περιοχή. Η Τεχεράνη στηρίζει στρατιωτικά τις δυνάμεις Άσαντ στη Συρία και τις δυνάμεις της Χεσμπολλάχ στο Λίβανο. Η Τουρκία επιδιώκει, ως γνωστόν, την απομάκρυνση του Άσαντ από την εξουσία. Το Ισραήλ επιδιώκει την εξόντωση της Χεσμπολλάχ, ενώ εκτιμά ότι η συμφωνία για το πυρηνικό πρόγραμμα της Τεχεράνης με τις «πέντε, συν μια δυνάμεις» στις 14 Ιουλίου 2015, θα της επιτρέψει να αυξήσει την επιρροή της στην περιοχή. Η Τουρκία έχει πλέον ισχυρό αντίπαλο επί του συριακού εδάφους, καθώς η πολιτική Πούτιν δεν φαίνεται να συνδέεται μόνο με την υποστήριξη

Άσαντ, αλλά βλέπει την εκεί ναυτική της βάση ως εργαλείο για ευρύτερες παρεμβάσεις στην περιοχή, γεγονός που δεν ενθουσιάζει ούτε το Ισραήλ.

Έτσι η Τουρκία θα κατεβάσει τον πήχυ των προϋποθέσεων που θέτει σχετικά με το «Μαβί Μαρμαρά». Πλέον συζητά την πιθανότητα για απομάκρυνση του στελέχους της Χαμάς Σ. Αρουόρι από το τουρκικό έδαφος, ζητά λιγότερα σε σχέση με την απαίτησή της για πλήρες άνοιγμα της Λωρίδας της Γάζας στον έξω κόσμο, ενώ φαίνεται ότι οι δύο πλευρές έχουν ήδη συμφωνήσει πλήρως στο ζήτημα σχετικά με το ύψος των αποζημιώσεων στους συγγενείς των θυμάτων. Σχεδόν ταυτόχρονα με τις ελβετικές ειδήσεις, ο ισραηλινός πρωθυπουργός Β. Νετανιάχου στις 17 Δεκεμβρίου 2015 υπέγραψε κείμενο απόφασης για την ανάπτυξη του κοιτάσματος αερίου στη θαλάσσια περιοχή Λεβιάθαν. Οι «λεπτομέρειες» εξηγούν την ταχύτητα της εξέλιξης, καθώς η κρίση στις ρωσοτουρκικές σχέσεις φαίνεται να αποκτά έναν ολόενα και μεγαλύτερο ποσοστό αβεβαιότητας. Η υπογραφή Νετανιάχου έχει έναν σημαντικό ακροατή, και οι αριθμοί εξηγούν την πολιτική αλλαγή: «η Τουρκία εξαρτάται από εξωτερικούς προμηθευτές κατά 90.5% στον τομέα του πετρελαίου και 98.5% στο φυσικό αέριο. Η Τουρκία αναζητά δρόμους για να διευρύνει τις πηγές της περιλαμβανομένων του Β. Ιράκ του Ισραήλ, έτσι που η Άγκυρα να κατεβάσει την από 65% εξάρτησή της από ρωσικές πηγές» (εφ/δα, «Χουριέτ», 5/12/14).

Η Κύπρος έχει κάθε συμφέρον να παρακολουθεί τις εξελίξεις και να είναι παίκτης σε κάθε σημαντική μεταβολή. Το κλειδί για να παραμείνει παίκτης βάρους είναι η επίλυση του κυπριακού, καθώς έτσι θα απελευθερώσει μέσα και ισχύ για να λάβει μέρος σε κοινοπραξίες συμφερόντων και απρόσκοπτες συνέργειες για αξιοποίηση των κοιτασμάτων φυσικού στη δική της ΑΟΖ. Η απόφαση του Ισραήλ να απελευθερώσει τη διαδικασία αξιοποίησης του κοιτάσματος του Λεβιάθαν, συμπίπτει με την προσπάθεια για αποκατάσταση των διπλωματικών σχέσεων με την Τουρκία. Οι «τριμερείς» συνεργασίες της Κύπρου, με την Αίγυπτο, την Ελλάδα, και το Ισραήλ, είναι σημαντικές αλλά αποκτούν και νέα στοιχεία. Ήδη το Ισραήλ βλέπει ως πιο συμφέρουσα λύση για το κοίτασμα Λεβιάθαν, την έτοιμη υποδομή του Τσειχάν στη Νότια Τουρκία.

Είναι ηλίου φαινότορο ότι οι πολυμερείς συνεργασίες συνιστούν το αναγκαίο σταθερό περιβάλλον για τη μεταφορά ενεργείας. Οι μη εντάσεις θα διευκολύνουν τις μεγάλες εταιρείες να λάβουν γρήγορες αποφάσεις και θα επιτρέψουν στη Λευκωσία την ένταξή της σε μια ζώνη ισχύος με σημαντικά πλεονεκτήματα, πρώτα για την ίδια, μετά στους παίκτες της γειτονιάς της και με αξιόλογα και οφέλη για την ενεργειακή πολιτική της ΕΕ.

20. ΟΙ ΚΥΡΩΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΑΛΛΑΓΗ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ

Μπορεί η κρίση στις σχέσεις Τουρκίας-Ρωσίας να αλλάξει την γεωπολιτική στην περιοχή; Η απάντηση ως αυτή τη στιγμή είναι: εξαρτάται από το πόσο μακριά θα πάει η κρίση, αν οι ρωσικές κυρώσεις θα προχωρήσουν πέρα από την εμπορική/οικονομική τους διάσταση και αν η Τουρκία λάβει αντίστοιχες αποφάσεις. Αυτή την περίοδο ορισμένα δεδομένα επαναξιολογούνται καθώς το ζήτημα της ενέργειας πιέζει την τουρκική οικονομία. Οι αριθμοί μιλούν καθώς σύμφωνα με τη «Χουριέτ» «η Τουρκία εξαρτάται από εξωτερικούς προμηθευτές της κατά 90.5% στον τομέα του πετρελαίου και 98.5% στο φυσικό αέριο...Η Τουρκία αναζητά δρόμους για να διευρύνει τις πηγές της, περιλαμβανομένων του Β. Ιράκ του Ισραήλ, έτσι που η Άγκυρα να κατεβάσει την από 65% εξάρτησή της από ρωσικές πηγές» (5/12/14).

Η κρίση στις ρωσοτουρκικές σχέσεις οδηγεί σταδιακά σε περισσότερη σύγκλιση στις σχέσεις της Άγκυρας με το ΝΑΤΟ και τις ΗΠΑ, ενώ εξαιτίας της προσφυγικής κρίσης ευνοείται η ευρωτουρκική σχέση όπως κατέδειξε η Σύνοδος Κορυφής στις Βρυξέλλες στις 29 Νοεμβρίου. Ως γνωστό, οι ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ προσφέρουν πλήρη κάλυψη στην Άγκυρα σε σχέση με την κατάρριψη του ρωσικού αεροπλάνου στις 24 Νοεμβρίου, ενώ στη συνέχεια η Ουάσινγκτον προσφέρει ενεργητική στήριξη στις θέσεις Ερτογάν γύρω από τις δηλώσεις Πούτιν σχετικά με παράνομο εμπόριο πετρελαίου από το ISIL μέσω τουρκικού εδάφους.

Η ρητορική και οι κυρώσεις Πούτιν, πιθανό να οδηγήσουν την Άγκυρα σε αναζήτηση μιας διαφορετικής αξιολόγησης στην εξωτερική της πολιτική. Τρία επίπεδα αναζητούν διαφορετικές λύσεις:

A. Στενότερη σχέση με την δυτική οικογένεια χωρών για να αντιμετωπίσει σε επίπεδο εντυπώσεων και ουσίας τη σύγκρουση με τη Μόσχα. Ο Α. Νταβούτογλου αμέσως μετά τη Σύνοδο Κορυφής της 29ης Νοεμβρίου με την ΕΕ στις Βρυξέλλες, μετέβη και στα γραφεία του ΝΑΤΟ σε μια συμβολική χειρονομία αβρότητας προς τη στήριξη που του πρόσφερε ο ΓΓ του ΝΑΤΟ Γ. Στόλτεμπερκ.

B. Μια επανασυγκόλληση της σχέσης Τουρκίας-Ισραήλ είναι πιο πιθανή από ποτέ, καθώς η γενική προσέγγιση της Άγκυρας στο χώρο της Μ. Ανατολής -και ειδικότερα του Νταβούτογλου- έχει οδηγήσει την τουρκική διπλωματία σε σημαντικά αδιέξοδα: μη παρουσία πρέσβων σε Ισραήλ, Αίγυπτο, Συρία, μια διπλωματία «μέρος» των προβλημάτων στη Μ. Ανατολή, χωρίς συμμαχίες, άρα με αδυναμία επιρροής στις εξελίξεις. Κλειδί ασφαλώς είναι η σχέση Τουρκίας-Ισραήλ. Το ειδικό της βάρος παραμένει υψηλό στις διεθνείς ισορροπίες ισχύος.

Στη σημερινή συγκυρία προστίθεται το ζήτημα της ανεύρεσης μεγάλων κοιτασμάτων φυσικού αερίου στο Λεβιάθαν, και ασφαλώς η προσπάθεια για ανεύρεση νέων αγορών για τα τουρκικά αγροτικά προϊόντα που ήδη αποκλείονται από τη ρωσική αγορά. Είναι πιθανό ο Τ. Ερτογάν, μπροστά στην πίεση της οικονομίας να ξανασκεφθεί την εξωτερική του πολιτική στην περιοχή αυτή και να αναζητήσει λύσεις με νέο φακό. Η έως τώρα ακαμψία της Άγκυρας στα ζητήματα που συνδέονται με τη Μ. Ανατολή, ενδεχομένως να αναθεωρηθεί για πολύ πρακτικούς λόγους-ενέργεια, αγροτικά προϊόντα, αγορές.

Γ. Το κόστος που προκαλεί στην τουρκική οικονομία η ρωσική στάση, χρειάζεται μια σοβαρή χειρονομία εξόδου από τη σημερινή ακροβασία σε διάφορες κατευθύνσεις που προκαλεί στην τουρκική οικονομία η ρωσική στάση, χρειάζεται μια σοβαρή χειρονομία εξόδου από τη σημερινή ακροβασία σε διάφορες κατευθύνσεις στο μεσανατολικό γήπεδο. Όποιο μέτρο προχωρήσει, το «αγκάθι» θα παραμένει σε κάθε του βήμα. Θα είναι, λοιπόν, η επίλυση του κυπριακού αυτή η εξέλιξη που θα βάλει την Τουρκία σε μια πιο στέρεη σχέση με την ΕΕ, τις ΗΠΑ και τη γενικότερη Μ. Ανατολή; Αυτό το σημείο συγκεντρώνει ολοένα και περισσότερες πιθανότητες να συμβεί, καθώς η τουρκική εξωτερική πολιτική χρειάζεται ένα χειροπιαστό παράδειγμα για να βγει από τη σημερινή της αντιφατικότητα. Η πρόοδος στις διακοινοτικές συνομιλίες στη Λευκωσία, η σύντομη συνάντηση Αναστασιάδη-Νταβούτογλου με τη μεσολάβηση Γιούνκερ στις Βρυξέλλες, οι επισκέψεις Κέρι, Λαβροφ, Χάμοντ, Στάιμάγιερ, Μογκερίνι στη Λευκωσία, η ενεργότερη συμμετοχή της ΕΕ στο διακοινοτικό διάλογο με τη σύμφωνη γνώμη της, έως τον Μάιο, αρνητικής στο ενδεχόμενο αυτό, τ/κ πλευράς, δείχνουν ότι αυτό το ενδεχόμενο μπορεί να αποτελέσει μέσα στο 2016 ένα μηχανισμό που να οδηγεί σε αλλαγή του παιχνιδιού- στη διπλωματική ορολογία η επίλυση ως game changer. Κάθε διπλωματική σχολή έχει ανάγκη από θετική ενέργεια, ειδικότερα όταν πιέζεται και ακόμα πιο ειδικά όταν μπορεί.

21. «ΨΗΦΟΣ» ΜΕΡΚΕΛ ΣΤΟΝ ΕΡΤΟΓΑΝ!

Η επιλογή της γερμανίδας καγκελαρίου Α. Μέρκελ να επισκεφθεί την Τουρκία δύο εβδομάδες πριν τις βουλευτικές εκλογές της 1^{ης} Νοεμβρίου, δείχνει τρία σημαντικά σημεία:

Α. Το Βερολίνο, «ψηφίζει» Ερτογάν, για μια σειρά από λόγους. Πιθανώς να προτιμά αυτή τη λύση, σε σύγκριση με τους άλλους πολιτικούς ηγέτες της τουρκικής αντιπολίτευσης. Πιθανώς να προτιμά μια αυτοδυναμία του ΚΑΔ παρά μια ενδεχόμενη συμμαχική κυβέρνηση ΚΑΔ και ΡΛΚ, μια συμμαχία που κανένας δεν γνωρίζει τι μπορεί να καταφέρει ή και αν σχηματιστεί, πόσο

χρόνο θα αντέξει σε μια χώρα με αρνητική παράδοση στις κυβερνήσεις συνεργασίας.

Β. Αν η Μέρκελ ψηφίζει Ερτογάν, το επιχειρεί γιατί ταυτόχρονα εκτιμά ότι έτσι μπορεί να εξυπηρετήσει καλύτερα τόσο τα ευρωπαϊκά όσο και τα γερμανικά συμφέροντα. Το κύμα των προσφύγων, κυρίως από τη Συρία, έχει επηρεάσει τις πολιτικές συμπεριφορές σε αρκετά κράτη-μέλη, συνεπώς κάθε προσπάθεια που θα μειώνει την έντασή του, ιδιαίτερα πριν από τον επερχόμενο χειμώνα, παραμένει προτεραιότητα. Το δύσκολο αυτό ευρωπαϊκό σχέδιο ανέλαβε να διεκπεραιώσει η Α. Μέρκελ, και αυτό δείχνει ακόμα μια φορά τον κεντρικό της ρόλο στις ευρωπαϊκές εξελίξεις.

Γ. Τα πάντα εξελίσσονται, οι συνθήκες αλλάζουν παλαιότερες θέσεις. Η Α. Μέρκελ σε συνεργασία με τον Ν. Σαρκοζί, παρεμπόδισαν την ενταξιακή διαδικασία της Τουρκίας, είτε με δηλώσεις (Μέρκελ), είτε με μπλόκο σε αριθμό κεφαλαίων (Σαρκοζί). Σήμερα, κάτω από την πίεση της διακίνησης των προσφύγων η πολιτική διαφοροποιείται και είναι η ίδια η Μέρκελ που συζητά μέτρα για αναθεώρησή της σε επίσημη επίσκεψή της στην Τουρκία- κατάργηση της βίζας σε σύντομο χρόνο στους τούρκους πολίτες, άνοιγμα νέων κεφαλαίων στη διαπραγματευτική διαδικασία, οικονομική ενίσχυση από 3 δις ευρώ για τα 2 εκ σύριους πρόσφυγες που διαμένουν στην Α. Τουρκία.

Η διαφαινόμενη διάθεση των Βρυξελλών για μετάθεση της δημοσιοποίησης της Έκθεσης Προόδου της Τουρκίας σε ημερομηνία μετά τις εκλογές, αποτελεί μια εμφανή πολιτική επιλογή με στόχο να μην θεωρηθεί ως «παρέμβαση» στις προεκλογικές ζυμώσεις στη χώρα ελάχιστες ημέρες πριν τη διαξαγωγή τους, πρακτικά για να μην πληγεί εκλογικά το ΚΑΔ. Αυτή η αλλαγή στάσης της ΕΕ, ίσως αποδειχθεί καθοριστική στην προσπάθεια του ΚΑΔ για κατάκτηση της αυτοδυναμίας στις εκλογές της 1^{ης} Νοεμβρίου, σε συνδυασμό με την πιο ήπια ρητορική που χρησιμοποιεί εσχάτως ο Τ. Ερτογάν.

Ο πόλεμος για την αναχαίτηση του ISIL, όπως και η προσπάθεια για τον έλεγχο της μεταναστευτικής ροής στην Ευρώπη θέτουν εκ των πραγμάτων τη συνεννόηση ΕΕ και Τουρκίας σε νέα βάση. Η ΕΕ γνωρίζει ότι αν δεν προσεγγίσει τα τουρκικά αιτήματα κατά ένα ικανοποιητικό ποσοστό, θα αντιμετωπίσει πιο ισχυρές μεταναστευτικές πιέσεις, σε μια κοινή γνώμη απρόθυμη να κάνει περισσότερα από τα αναγκαία ή και έτοιμη να βάλει στο περιθώριο τις ευρωπαϊκές πολιτικές για το άσυλο όπως λ.χ. κάνει η ουγγρική κυβέρνηση ή να αναζητά προσχήματα για κάνει το ελάχιστο όπως κάνει η Σλοβακία.

Αυτή η απροθυμία ευνοεί την πολιτική βαρύτητα της Τουρκίας καθώς η ίδια ήδη επέδειξε θέληση και οργανωτική ικανότητα να φιλοξενεί δύο εκατομύρια σύριους πρόσφυγες στην Α. Τουρκία και έτσι να αναλαμβάνει ένα μεγάλο μέρος της προσπάθειας για προσωρινή ρύθμισή του ζητήματος αυτού. Αυτή η αντίθεση (απροθυμία ΕΕ, τουρκική υποδομή), εμφανώς βελτιώνει τη διαπραγματευτική ισχύ του Τ. Ερτογάν και αυτό επιχειρεί μέσα από τις συνομιλίες Νταβούτογλου-Μέρκελ να τις μεταφέρει στο πολιτικό επίπεδο με στόχο την αναβάθμιση της γεωπολιτικής αξίας της ευρωτουρκικής σχέσης. Αυτή η αλλαγή χρειάζεται να έχει σταθερή διασύνεση με τον σκληρό της πυρήνα: τις μεταρρυθμίσεις που οφείλει να συνεχίσει ή να προωθήσει η Τουρκία, τα μεγάλα ζητήματα της ελευθερίας του τύπου, του κράτους δικαίου, της σαφέστερης διάκρισης των εξουσιών.

Η Μέρκελ «ψηφίζει» Ερτογάν και τα στοιχεία λένε ότι η χρονική συγκυρία ενισχύει το ΚΑΔ στην προσπάθειά του να επιτύχει την αυτοδυναμία. Ο Τ. Γιλντίζ, πρώην Υπουργός Ενέργειας, θεωρεί ότι «η αυτοδυναμία του ΚΑΔ είναι ο στόχος μας. Οι πρόσφατες δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι είμαστε πολύ κοντά, ακριβώς στο όριο, αλλά δεν είμαστε ακόμα εκεί» (δηλώσεις στον τύπο στις 22/10). Αδιευκρίνιστες παραμένουν ακόμα οι επιπτώσεις από τη διπλή έκρηξη στην Άγκυρα με καταγεγραμμένους 102 νεκρούς. Αυτό το άγνωστο στοιχείο παραμένει το κυριότερο ερωτηματικό για το κυβερνών κόμμα, γεγονός που παρεμποδίζει τη δημιουργία μιας πιο καθαρής εικόνας στα προεκλογικά πράγματα της Τουρκίας.

Γ. ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ, Η ΕΕ ΚΑΙ Η ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

22. Ο ΓΙΟΥΝΚΕΡ ΩΣ «ΠΑΙΚΤΗΣ» ΤΗΣ ΛΥΣΗΣ

Η επίσκεψη Γιούνκερ στη Λευκωσία («η πρώτη επίσημη διμερής επίσκεψή μου σε κράτος μέλος της ΕΕ από τότε που έγινα Πρόεδρος της Επιτροπής»), αποτελεί ένα ακόμα δείγμα γραφής ότι η συμμετοχή της νήσου στην ΕΕ δημιουργεί εξελίξεις ικανές να δώσουν νέα ώθηση στη δυναμική των συνομιλιών για επίλυση του κυπριακού. Ο πρόεδρος της Επιτροπής Ζαν Κλοντ Γιούνκερ διαθέτει την ικανότητα να κτίζει γέφυρες σε προσωπικό και πολιτικό επίπεδο, να επικοινωνεί με έναν πιο αποτελεσματικό τρόπο και αυτό -σε αντίθεση με τον προκάτοχό του- βοηθά ιδιαίτερα στην επίτευξη ορισμένων στόχων.

Ανακοίνωσε (16 Ιουλίου 2015) τον επαναδιορισμό του Πέτερ βαν Νούφελ ως προσωπικού του αντιπρόσωπου στην αποστολή «των καλών υπηρεσιών του ΟΗΕ για την Κύπρο». Ο Βαν Νούφελ, σύμφωνα με σχετικά ανακοίνωση της

Επιτροπής, «θα υποβάλλει εκθέσεις στον ίδιο τον Πρόεδρο της Επιτροπής προσωπικά και θα εξασφαλίσει ότι οποιαδήποτε λύση θα είναι συμβατή με το ευρωπαϊκό δίκαιο και τις ευρωπαϊκές αξίες, θα προσφέρει νομικές και πρακτικές συμβουλές στην αποστολή του ΟΗΕ για τα θέματα που αφορούν την ΕΕ και θα λειτουργεί ως σύνδεσμος μεταξύ της αποστολής και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής». Ο Γιούνκερ σημείωσε ότι πλέον «θα έχει έναν πιο διακριτό ρόλο», υιοθετώντας εν μέρει την κριτική που δικαίως έχει ασκηθεί στον Βαν Νούφελ ότι η έως τώρα παρουσία του περνά απαρατήρηση. Δήλωσε επίσης ότι «η Επιτροπή θα λάβει ενεργά μέρος στο θέμα της χρηματοδότησης που θα προκύψουν από τις ανάγκες για την επανένωση της Κύπρου».

Ο Πρόεδρος Γιούνκερ ανακοίνωσε ότι «μια τριμερής επιτροπή θα βοηθήσει την τουρκοκυπριακή κοινότητα για την προσαρμογή της στο κεκτημένο. Η επιτροπή θα συνίσταται από Ε/κ, Τ/κ και την Επιτροπή». Αυτή η εξέλιξη είναι σημαντική καθώς ανταποκρίνεται σε μια εξελικτική διαδικασία επίλυσης και συναντά τη σκέψη του Μ. Ακιντζί- «δεν θέλουμε τη συνέχιση του status quo. Είμαστε εκτός Διεθνούς Δικαίου για πολλά χρόνια. Θέλουμε η κοινότητά μας να είναι μέρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (1/7/ 2015).

Θεωρώ ότι η επίσκεψη Γιούνκερ υπήρξε θετική στα ζητήματα που συνδέουν την Κύπρο με την ΕΕ με επίκεντρο το ρόλο της ΕΕ στη θεσμική θωράκιση της λύσης. Κρίσιμο παραμένει το ζήτημα του ρόλου της ΕΕ στον τομέα της οικοδόμησης ενός περιβάλλοντος ασφάλειας γύρω από τη συμφωνία επίλυσης, γεγονός το οποίο η Λευκωσία έχει κάθε λόγο να προωθήσει στις διαβουλεύσεις της με την ΕΕ, και ειδικότερα με τον Πρόεδρο Γιούνκερ. Το δικαίωμα της μονομερούς επέμβασης –μη αποκλεισμένης της στρατιωτικής– στα εσωτερικά ενός κράτους-μέλους της ΕΕ αντίκειται σε όλες τις συνθήκες πάνω στις οποίες οικοδομήθηκε η ΕΕ από το 1957 έως σήμερα.

Στη τελική διευθέτηση του κυπριακού δύο μηχανισμοί μπορεί να παράσχουν τις απαιτούμενες εγγυήσεις: ο ΟΗΕ, με το άρθρο 7 του Καταστατικού Χάρτη και η ΕΕ στο πιο υψηλό επίπεδο. Η ΕΕ μπορεί να εγγυηθεί την εφαρμογή της λύσης μέχρι το τελικό της στάδιο από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, από την Επιτροπή, από το Συμβούλιο Υπουργών. Ανάλογη απόφαση μπορεί να λάβει και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Είναι αναγκαία η επεξεργασία μιας νέας αρχιτεκτονικής ασφαλείας για την επανενωμένη Κύπρο. Η ΕΕ μπορεί να συμβάλει ώστε να ξεπεραστεί η συγκρουσιακού χαρακτήρα συμφωνία του '60, με μια νέα που θα προωθεί τη θεσμική διαβούλευση και την πολιτική συνεννόηση με στόχο την ειρηνική και

με διπλωματική μέσα επίλυση προβλημάτων, έτσι που το ξεπέρασμά τους να συντελείται σε ένα περιβάλλον ασφαλείας στο οποίο να απαγορεύεται η χρήση ή η απειλή χρήσης βίας. Η Συνθήκη της Λισσαβόνας επιτρέπει στην Κύπρο να αξιοποιήσει την πρόνοια της «Ρήτρας αμοιβαίας συνδρομής» η οποία προβλέπει ότι «σε περίπτωση κατά την οποία κράτος μέλος δεχθεί ένοπλη επίθεση στο έδαφός του, τα άλλα κράτη μέλη οφείλουν να του παράσχουν βοήθεια και συνδρομή με όλα τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του Καταστατικού Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών».

Με τον Γιούνκερ στο τιμόνι, η Επιτροπή μπορεί να επιβεβαιώσει τη θέλησή της να αποτελέσει ισχυρό παίκτη στις προσπάθειες για την ειρηνική επίλυση προβλημάτων, όπως έδειξε η διπλωματική δραστηριότητα για την επίλυση του ζητήματος του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν -Άστον, Μογκερίνι. Με την συμβολή της στην επίλυση του κυπριακού, η ΕΕ θα αποκτήσει ένα ευρύτερο πολιτικό κύρος ως ένας ισχυρός «παίκτης» στο περιβάλλον ασφαλείας γύρω από τη διαδικασία επίλυσης.

Ο επίλογος ανήκει στον Ζαν Κλοντ Γιούνκερ και, αυτό, νομίζω, ήταν το κεντρικό μήνυμα που ήθελε να στείλει σε όλους τους κυπρίους: «Η Κύπρος είναι φάρος σταθερότητας σε ένα ιδιαιτέρως ασταθές και ρευστό γεωπολιτικό περιβάλλον, είστε ένας σταθερός παίκτης, διότι είστε Ευρωπαίοι. Μια ευρωπαϊκή, σταθερή, ευημερούσα Κύπρος δεν έχει να φοβηθεί τίποτα».

23. ΛΕΥΚΩΣΙΑ, ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ «ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ» ΤΗΣ ΕΕ

Οι επισκέψεις υψηλού επιπέδου στη Λευκωσία μέσα στον Ιούλιο του 2015 (Γιούνκερ, Μογκερίνι, Νετανιάχου), δείχνουν μίαν εν εξελίξει πραγματικότητα. Η πιθανότητα να επιλυθεί το κυπριακό ενεργοποιεί δυνάμεις, δημιουργεί κίνητρα για επαφές, και, έτσι, η Λευκωσία στην προοπτική της επίλυσης καθίσταται ένας σημαντικός συνομιλητής για παίκτες που ενδιαφέρονται για τις μακροχρόνιες εξελίξεις στην Κύπρο και στην ευρύτερη περιοχή.

Σήμερα η Κύπρος αναζητεί συνεργασίες και αυτό είναι χρήσιμο. Ήδη καταγράφεται στα θετικά βήματα η τριμερής συνεργασία ανάμεσα στην Κύπρο, το Ισραήλ και την Ελλάδα, ή η διμερής συνεργασία της Λευκωσίας με το Τελ Αβίβ. Αυτές οι συνεργασίες θα αποκτήσουν ισχυρή βάση για να αναπτυχθούν ουσιαστικά με την επίλυση του κυπριακού, καθώς η επίλυση θα απελευθερώσει τις δυνατότητες και τα μέσα για την υλοποίηση των συμφωνιών σε όλο το εύρος τους. Για παράδειγμα, το ζήτημα της μεταφοράς φυσικού αερίου από τις θαλάσσιες ζώνες του Ισραήλ και της Κύπρου στις διεθνείς αγορές, μπορεί να αποκτήσει επιλογές μόνο με την επίλυση του

κυπριακού. Είναι αναμενόμενο ότι κάθε χώρα επιθυμεί και σχεδιάζει να αναπτύξει τα συμφέροντά της σε μια περιοχή στην οποία η σταθερότητα θα εγγυάται τις διμερείς σχέσεις και πολυμερείς μορφές συνεργασίας.

Η Κύπρος διαθέτει ένα στρατηγικό πλεονέκτημα, που κανένα άλλο κράτος-μέλος της ΕΕ δεν διαθέτει. Η γεωγραφική της θέση «βλέπει» στην πιο εύφλεκτη περιοχή του κόσμου, κάθετα στη ζώνη των εκρήξεων γύρω από το ISIL, στο εκκρεμές του μεσανατολικού, στην άνοδο του ακραίου ισλαμικού κινήματος στην Αίγυπτο, στην πρακτικά διαμελισμένη Συρία και στην τυφλή πορεία της Χαμάς στη Λωρίδα της Γάζας. Αυτή η γειτονία μετατρέπεται σε μεγάλο πλεονέκτημα από τη στιγμή που η νήσος δεν θα είναι η ίδια χώρος αστάθειας. Το άλυτο κυπριακό ταυτίζεται με την αστάθεια και τη διαίρεση, την «Πράσινη Γραμμή» ανάμεσα στα στρατεύματα κατοχής και τις αμυντικές δυνάμεις που διαθέτει η Κυπριακή Κυβέρνηση. Αυτή η πραγματικότητα καθλώνει τις δυνατότητες της Λευκωσίας και ασφαλώς περιορίζει το εύρος των επιλογών της, καθώς οι ξένοι ηγέτες γνωρίζουν τι ακριβώς συμβαίνει και πόσα πράγματα αδυνατούμε να υλοποιήσουμε (λ.χ. αξιοποίηση λιμένων και εναέριου χώρου), ή σε πόσες ευρωπαϊκές πολιτικές μένουμε έξω (λ.χ. Συνθήκη Σέγκεν). Η Κύπρος μπορεί να αποκτήσει μια κρίσιμης σημασίας αξία τόσο για την ίδια όσο και για την ΕΕ από τη στιγμή που θα αλλάξει «γεωπολιτικό γήπεδο» και να γίνει «χορηγός» ασφαλείας στην ευρύτερη λεκάνη της Α. Μεσογείου.

Η Αντιπρόεδρος της Επιτροπής και «ΥΠΕΞ» της ΕΕ Φ. Μογκερίνι μιλώντας στη Λευκωσία στις 24 Ιουλίου υπογράμμισε «ότι η επίλυση του Κυπριακού είναι επίσης μια επένδυση για την Ευρωπαϊκή Ένωση την ίδια, ενώ θα συμβάλει ουσιαστικά στη σταθερότητα και την ασφάλεια της περιοχής. Γι' αυτό και πραγματικά ελπίζω ότι αυτή η διαδικασία μπορεί να οδηγήσει σε αποτέλεσμα. Αν δεν γίνει τώρα θα είναι πολύ δύσκολο να γίνει στο μέλλον. Προσωπικά θα κάνω ό,τι μπορώ για να υποστηρίξω αυτή τη διαδικασία, προκειμένου να έχει ένα θετικό αποτέλεσμα. Η υπ' αριθμόν ένα προτεραιότητα της ΕΕ είναι αυτό το μέρος του κόσμου, το οποίο είναι το πιο ταραχώδες και το πιο σχετικό με τις εξωτερικές δράσεις της ΕΕ». Ο ισραηλινός πρωθυπουργός Β. Νετανιάχου μίλησε στη Λευκωσία στις 28 Ιουλίου σχετικά με τον ενεργειακό πλούτο στην Α. Μεσόγειο: «θέλουμε να τον εξορύξουμε και πιστεύω ότι με να συνεργαστούμε και να συντονιστούμε μεταξύ μας, μπορούμε να το στείλουμε στις αγορές καλύτερα και να βελτιώσουμε τις προοπτικές των κοινωνιών μας. Αυτό είναι κάτι το οποίο το συζητούμε έντονα και εντατικά, υπάρχουν πάρα πολλές δυνατότητες, θα τις διερευνήσουμε αλλά βασιζόμαστε στη συνεργασία μας».

Η διαπραγμάτευση για την επίλυση του κυπριακού είναι εν εξελίξει. Εντός του έτους αυτού θα διαφανεί η βασική του κατεύθυνση. Είναι, ωστόσο, μεγάλης σημασίας υπόθεση για ένα λαό να βλέπει τις εξελίξεις μέσα από τη δυναμική που προσθέτει ο χρόνος, ένας λαός να είναι σε θέση να αντιλαμβάνεται με πληρότητα το πώς θα πολλαπλασιάζει τις αναπτυξιακές του δυνατότητες. Η γεωγραφία ήταν για αιώνες το κρίσιμο μειονέκτημά της νήσου- κατακτήσεις, ισορροπία ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις κάθε εποχής, εκκρεμές σε γεωπολιτικές ανακατατάξεις, «ρυθμίσεις» που διαμόρφωσε από την αρχαιότητα η πολιτική σκέψη του στρατηγού Ανταλκίδα, εξαρτήσεις με βάση την παγκόσμια και περιφερειακή ισχύ στα χρόνια της βρετανικής επικυριαρχίας. Αυτό το ιστορικό μειονέκτημα με την επίλυση θα μετατραπεί σε στρατηγικό πλεονέκτημα για όλη την Κύπρο και για όλη την ΕΕ, καθώς η νήσος θα αναβαθμίσει την γεωπολιτική της αξία και η εξωτερική πολιτική της ΕΕ θα έχει τη Λευκωσία ως «ανατολική» της πρωτεύουσα.

24. Ο ΚΥΚΛΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΘΥΜΩΝ ΥΠΕΞ

Ο κύκλος των επισκέψεων κορυφαίων Υπουργών Εξωτερικών στη Λευκωσία (Στάινμαγιερ, Χάμοντ, Κέρι, Λαβρόφ, Γ. Γι, προηγήθηκε η Φ. Μογκερίνι) δείχνει ότι η συζήτηση σχετικά με την επίλυση του κυπριακού βρίσκεται στην πρώτη σειρά των θεμάτων επικαιρότητας της διεθνούς κοινότητας. Η εξέλιξη αυτή αντανακλά ως ένα βαθμό την πρόοδο που έχει συντελεστεί στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων και τη θέληση ισχυρών παικτών της διεθνούς σκηνής να δώσουν ώθηση στο τελικό στάδιο, καθώς τα δύσκολα θέματα τυγχάνουν διαπραγμάτευσης στην παρούσα φάση.

Θεωρώ ότι αυτές οι επισκέψεις είναι πολύ χρήσιμες. Κυρίως για τους εξής λόγους:

A. Σε έναν κόσμο αλληλεξαρτήσης, η διεθνής στήριξη δείχνει ότι μια ενδεχόμενη λύση του κυπριακού θα λειτουργεί μέσα σε ένα ευνοϊκό διεθνές περιβάλλον, έτοιμο να συμβάλει στην ουσιαστική εξέλιξη των πραγμάτων. Ο γερμανός Υπεξ Φ. Στάινμαγιερ δήλωσε στις 16 Νοεμβρίου ότι «η Γερμανία θέλει να κάνει ότι είναι δυνατόν προκειμένου να στηρίξει αυτή τη διαδικασία. Μια λύση στο κυπριακό ζήτημα θα έστελλε ένα μήνυμα προς ολόκληρη την περιοχή πέραν από τα σύνορα της χώρας και ότι αυτός είναι ο λόγος που η Γερμανία και η ΕΕ παρακολουθούν τη διαδικασία με τόσο μεγάλο ενδιαφέρον». Ο βρετανός Υπεξ Φ. Χάμοντ σημείωσε στις 19 Νοεμβρίου ότι «είναι προφανές ότι όλη η διεθνής κοινότητα επιθυμεί διακαώς λύση. Εργαζόμαστε με όποιον τρόπο μπορούμε για να υποστηρίξουμε τις δύο κοινότητες στην προσπάθεια τους να βρουν λύση σε αυτό το μακρόχρονο πρόβλημα. Είμαι αισιόδοξος».

Β. Πιθανό αυτή η στήριξη να συνδέεται με την επιθυμία ισχυρών πρωτευουσών να στηρίξουν οικονομικά μια λύση καθώς το ζήτημα αυτό παραμένει ανοικτό. Ειδικότερα, πρώτα σε σχέση με το κόστος ανοικοδόμησης της λύσης και τις προετοιμασίες που αυτό απαιτεί, και μετά σε σχέση με το πρόγραμμα σταθεροποίησης που εφαρμόζεται στη νήσο αυτή την περίοδο με «διπλό» τρόπο: από την τρoίκα (ΕΚΤ, ΕΕ, ΔΝΤ) στην περιοχή που ελέγχει η Κυπριακή Δημοκρατία και από την Άγκυρα στην τ/κ κοινότητα, με ανάλογης κατεύθυνσης πρόνοιες και στόχους. Το ζήτημα έχει πολλές διαστάσεις (μελέτες, υποδομές, έργα δημόσιου χαρακτήρα, ανοικοδόμηση ιδιωτικού χώρου, αποζημιώσεις, ανταλλαγές στο περιουσιακό κλπ) γεγονός που το καθιστά εξαιρετικά σοβαρό. Από την καλή προετοιμασία πάνω σε αυτό το ζήτημα θα προκύψει και η καλή λειτουργία στα στάδια εξέλιξης της λύσης σε όλα τα βασικά της σημεία.

Γ. Οι επισκέψεις από την ομάδα των ΥΠΕΞ στην Κύπρο αντανakλά ασφαλώς τη θέλησή τους για να έχουμε ένα σήμα αλλαγής στη νήσο σε μια περίοδο ιδιαίτερα σκληρή που συνδέεται με την τρομοκρατία, την δράση του ISIL. Η παγκόσμια κινητοποίηση για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας συνδέεται, εκτός άλλων, και με την προσπάθεια επίλυσης προβλημάτων στην πιο ταραγμένη περιοχή του πλανήτη όπως το συριακό και το μεσανατολικό και στην ευρεία γειτονιά μας, το κυπριακό. Ένα μήνυμα αλλαγής από την Λευκωσία, ένα μήνυμα μετάβασης από την αστάθεια στη σταθερότητα, ισούται με δημιουργική συμβολή της νήσου στη γενικότερη προσπάθεια για διεύρυνση του κύκλου των χωρών που θα αποτελούν παράγοντα σταθερότητας στην περιοχή. Η ένταξη της νήσου στον κύκλο των χωρών που παρέχουν ασφάλεια στο παγκόσμιο σύστημα σε μια περίοδο εντάσεων αποτελεί έναν κεντρικό στόχο ισχυρών δυνάμεων που ταυτίζεται πλήρως με τα κυπριακά συμφέροντα.

Δ. Η διευρυμένη και συνεργαζόμενη υποστήριξη (ΕΕ, ΟΗΕ, ΗΠΑ, Ρωσία, Μ. Βρετανία, Γερμανία, Γαλλία, Κίνα) σε ανοικτά διεθνή ζητήματα, διαθέτει ένα σημαντικό καλό προηγούμενο, όπως η λύση σχετικά με το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν στις 14 Ιουλίου 2015. Αυτή η επιτυχία έδειξε ότι η πολυμερής φόρμουλα δουλεύει καλύτερα και παράγει πιο ανθεκτικό αποτέλεσμα. Η συνεργασία των μεγάλων χωρών στην επιδίωξη λύσεων έχει επιτύχει στο Ιράν, ωστόσο, αυτή δεν έχει λειτουργήσει ακόμα στην περίπτωση Συρία. Η Κύπρος έχει τις προϋποθέσεις να ανήκει στην κατηγορία της «φόρμουλας Ιράν», καθώς οι μεγάλες δυνάμεις φαίνεται, σε αυτό το χρονικό στάδιο, να διαθέτουν συγκλίνοντα συμφέροντα στην αναζήτηση λύσης στην κυπριακή περίπτωση.

Ε. Μείζον παραμένει το ζήτημα της συμβολής του Λονδίνου στην υπό εξέλιξη διαπραγμάτευση. Ο βρετανός Υπεξ κατάστησε σαφές στη Λευκωσία ότι δεν

επιθυμεί να κρατήσει τη χώρα του στο σύστημα των εγγυήσεων του 1960, μια εξέλιξη ιδιαίτερα σημαντική καθώς σχετικά σύντομα οι ηγέτες των δύο κοινοτήτων στη Λευκωσία θα θέσουν προς συζήτηση το κεφάλαιο «ασφάλεια-εγγυήσεις». Αυτό οικοδομεί ένα ευνοϊκότερο περιβάλλον στη διεκδίκηση του στόχου για τερματισμό του αναχρονιστικού συστήματος του 1960 και στη δημιουργία ενός πλέγματος ασφαλείας μέσα στο περιβάλλον που αναπτύσσουν η ΕΕ και ο ΟΗΕ. Θετική επίσης παραμένει η πρόθεση του Λονδίνου για επιστροφή της περιοχής που καλύπτει σήμερα η βάση της Δεκέλειας στην επανενωμένη Κύπρο.

Στ. Οι επισκέψεις των ΥΠΕΞ των μεγάλων χωρών στη Λευκωσία συνιστούν ένα μήνυμα αλληλεγγύης στους κύπριους πολίτες. Το μήνυμα επιχειρεί να αποδυναμώσει τους δισταγμούς και στις υπαρκτές αμφιβολίες σχετικά με την εφαρμογή της λύσης, στέλλοντας σαφές μήνυμα ότι το εγχείρημα της διαδικασίας επίλυσης θα εξελισσεται σε ένα ευνοϊκό διεθνές περιβάλλον που εκδηλώνει ισχυρό ενδιαφέρον για να επιτύχει το όλο εγχείρημα. Αυτό το ευκρινές σήμα ενθάρυνσης προς τους κύπριους πολίτες χρειάζεται να τύχει μιας πιο ισχυρή παρουσίασης στο δημόσιο διάλογο.

25. ΚΕΡΙΉ ΛΑΒΡΟΦ; ΤΟ «ΔΙΛΗΜΜΑ» !!!

Ο Τ. Κέρι στις 3 Δεκεμβρίου 2015 στη Λευκωσία: «Πιστεύουμε ότι αυτή είναι η στιγμή της Κύπρου και είμαστε αισιόδοξοι ότι όντως έτσι θα είναι. Οι ΗΠΑ είναι επικεντρωμένες σε αυτό (το Κυπριακό) στο υψηλότερο επίπεδο. Τους τελευταίους μήνες έχει γίνει σαφές ότι το έδαφος πραγματικά κινείται και έχει υπάρξει απτή πρόοδος και είμαι περισσότερο από ποτέ πεπεισμένος ότι μια λύση στη μακροχρόνια διαίρεση της Κύπρου είναι εφικτή και μαζί της τα πολλά οφέλη της ενότητας για όλο το λαό του νησιού. Δεν θα συμβεί αυτομάτως, θα είναι δύσκολο, αλλά μπορεί να γίνει. Είμαι ήδη εντυπωσιασμένος τόσο από τον Νίκο, όσο και από τον Μουσταφά, που εργάζονται πολύ σκληρά για την ειρήνη και κάνουν τους σκληρούς και δημιουργικούς συμβιβασμούς που απαιτούν οι στιγμές. Μια βιώσιμη λύση θα δημιουργήσει ευκαιρίες για οικονομική ανάπτυξη σε όλο το νησί. Θα υπάρξουν ξένες επενδύσεις. Μια ενωμένη Κύπρος θα σταθεί ως φάρος ελπίδας σε μια ταραχώδη περιοχή του κόσμου σε μια εποχή που οι άνθρωποι χρειάζονται αυτό το φάρο. Θα είναι ένα πρότυπο για άλλες περιοχές, που αναζητούν ένα ειρηνικό πολυεθνικό μέλλον. Κατανοώ πλήρως πόσο δύσκολο είναι για το λαό της Κύπρου να βάλει στην άκρη τις διαφορές του παρελθόντος. Πρέπει να σεβόμαστε το παρελθόν, αλλά δεν πρέπει να είμαστε δέσμοί του, πρέπει να επικεντρωθούμε στο μέλλον. Σήμερα έγινα μάρτυρας αυτής της επιθυμίας για αλλαγή».

Την 1^η Δεκεμβρίου 2015 ο Σ. Λαβρόφ στη Λευκωσία. Σύμφωνα με ρεπορτάζ στο ΚΥΠΕ «ο Ρώσος ΥΠΕΞ είπε ότι η Ρωσία ήταν πάντα συνεπής στη στήριξή της προς τις προσπάθειες που καταβάλλει η Κύπρος για εξεύρεση μιας λύσης στο πρόβλημα, στην βάση των σχετικών ψηφισμάτων του ΟΗΕ και μιας κοινά αποδεκτής λύσης από τις δύο κοινότητες. Υπογράμμισε ότι οποιαδήποτε προσπάθεια επιβολής τεχνητών χρονοδιαγραμμάτων ή διαιτησίας δεν είναι παραγωγική. Ερωτηθείς για τη θέση της Ρωσίας στο θέμα των ξένων εγγυήσεων, ο κ. Λαβρόφ είπε ότι η λύση πρέπει να διασφαλίζει ότι η ασφάλεια είναι εγγυημένη πάνω σε μια νέα βάση και ότι αυτή η βάση είναι συμφωνημένη και από τις δύο κοινότητες. Μόλις εξευρεθεί αυτή η συμφωνία, το ΣΑ του ΟΗΕ θα διαδραματίσει τον κύριο ρόλο. Κατά τις επαφές του στη Λευκωσία, οι δύο χώρες προέβησαν σε μια αξιολόγηση των συμφωνιών και εξέφρασε τη θέση ότι υπάρχει περιθώριο διεύρυνσης των εμπορικών τους σχέσεων παρά τα προβλήματα μεταξύ των σχέσεων ΕΕ και Ρωσίας. Στο σημείο αυτό, ευχαρίστησε την Κυπριακή Δημοκρατία για τις προσπάθειες που καταβάλλει για εξομάλυνση των σχέσεων της Μόσχας με την ΕΕ».

Αυτή η διπλή επίσκεψη συνιστά μια κορυφαία επιτυχία για όλη την Κύπρο, και ένα σαφές μήνυμα ότι σημαντικές δυνάμεις στο διεθνές πεδίο στηρίζουν τις προσπάθειες του προέδρου Αναστασιάδη και του τ/κ ηγέτη Μ. Ακιντζί για λύση στο κυπριακό. Ωστόσο, αυτή η αυτονόητη επιτυχία, αντί να ερμηνευτεί με τον κλασικό τρόπο ότι κάθε χώρα προσπαθεί να αξιοποιήσει στο μέγιστο κάθε διμερές ενδιαφέρον, αναπτύχθηκε ένας ιδιότυπος «διαγωνισμός» ποιος από τους δύο είναι ο καλύτερος, ποιος από τους δύο τα είπε καλύτερα, άρα «ψηφίστε» ποιος ήταν ο καλύτερος επισκέπτης!!!

Αυτά, ίσως μόνο στην Κύπρο θα μπορούσαν να γίνουν, καθώς σε κάθε μας βήμα στήνουμε ανύπαρκτα διλήμματα και δημιουργούμε ερωτήματα που δεν υπάρχουν! Έτσι και τώρα: εγκλωβισμένοι στην κουλτούρα μιας ρηχής εσωστρέφειας, φτιάχνουμε πλαστά ερωτήματα και εγκλωβιζόμαστε μέσα σε μια ατέρμονη συζήτηση για να αναζητήσουμε «ζήτω», «κάτω», «μπράβο», «αίσχος». Έτσι δεν λειτουργούν τα πράγματα. Κάθε χώρα αντλεί οφέλη από τις διεθνείς επαφές, ανάλογα με το βαθμό σύμπτωσης συμφερόντων, και ανάλογα με την ευθυγράμμιση μιας πολιτικής από κίνητρα που ανεβάζει ή όχι, την πολιτική κατεύθυνση μιας συνεργασίας. Η συναισθηματική ανάλυση, η «θεοποίηση» μιας αντίληψης που παραπέμπει σε μια «πολιτική αρχών», η άρνηση της αναγνώρισης της σύμπτωσης ή μη των συμφερόντων, είναι μια πολύ κυπριακή προσέγγιση που οδηγεί κατά κανόνα σε αντιφάσεις, σε απογοητεύσεις, σε αποτυχίες.

Το κρίσιμο ζήτημα παραμένει: η Κύπρος έχει κάθε συμφέρον, ως μέλος της ΕΕ, να αξιοποιεί την ιδιότητα του κράτους-μέλους για να μεγιστοποιήσει τις δυνατότητές της για να επιλύσει το κορυφαίο της πρόβλημα, υιοθετώντας μια πιο αποτελεσματική πολιτική. Ο τέως πρωθυπουργός της Ελλάδας Κ. Σημίτης αναλύει αυτή τη στρατηγική, η οποία, με κατάλληλες προσαρμογές, και με βάση τις αποφάσεις της Ειδικής Συνόδου Κορυφής ΕΕ-Τουρκίας στις 29 Νοεμβρίου 2015, υπόσχεται μια νέα ισορροπία συμφερόντων στην περιοχή: «Στρατηγική της Ελλάδας, ήταν να συναρτηθεί η επίλυση προβλημάτων της περιοχής με τη διεύρυνση και τη μελλοντική πορεία της Ε.Ε. Η Ε.Ε. να επιδιώκει την επίλυσή τους. Η Ε.Ε. να τα θεωρεί ως εμπόδια που πρέπει να ξεπεραστούν και να εργαστεί η ίδια για την υπέρβασή τους...» (Κ. Σημίτης, εφ/δα, τα Νέα, 23 Απριλίου 2004).

Ταυτόχρονα, η Λευκωσία, είναι ωφέλιμο να επιχειρεί ανοίγματα σε κάθε άλλη χώρα που παίζει διεθνή ρόλο είτε ως μέλος του ΣΑ του ΟΗΕ, είτε ως παίκτης με πολιτική ή οικονομική δύναμη που μπορεί να επηρεάσει εξελίξεις προς την κατεύθυνση της επίλυσης. Αυτή η ανάλυση δεν οδηγεί στο συμπέρασμα ότι όλοι μπορούν να κάνουν τα ίδια πράγματα, αντίθετα, άλλες χώρες επηρεάζουν περισσότερο τις εξελίξεις, και άλλες λιγότερο. Η Κύπρος έχει κάθε συμφέρον να κάνει, αναλογικά, κάθε προσπάθεια, διεκδικώντας το μέγιστο στο διμερές ή στο πολυμερές πεδίο, για να επιτύχει το μείζον -επίλυση του κυπριακού με ευρεία υποστήριξη, μέσα σε ένα θετικό διεθνές περιβάλλον.

26. ΜΙΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΜΕ ΜΕΛΛΟΝ

Η Σύνοδος των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων της ΕΕ με την Τουρκία στις 29 Νοεμβρίου χαρακτηρίστηκε από τον Α. Νταβούτογλου ως «ιστορική».

Έγραψε, όμως ιστορία; Εξαρτάται από ποια οπτική και για ποια ιστορία μιλάμε:

Α. Η Τουρκία είναι υποψήφια προς ένταξη χώρα από το 1999, ενώ διαπραγματεύεται την προσχώρησή της από το 2005. Οι αριθμοί ομιλούν αφεαυτών: αργή κίνηση, μείωση προθυμίας, καθίζηση.

Σχόλιο: Η Σύνοδος στις 29 Νοεμβρίου 2015 επιχειρεί να δώσει ώθηση στο διάλογο, βοηθά την αναζωογόνηση της ευρωτουρκικής σχέσης σε μια περίπλοκη συγκυρία.

Β. Το κείμενο αναφέρει ότι ΕΕ και Τουρκία «δεσμεύονται να ενισχύσουν περαιτέρω τους υφιστάμενους δεσμούς και την αλληλεγγύη τους και να θεσπίσουν προσανατολισμένες στα αποτελέσματα δράσεις ώστε να προετοιμάσουν το κοινό τους μέλλον... Υπενθυμίζοντας την τελική δήλωση της τελευταίας συνόδου της G20 στην Αττάλεια, καθώς και την απόφαση αριθ. 2249 του ΣΑΗΕ, η Τουρκία και η ΕΕ επιβεβαιώνουν εκ νέου ότι η καταπολέμηση της τρομοκρατίας παραμένει προτεραιότητα».

Σχόλιο: Το νέο στοιχείο που δεν υπήρχε στο Κείμενο της 3^{ης} Οκτωβρίου 2005, με το οποίο συμφωνήθηκε η έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων, είναι η τρομοκρατία, οι απειλές, ο συντονισμός για την αντιμετώπισή της απειλής του ISIL. Σε αυτό το σημείο η Τουρκία διαθέτει σημαντικό γεωγραφικό και πολιτικό πλεονέκτημα σε σχέση με το αίτημα της ΕΕ να παρεμποδιστούν οι μεταναστευτικές ροές και σε σχέση με την ευρύτερη προσπάθεια δεκάδων χωρών για συντονισμένες προσπάθειες στο στρατιωτικό πεδίο.

Γ. Κείμενο: «Στο πλαίσιο αυτό και οι δύο πλευρές συμφώνησαν να διεξάγουν τακτικές συνόδους κορυφής δύο φορές ανά έτος, στο κατάλληλο πλαίσιο. Οι τακτικές σύνοδοι κορυφής θα παρέχουν τη βάση αξιολόγησης της πορείας των σχέσεων Τουρκίας-ΕΕ και εξέτασης των διεθνών ζητημάτων».

Σχόλιο: Η ενταξιακή διαδικασία εντάσσεται σε ένα υψηλότερο, πιο περίοπτο βάθρο, επικοινωνιακά ένα κέρδος για την τουρκική πλευρά και την κυβέρνηση Νταβούτογλου σε μια εξαιρετικά λεπτή συγκυρία λόγω της έντασης στις σχέσεις της με τη Μόσχα.

Δ. Απόφαση για «Διεξαγωγής Διακυβερνητικής Διάσκεψης στις 14 Δεκεμβρίου 2015 για το άνοιγμα του κεφαλαίου 17. Περαιτέρω, σημείωσαν τη δέσμευση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής περί ολοκλήρωσης, το πρώτο τρίμηνο του 2016, των προπαρασκευαστικών εργασιών για το άνοιγμα διαφόρων κεφαλαίων, με την επιφύλαξη της θέσης των κρατών μελών. Εν συνεχεία θα μπορέσουν να ξεκινήσουν προπαρασκευαστικές εργασίες και σε περαιτέρω κεφάλαια».

Σχόλιο: Μικρό βήμα, καθώς ειδικά το κεφάλαιο 17 έχει συμφωνηθεί από τις δύο πλευρές να ανοίξει εδώ και αρκετό καιρό, στην πράξη παρέχει περισσότερη κατανάλωση στο εσωτερικό ακροατήριο της Τουρκίας, παρά προσθέτει κάτι ουσιαστικό. Το κομμάτι που συνδέεται με τα ενταξιακά κεφάλαια παραμένει σε μεγάλο αδιέξοδο. Οι «προπαρασκευαστικές εργασίες για το άνοιγμα διαφόρων κεφαλαίων, με την επιφύλαξη της θέσης των κρατών μελών» σημαίνει βήματα σημειωτόν, μικρή πρόοδος με προϋποθέσεις.

Ε. Συμφωνία ώστε «η Επιτροπή να υποβάλει στις αρχές Μαρτίου του 2016, τη δεύτερη έκθεση προόδου ως προς την εφαρμογή εκ μέρους της Τουρκίας του οδικού χάρτη για την ελευθέρωση του καθεστώτος των θεωρήσεων. Και οι δύο πλευρές συμφωνούν ότι η συμφωνία επανεισδοχής ΕΕ-Τουρκίας θα τεθεί πλήρως σε εφαρμογή από τον Ιούνιο του 2016, ούτως ώστε η Επιτροπή να μπορέσει να υποβάλει την τρίτη έκθεση προόδου το φθινόπωρο του 2016 με σκοπό να ολοκληρωθεί η διαδικασία ελευθέρωσης του καθεστώτος θεωρήσεων, δηλαδή, να έχουν αρθεί οι απαιτήσεις θεώρησης για τους Τούρκους υπηκόους στη ζώνη Σένγκεν, έως τον Οκτώβριο του 2016, μόλις πληρωθούν οι προϋποθέσεις του οδικού χάρτη».

Σχόλιο: Συμφωνήθηκαν ασφαλιστικές δικλίδες, ναι στην απελευθέρωση του καθεστώτος των θεωρήσεων εισόδου για τους τούρκους υπηκόους, πρόοδος με προϋποθέσεις, έλεγχος των αποφάσεων, στέρεα βήματα μόνο με αποδείξεις. Οδικός χάρτης με αμοιβαία οφέλη.

Στ. Συμφωνία για «αποτελεσματικής και συμπληρωματικής στήριξης στους Σύρους υπό προσωρινή προστασία και στις κοινότητες που τους υποδέχονται στην Τουρκία. Η ΕΕ δεσμεύεται να χορηγήσει αρχικό ποσό ύψους 3 δισ. ευρώ πρόσθετων πόρων. Δεδομένου ότι η Τουρκία φιλοξενεί περισσότερους από 2,2 εκατομμύρια Σύρους και έχει δαπανήσει 8 δισ. δολάρια ΗΠΑ, η ΕΕ τόνισε τη σημασία της κατανομής των βαρών εντός του πλαισίου της συνεργασίας Τουρκίας-ΕΕ».

Σχόλιο: Ουσιαστικά αυτό αποτελεί το κεντρικό στοιχείο της συμφωνίας της 29^{ης} Νοεμβρίου. Αυτή αποτελεί μια κορυφαία προτεραιότητα για την ΕΕ, σε αυτή τη χρονική περίοδο- λύση του προσφυγικού, άμβλυση πιέσεων σε χώρες-μέλη της ΕΕ, κυρίως με την πολύπλευρη συμβολή της Άγκυρας. Η Τουρκία στον τομέα αυτό έχει κάνει ουσιαστική δουλειά, καθώς ανέλαβε το βάρος για να φιλοξενεί περισσότερους από 2,2 εκατομμύρια σύρους.

Ζ. Συνολικά, τα πιο πάνω δείχνουν ότι η ευρωτουρκική σχέση, ξαναμπαίνει στις ράγιες μετά από μερικά χρόνια σε τροχιά περιπλάνησης. Στην εσωτερική πολιτική ατμόσφαιρα στην Τουρκία, λίγη σημασία έχει το άνοιγμα του κεφαλαίου 17, καθώς, εδώ και χρόνια, έχει χαθεί το πολιτικό μομέντουμ. Η ενταξιακή πορεία ακολουθεί χαμηλές πτήσεις. Πραγματική ώθηση στα ευρωτουρκικά πράγματα μπορεί να προκύψει με τη μεταρρύθμιση του τουρκικού συντάγματος, με την αναθεώρηση πτυχών του που κληροδότησε η δικτατορία Εβρέν, με την προώθηση μιας πολιτικής για μεταρρυθμίσεις όπως τις οριοθετεί η Έκθεση Προόδου που ανακοίνωσε η Επιτροπή στις 10

Νοεμβρίου, με τον τερματισμό στις παρεμβάσεις πάνω στα ΜΜΕ, με περισσότερη αυτονομία στο δικαστικό σύστημα.

Η. Στον πυρήνα μιας αλλαγής στις ευρωτουρκικές σχέσεις βρίσκεται το κυπριακό. Ο Α. Νταβούτογλου δήλωσε ότι «μια λύση στο κυπριακό θα μπορούσε να επιτευχθεί στους επόμενους μήνες», ενώ ο Γιούνκερ δήλωσε ότι στην Κύπρο «τα πράγματα κινούνται προς τη σωστή κατεύθυνση». Η επίλυση του κυπριακού είναι το κλειδί για να ενταχθεί η ευρωτουρκική σχέση σε μια τροχιά με ρεαλιστικές προοπτικές για μια πραγματική ενταξιακή πορεία. Οι εντυπώσεις από τις ανακοινώσεις της 29^{ης} Νοεμβρίου διαθέτουν ένα αξιόλογο επικοινωνιακό φορτίο, αλλά δεν διαθέτουν «προωθητική» δύναμη. Η λύση στο κυπριακό μπορεί να αλλάξει τους συσχετισμούς, να γίνει η ατμομηχανή μιας γεωπολιτικής αλλαγής. Το Ίδρυμα για την Οικονομική Ανάπτυξη της Τουρκίας με σχετική ανακοίνωσή του, θεωρεί ότι «το κλειδί για πραγματική και αποτελεσματική ανάπτυξη στην ενταξιακή προοπτική της Τουρκίας, βρίσκεται στην επίλυση του κυπριακού», («Χουριέτ», 30/11/2015)

27. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΠΡΟΟΔΟΥ ΣΤΟ ΒΑΡΟΜΕΤΡΟ

Αυτή η εβδομάδα έδωσε πολιτικό χώρο σε σχόλια και παρατηρήσεις γύρω από την Έκθεση Προόδου της Τουρκίας την οποία έδωσε στη δημοσιότητα η Επιτροπή-10 Νοεμβρίου 2015. Επί της ουσίας οι αναφορές για υποχρεώσεις της Τουρκίας, όπως το Πρωτόκολλο της Άγκυρας και η εξομάλυνση σχέσεων με την Κυπριακή Δημοκρατία, επαναλαμβάνονται αδιάλειπτα από το 2006 έως σήμερα. Η Τουρκία αντιδρά με τον ίδιο πανομοιότυπο τρόπο και οι ε/κ πολιτικές δυνάμεις βρίσκουν, κατά κανόνα, «θετικά και αρνητικά» σημεία γύρω από τις «κυπρογενείς υποχρεώσεις της Άγκυρας». Οι επαναλαμβανόμενες αναφορές στην Έκθεση Προόδου ικανοποιούν μόνο τη γραφειοκρατία στη Διεύθυνση Διεύρυνσης της ΕΕ, αλλά πραγματικά ενοχλούν όσους ενδιαφέρονται να θέσουν το κυπριακό στην πραγματική του διάσταση ως ένα πρόβλημα στρατιωτικής κατοχής που αναζητά ως ένα ευρωπαϊκό ζήτημα πολιτικές για την επίλυση και τη λειτουργία της Κύπρου ως φυσιολογικού κράτους μέσα στην ΕΕ.

Το κυπριακό σε αυτή τη διάσταση αφορά δυνάμεις που προσπαθούν να θέσουν ψηλά τον πήχυ, για την Κύπρο, την ΕΕ, για τη μελλοντική εξέλιξη της Ένωσης. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Δεκεμβρίου επιτρέπει στη Λευκωσία να αναπτύξει μια συστηματική διαβούλευση με τους Ευρωπαίους εταίρους πάνω στις εξής ενότητες που συνδέονται με την ουσία του κυπριακού και τις εν εξελίξει διακοινοτικές συνομιλίες:

- Ενεργό συμμετοχή της ΕΕ στη δημιουργία ενός Συμφώνου Σύγκλισης και Σταθερότητας για το σύνολο της κυπριακής οικονομίας.

-Ενεργός συμμετοχή της ΕΕ στις συμφωνίες για αποτελεσματική εφαρμογή του ευρωπαϊκού κεκτημένου σε όλη την Κύπρο και όπου χρειάζεται, συμφωνημένες, μεταβατικές διατάξεις.

-Ενεργός συμμετοχή της ΕΕ στις πτυχές της ασφάλειας, των εγγυήσεων και της εφαρμογής της λύσης.

-Ενεργός συμμετοχή της ΕΕ σε στόχο την αξιοποίηση πολιτικών προσωπικοτήτων όπως λ.χ. ο πρώην πρόεδρος Γ. Βασιλείου, που θα εργαστούν για να ενημερώσουν και να κινητοποιήσουν την τ/κ κοινωνία γύρω από την ευρωπαϊκή νομοθεσία και το κεκτημένο.

-Ενεργός συμμετοχή της ΕΕ στην προσπάθεια Έιντε για αναζήτηση λύσεων σχετικά με την οικονομική υποστήριξη της λύσης σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, την Παγκόσμια Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Η Έκθεση Προόδου είναι μόνο η αφορμή καθώς τα πιο πάνω μπορούν να επιτευχθούν με διαμόρφωση μιας ρεαλιστικής πολιτικής στο πιο υψηλό επίπεδο. Με τη δημόσια διατύπωση μιας επεξεργασμένης πολιτικής από τη Λευκωσία για το μέλλον των ευρωτουρκικών σχέσεων, τη διασύνδεση του σκληρού πυρήνα του κυπριακού με τις ευρωτουρκικές σχέσεις, με μια επιθετική επικοινωνιακή πολιτική που θα στοχεύει στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης υπέρ αυτής της πολιτικής.

Η Λευκωσία έχει κάθε συμφέρον να παρουσιάσει στο αμέσως προσεχές μέλλον, και πάντως πριν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στα μέσα Δεκεμβρίου, ένα «Πλαίσιο Θέσεων» γύρω από τις ευρωτουρκικές σχέσεις και τη διασύνδεσή τους με το κυπριακό καθώς το θέμα ξανάρχεται στην ευρωπαϊκή επικαιρότητα λόγω της Έκθεσης Προόδου και της συνεχούς πίεσης από το προσφυγικό. Η Λευκωσία έχει κάθε λόγο να διατυπώσει σαφείς πολιτικές θέσεις επικοινωνιακά επεξεργασμένες για τα εξής ζητήματα: για ποιους λόγους υποστηρίζει την ενταξιακή πορεία της Τουρκίας, τι σημαίνει για την Κύπρο μια ολοένα και καλύτερη σχέση ΕΕ-Τουρκίας, πώς αυτή η σχέση εμπεριέχει στον σκληρό της πυρήνα την επίλυση του κυπριακού, πώς διασυνδέεται με τα κλειστά ενταξιακά κεφάλαια της Τουρκίας, τι σημαίνει για την ΕΕ, την Κύπρο, την Τουρκία συνεργασία και σταθερότητα στην Α. Μεσόγειο μετά την επίλυση, πώς αυτή η νέα κατάσταση πραγμάτων θα ενισχύσει την ενεργειακή ασφάλεια

της ΕΕ. Οι κυβερνήσεις, οι θεσμικοί μηχανισμοί της ΕΕ, και η κοινή γνώμη θα ακούσουν με μεγάλη προσοχή την Κύπρο να θέτει ως σημαντικό στόχο της τη διεύρυνση του οργανικού πεδίου στις ευρωτουρκικές σχέσεις καθώς, έτσι, διατυπώνει έναν λόγο ενσωματωμένο στην ευρύτερη κοινοτική πρακτική, διευρύνει τους ορίζοντες της εικόνας της, και αυξάνει τις πιθανότητες για την επίλυση του κυπριακού.

Πολλοί υποτιμούν τη σημασία της εικόνας ή αδιαφορούν για τις διαθέσεις της κοινής γνώμης, αφού, κατ' αυτούς, όλα κανονίζονται από πάνω με ισχυρές αποφάσεις κορυφής. Χωρίς να υποτιμάται αυτό, σημειώνω ότι είναι ένα κλειδί στις εξελίξεις το να έχεις κερδίσει την εμπιστοσύνη της κοινοτικής μηχανής, κυβερνήσεων με επιρροή στα πράγματα, δεξαμενών σκέψης που ασχολούνται με το ζήτημα, και, κυρίως της κοινής γνώμης παίζοντας με αξιοπιστία το ευρωπαϊκό χαρτί, καθοδηγώντας τις εξελίξεις με εφικτές πολιτικές πρωτοβουλίες και αξιοποιώντας κατάλληλα πρόσωπα. Η τεχνογνωσία που έχουν αποκτήσει κύπριοι εμπειρογνώμονες από την προενταξιακή περίοδο και μετά με τη συμμετοχή στην κοινοτική πρακτική αποτελεί το αναγκαίο υλικό για να αναλάβει η Λευκωσία τη τεχνική διαχείριση της προσαρμογής σε μια διαφορετική πορεία. Αυτό το έργο ταυτίζεται με την εφαρμογή του κεκτημένου μέσα από τη διαδικασία επίλυσης του κυπριακού και την εφαρμογή των θεμελιωδών ελευθεριών σε όλη την κυπριακή επικράτεια.

28. ΤΟ ΕΥΡΩΤΟΥΡΚΙΚΟ ΣΤΑΥΡΟΛΕΞΟ

Ο Τ. Ερτογάν σε ερώτηση σχετική με την παρούσα κατάσταση στις ευρωτουρκικές σχέσεις, δηλώνει ότι «κατά τη διάρκεια του τελευταίου ταξιδιού του στις Βρυξέλλες, αντιμετώπισα θετική στάση. Η κατάσταση αλλάζει... («Χουριέτ», 10 Οκτωβρίου 2015). Στο ταξίδι αυτό η Τουρκία υπέβαλε σχέδιο από τρία σημεία για την αντιμετώπιση της κρίσης σχετικά με το κύμα προσφύγων από τη Συρία -κυρίως στήριξη για να στηρίξει τους πρόσφυγες, ενώ η ΕΕ μέσω του Προέδρου της Επιτροπής Γιούνκερ παρουσίασε στον Ερτογάν «σχέδιο δράσης» το οποίο στοχεύει, κυρίως, στους τρόπους οικονομικής ενίσχυσης της Άγκυρας για να παρεμποδιστεί το κύμα προσφύγων να φτάνει σε χώρες- μέλη, μέσα από δημιουργία νέων οικισμών στο τουρκικό έδαφος.

Μέσα σε αυτή την ατμόσφαιρα η γερμανίδα καγκελάρια Α. Μέρκελ σε συνέντευξή της στο κρατικό δίκτυο ARD, συμφώνησε με τις προτάσεις Γιούνκερ λέγοντας «ότι είναι απαραίτητη η βοήθεια της Τουρκίας προκειμένου να αντιμετωπιστεί η προσφυγική κρίση». Σε αυτό το σημείο έκρινε ως αναγκαίο να επαναλάβει τη γνωστή θέση της ότι «πάντα ήμουν κατά της ένταξης (της Τουρκίας) στην ΕΕ, ο πρόεδρος Ερντογάν το γνωρίζει αυτό και ακόμα είμαι

(κατά της ένταξης)». Η γερμανίδα καγκελάρια έχει κατά το παρελθόν εκφραστεί υπέρ μιας «προνομιακής συνεργασίας» με την Τουρκία, αντί για πλήρη ένταξη της χώρας στην Ένωση. Ωστόσο, η Μέρκελ είπε ότι η ΕΕ θα πρέπει να συνεργαστεί με την Άγκυρα για να αντιμετωπιστεί η προσφυγική κρίση. «Πρέπει να μιλήσουμε με την Τουρκία για την καλύτερη κατανομή του βάρους» είπε η Μέρκελ. «Αυτό σημαίνει οικονομική βοήθεια προς την Τουρκία και εκπλήρωση ορισμένων απαιτήσεων της Τουρκίας, όπως η χαλάρωση των περιορισμών στην έκδοση βίζα».

Το ευρωτουρκικό σταυρόλεξο περιλαμβάνει γνωστά στοιχεία: η ενταξιακή πορεία της Τουρκίας άρχισε στις 3 Οκτωβρίου 2005. Έκτοτε άνοιξαν 14 από τα 35 κεφάλαια και έκλεισε επιτυχώς ένα. Στις 21 Οκτωβρίου 2015 αναμένεται η κυκλοφορία της ετήσιας Έκθεσης Προόδου, ενώ διακινείται η πληροφορία ότι «η ΕΕ αναζητά τρόπους να επιταχύνει την σχεδόν παγωμένη διαδικασία ένταξης με την πρόσθεση ενός «πακέτου από προτεραιότητες και ειδικές συστάσεις για να λειτουργήσουν ως ένα είδος «Οδικού Χάρτη» για την επόμενη κυβέρνηση που θα σχηματιστεί μετά τις εκλογές της 1^{ης} Νοεμβρίου» («Χουριέτ», 9/10).

Οι ευρωτουρκικές σχέσεις διαθέτουν ένα δύσκολο και πολύπλοκο παρελθόν και αναζητούν ένα πιο ευκρινές μέλλον. Η επικρατέτερη φόρμουλα για την εξέλιξή τους έχει περιγραφεί από πολλούς με την ονομασία «Προνομιακή Σχέση», κατά άλλους μια ιδιόμορφη φόρμουλα με την ερμηνεία της να ακούγεται ως «συμμετοχή λίγο μέσα, λίγο έξω». Η συγκυρία που συνδέεται με τη συριακή κρίση βοηθά να έρθουν οι δύο πλευρές πιο κοντά και αυτό αποτυπώνεται με τις συνομιλίες Ερτογάν-Γιούνκερ στις Βρυξέλλες και τις πρωτοβουλίες του δεύτερου. Προφανώς αυτό δεν φτάνει: είναι προς το συμφέρον των δύο πλευρών να θέσουν τα πράγματα πάνω σε μια πιο σαφή βάση και να οργανώσουν τη σχέση τους πάνω στις αρχές της ειλικρίνειας, του ρεαλισμού, του αμοιβαίου συμφέροντος και της ανάλυσης της μακροχρόνιας εξέλιξης του πολιτικού κλίματος στην Α. Μεσόγειο. Είναι πέρα από σαφές ότι το πολιτικό υλικό και τα χρονοδιαγράμματα της 3^{ης} Οκτωβρίου 2005 δεν δουλεύουν και γι' αυτό απαιτείται μια νέα διαπραγμάτευση και μια νέα «3^η Οκτωβρίου» που να ανταποκρίνεται στα πραγματικά δεδομένα του σήμερα. Η προσκόλληση σε ένα κείμενο που απηχεί δεσμεύσεις μιας άλλης εποχής, δεν βοηθά στην κατανόηση της σημερινής πολυπλοκότητας των πολιτικών φαινομένων στην ΕΕ, στην Τουρκία και στις τάσεις που αναπτύσσονται στην κοινή γνώμη. Αυτό σημαίνει ότι οι δύο πλευρές χρειάζεται να λάβουν ισχυρές αποφάσεις και να διαμορφώσουν νέα πεδία συνεννόησης κάτω από το φως της κατάστασης πραγμάτων που διαμορφώνει η αργή προσαρμογή της Τουρκίας στις Εκθέσεις Προόδου, οι διαφορετικές γνώμες

χωρών-μελών, η κρίση στη Συρία, οι ροές προσφύγων στην Ευρώπη, καθώς και οι έκτακτες συνθήκες που αντιμετωπίζει η Τουρκία σε διάφορα πεδία.

Η Κύπρος έχει κάθε συμφέρον να υποστηρίξει μια τέτοια προσαρμογή στις ευρωτουρκικές σχέσεις. Μια Τουρκία που εξελίσσεται, που βελτιώνει τις σχέσεις της με την ΕΕ είναι προτιμότερη. Μέσα σε αυτή την προσαρμογή η επίλυση του κυπριακού μέσα από την παρούσα φάση των διακοινοτικών συνομιλιών πρέπει να παραμένει ένας κρίσιμος όρος για τη μελλοντική εξέλιξη των ευρωτουρκικών σχέσεων. Ένας αποφασιστικής σημασίας παράγοντας για την πρόοδό τους μέσα από την εμπέδωση νέων κανόνων καλής γειτονίας και σταθερότητας στην περιοχή κάτω από την εποπτεία των θεσμικών οργάνων της ΕΕ.

Δ. Η ΑΛΛΑΓΗ ΣΤΗΝ Τ/Κ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΡΟΓΛΟΥ ΣΤΟΝ ΑΚΙΝΤΖΙ.

29. Η ΔΗΜΟΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

Τα ευρήματα της έρευνας σχετικά με τον «Δείκτη για την Κοινωνική Συνοχή και Συμφιλίωση, δείχνουν ότι «τα επίπεδα πολιτισμικής αποστασιοποίησης αυξήθηκαν και στις δύο κοινότητες το 2014, σε σύγκριση με το 2013». Στην ίδια έρευνα «καταδεικνύεται περαιτέρω ότι, ενώ οι ε/κ υποστηρίζουν περισσότερο τον τερματισμό του status quo, οι τ/κ εκδηλώνουν περισσότερη υποστήριξη στην ομοσπονδιακή λύση, δηλαδή σε μια διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία. Σε σύγκριση με τα αποτελέσματα του 2013, η έρευνα για το 2014 φανερώνει ότι η ποιότητα της επαφής των τ/κ με τους ε/κ σημειώνει μεταβολή και μετατρέπεται από θετική σε αρνητική».

Μέσα σε αυτό το δύσκολο κλίμα μια δημοσκόπηση της εταιρείας «Γκεζιτζί» (2/3/15), με δείγμα 3.000 ατόμων λέει καινούρια πράγματα σε σχέση με τις «προεδρικές εκλογές» ανάμεσα στους τ/κ στις 19 Απριλίου 2015. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, στον πρώτο γύρο ο Ν. Έρογλου λαμβάνει 31,8%, ο Μ. Ακιντζί 31,7%, η Σ. Σιμπέρ 25,4% και ο Κ. Οζερσάι 11,1%. Στο δεύτερο γύρο ο Μ. Ακιντζί αναμένεται να εκλεγεί με 62,8% των ψήφων έναντι του Ντερβίς Έρογλου, ο οποίος αναμένεται να λάβει 37,2%. Στην ερώτηση ποιον θεωρούν ως τον πλέον κατάλληλο για την επίλυση του Κυπριακού, το 38,5% απάντησε τον Μουσταφά Ακιντζί, το 25,5% τον Ντερβίς Έρογλου, το 23,8% την Σιμπέλ Σιμπέρ και το 13,2% τον Κουντρέτ Οζερσάι. Απαντώντας σε ερώτηση σχετικά με τη διζωνική, δικοινοτική ομοσπονδία, το 73,8% των συμμετεχόντων στην έρευνα είπαν «ναι» σε αυτό το είδος λύσης, το 15,6% είπε «όχι» και το 10,6% «εν μέρει (συμφωνώ)». Η εφημερίδα «Αφρικό» σημειώνει ότι η εταιρεία Γκεζιτζί, που δραστηριοποιείται στην Τουρκία αλλά και διεθνώς, ήταν αυτή που είχε

προβλέπει με μεγαλύτερη ακρίβεια τα αποτελέσματα των τοπικών εκλογών και των τελευταίων Προεδρικών στην Τουρκία». (ΚΥΠΕ, 2/3/2015).

Τα στοιχεία δημοσκοπήσεων που συνδέονται με την «επικοινωνία» ανάμεσα σε ε/κ και τ/κ είναι πολύ σαφή, όλοι καταλαβαίνουν ότι τα πράγματα γίνονται ολοένα και πιο πολύπλοκα, οι διαθέσεις των κυπρίων αλλάζουν, η απογοήτευση είναι εμφανής, η πίστη στη λύση υποχωρεί. Μια σημαντική διαφοροποίηση εμφανίζεται τις διαδικασίες για την ψηφοφορία του Απριλίου ανάμεσα στους τ/κ. Τα ευρήματα της «Γκεζιτζί» είναι ενδιαφέροντα αλλά και ο χρόνος μέχρι τις 19 Απριλίου είναι μεγάλος, συνεπώς υπάρχει πολλή ρευστότητα στο σκηνικό. Σε κάθε περίπτωση η πιθανότητα για μια νίκη Ακκινζτί διαφοροποιεί τα έως τώρα δεδομένα, καθώς ο Ν. Έρογλου, στην αρχή της κούρσας, εμφανιζόταν πιο ισχυρός από ποτέ στην διεκδίκηση της ηγεσίας των τ/κ για μια ακόμα πενταετή θητεία. Η σχέση με την Άγκυρα που μέχρι τώρα φαινόταν να ήταν ισχυρό χαρτί για παλαιούς τ/κ πολιτικούς, αποδυναμώνεται. Η χαμηλή δημοτικότητα Ερτογάν ανάμεσα στους τ/κ, πρώτο, εξαιτίας της επιβολής «τρίοικας» στην τ/κ οικονομία, και, δεύτερο, εξαιτίας της εξαγωγής «ισλαμικής κουλτούρας» στην κοσμική τ/κ παράδοση, έχουν βοηθήσει σημαντικά τον μετριοπαθή σοσιαλδημοκράτη Μ. Ακιντζί να επενδύσει στην από παλαιά κατακτημένη αυτονομία στις κινήσεις του, γεγονός που σήμερα συναντά μια γενικότερη τάση της τ/κ κοινής γνώμης.

Η ψηφοφορία στις 19 Απριλίου είναι μια σημαντική παράμετρος στην πορεία για την δημιουργία συσχετισμών δύναμης που θα συμβάλουν σε μια διαφορετική πορεία. Ωστόσο, κάθε προσπάθεια για επίλυση αν δεν συνοδεύεται από πρωτοβουλίες σε «πλήρες» επίπεδο, ακόμα και το «ιδανικό» σχέδιο λύσης θα συναντά διαρκώς ισχυρά ή και ανυπέρβλητα εμπόδια. Τα παραδείγματα δείχνουν ότι η αλλαγή είναι δυνατή: Πώς η Τεχνική Επιτροπή για την Διατήρηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς κάνει τόσα πολλά και σημαντικά; Πώς το σωματείο Κοντέα πέτυχε να ανατρέψει την ακινησία και η Εκκλησία του Αγ. Χαραλάμπους στην κατεχόμενη Κοντέα έγινε και πολιτικά σημαντική; Πώς δυνάμεις με επίκεντρο το ζήτημα της Αμμοχώστου συνέβαλαν σε μια ουσιαστική συζήτηση για το μέλλον της πόλης; Πώς το ΚΕΒΕ και ε/κ συντεχνίες έχουν ανοικτό διάλογο με αντίστοιχες τ/κ οργανώσεις; Όταν πολίτες που πιστεύουν στην υπόθεση της επίλυσης καταβάλλουν μια προσπάθεια ένα επί μέρους αποτέλεσμα είναι δυνατό. Αυτό χρειαζόμαστε σε πολύ περισσότερη έκταση και περισσότερο σύστημα και οι Τεχνικές Επιτροπές, τα συνδικάτα, η κοινωνία των πολιτών προσφέρουν αυτή την ισχυρή δυνατότητα γιατί, εκτός άλλων, ενισχύουν την κορυφαία βαθμίδα που συνιστά η διαπραγματεύση ανάμεσα στους ηγέτες των δύο κοινοτήτων καθώς έτσι «αποσυμπιέζουν» ή διευκολύνουν την προσέγγιση σε δύσκολες πτυχές της. Η προοπτική για

επίλυση μπορεί να μεγαλώσει, εφόσον το ακροατήριο μεγαλώνει και εφόσον ισχυρές πολιτικές συμμαχίες αναλαμβάνουν τα ηνία της. Αυτά δεν γίνονται σε μια μέρα, αλλά κάθε μέρα χρειάζεται να μιλάμε για την επίλυση, κάθε μέρα χρειάζεται να μιλάμε για την Κύπρο χωρίς στρατεύματα κατοχής, για την σταθερότητα σε μια ενωμένη Κύπρο μέσα στο ευρωπαϊκό πλαίσιο.

30. ΤΟ ΔΙΛΗΜΜΑ ΤΩΝ Τ/Κ ΣΗΜΕΡΑ

Ποιο είναι το διακύβευμα στη σημερινή ψηφοφορία, 19 Απριλίου 2015, ανάμεσα στους τ/κ;. Η απάντηση είναι σαφής: ψηφίζουν συντήρηση ή πρόοδο, βλέμμα στο μέλλον ή βήματα σημειωτών. Με ονοματεπώνυμο: η υποψηφιότητα Ν. Έρογλου εκφράζει τη συντηρητική παράταξη ανάμεσα στους τ/κ (Κόμμα Εθνικής Ενότητας, Δημοκρατικό Κόμμα), ο μετριοπαθής σοσιαλδημοκράτης Μ. Ακιντζί την προοδευτική παράταξη, αυτή που ενδιαφέρεται στα σοβαρά για να αλλάξει η κατάσταση. Η τρίτη υποψήφια Σ. Σιμπέρ δεν διαθέτει ένα ισχυρό πολιτικό στίγμα, παραμένει «άχρωμη», αν και υποστηρίζεται από το ΡΤΚ, (ένα κόμμα της παραδοσιακής αριστεράς με ιστορικές αναφορές στο μαρξισμό), μια πολιτική δύναμη που παραδοσιακά στηρίζεται στα μαζικά συνδικάτα της τ/κ κοινότητας και βλέπει θετικά την επίλυση του κυπριακού.

Μια σύντομη ματιά στο παρελθόν δείχνει τα γεγονότα: ο Ν. Έρογλου γενικά ακολουθούσε την ντενκτασική γραμμή στο κυπριακό. Χαρακτήρισε το δημοψήφισμα πάνω στο σχέδιο λύσης που πρότεινε ο τότε ΓΓ του ΟΗΕ Κ. Ανάν το 2004 ως «παράνομο γιατί ο νόμος έρχεται σε αντίθεση με το σύνταγμα. Η πρώτη παράγραφος του νόμου για το δημοψήφισμα αφορά την καταστροφή της ΤΔΒΚ...»- e-book «Οι τ/κ σε αναζήτηση», www.larkoslarkou.org.cy). Αργότερα έμαθε από το πάθημα Ντενκτάς, ότι χωρίς να μετακινηθεί σε κάποιο βαθμό, δεν θα μπορούσε να περάσει από τα «κριτήρια» Ερτογάν. Το 2010 η Άγκυρα έκανε ότι μπορούσε για να στηρίξει τον Ταλάτ -μόνο ψηφοφόρους δεν έστειλε. Μέσα ενημέρωσης στην Τουρκία ενέπλεξαν τον Ν. Έρογλου στην υπόθεση Ερκένεκον. Η μαζική υποχώρηση της ισχύος Ταλάτ δεν μπορούσε να αποτραπεί. Ακόμα και ο Ερτογάν αποδέχθηκε την πραγματικότητα, άφησε τις εξελίξεις να κινηθούν και εξελέγη ο Έρογλου.

Ο Μ. Ακιντζί διαθέτει μια πιο καθαρή εικόνα στην πολιτική του σταδιοδρομία. Σφράγισε την πορεία του ως τ/κ «Δήμαρχος» Λευκωσίας με τη συνεργασία του με τον Δήμαρχο Λευκωσίας Λ. Δημητριάδη για να φτιάξουν υποδομές για το

αποχετευτικό σύστημα στην ενιαία Λευκωσία, διαθέτει μια σχέση αυτονομίας σε σχέση με τα κέντρα αποφάσεων στην Άγκυρα, παραμένει συνεπής στη βασική του προσέγγιση στο κυπριακό και, κάτι μάλλον, πρωτόγνωρο, διαθέτει υψηλό βαθμό αποδοχής στην ε/κ κοινωνία.

Μια αδρή ματιά στη βασική σκέψη των Έρογλου και Ακιντζί στο κυπριακό δείχνει τον τρόπο σκέψης των δύο υποψηφίων. Ο Ν. Έρογλου: «Κατ' εμάς, οι παράμετροι των ΗΕ πρέπει να αξιολογηθούν σωστά, υπό το φως των πραγματικοτήτων στην Κύπρο. Γι' αυτό το λόγο εγώ τονίζω πάντα ότι είναι πιο σημαντικό από το όνομα της λύσης, το περιεχόμενό της να είναι μόνιμο και βιώσιμο».

Ο Μ. Ακιντζί βλέπει ότι «εδώ και χρόνια χάθηκε χρόνος με τις διαπραγματεύσεις και υπάρχει ανάγκη και οι δύο πλευρές να δείξουν αποφασιστικότητα και πολιτική βούληση. Είμαι δεσμευμένος στο κοινό ανακοινωθέν της 11ης Φεβρουαρίου 2014. Σίγουρα η λύση που θα γίνει αποδεκτή από τις πλευρές, θα είναι στο πλαίσιο των παραμέτρων του ΟΗΕ».

Ο Ν. Έρογλου δημοσκοπικά έρχεται δεύτερος στο ερώτημα «ποιος υποψήφιος είναι καταλληλότερος για τη λύση». Το 38,2% δείχνει τον Μ. Ακιντζί και το 36,5% τον Ν. Έρογλου. Έτσι στα πλαίσια του επιλόγου της εκλογικής του καμπάνιας ο Έρογλου μίλησε για «οδικό χάρτη επτά βημάτων» ώστε μέχρι το τέλος του χρόνου οι δύο ηγέτες να καταλήξουν σε τελική συμφωνία λύσης (13/4). Με τον τρόπο αυτό θέλει να πιέσει το προβάδισμα Ακιντζί στο κυπριακό και να δώσει μια εικόνα μιας υποψηφιότητας «ευρύτερης αποδοχής».

Τα προγνωστικά δεν μπορούν να δώσουν μια πλήρη εικόνα του πράγματος. Το επικρατέστερο σενάριο θέλει τον Έρογλου να περνά στο δεύτερο γύρο -η αρχική του θέση για εκλογές ενός γύρου σύντομα εγκαταλήφθηκε. Απέναντί του, ίσως, βρεθεί ο Σ. Σιμπέρ, αν η κινητοποίηση του ΡΤΚ για συσπείρωση γύρω από την υποψηφιότητά της αποδώσει τα αναμενόμενα. Σε αντίθετη περίπτωση θα περάσει στο δεύτερο γύρο ο Μ. Ακιντζί όπως έδειξαν δύο σχετικές δημοσκοπήσεις. Στο σενάριο ο Έρογλου να αντιμετωπίζει την Σ. Σιμπέρ νικητής βγαίνει ο Έρογλου. Με το δίδυμο Έρογλου-Ακιντζί κερδίζει ο δεύτερος με αξιολογη διαφορά. Η ηγεσία του ΡΤΚ προσπαθεί να αντιμετωπίσει με οργανωτικού τύπου χαρακτηριστικά την ποιοτική διαφορά ανάμεσα στην Σ. Σιμπέρ και τον Μ. Ακιντζί, καθώς είναι η ίδια ηγεσία που στοιχημάτισε στην Σιμπέρ βάζοντας τρικλοποδιές στην επιθυμία Ταλάτ να δώσει την τελευταία του πολιτική μάχη. Απλά «η Σιμπέρ δεν τραβά», συνεπώς σήμερα πολλά θα εξαρτηθούν από την κινητοποίηση της κρίσιμης μάζας του ΡΤΚ, υπέρ της Σιμπέρ

ή της στήριξης Ακιντζί από τμήματά του. Αν καταφέρει να κινητοποιήσει τον καλό μηχανισμό του, ή όχι, θα το γνωρίζουμε απόψε.

31. ΔΥΟ ΔΡΟΜΟΙ ΣΤΗΝ ΚΑΛΠΗ ΤΩΝ Τ/Κ

Το δίδυμο Έρογλου-Ακιντζί σήμερα, 26 Απριλίου 2015, δίνει την τελική του εκλογική μάχη. Η δυναμική είναι με τον πρώτο, αλλά κανείς δεν πρέπει να θεωρεί τη δεξιά παράταξη των τ/κ «τελειωμένη». Οι αριθμοί της 19^{ης} Απριλίου είναι εντυπωσιακοί: Ν. Έρογλου, 28.18%, Μ. Ακιντζί 26.92 %, Σ. Σιμπέρ 22.54% και Κ. Οσερσάου 21.23% σε 176,915 ψηφοφόρους. Τα αποτελέσματα του πρώτου γύρου δείχνουν μερικές βασικές αλήθειες:

1. Ο Μ. Ακιντζί διαθέτει για δεκαετίες μια συνεπή στάση στα μείζονος σημασίας ζητήματα που απασχολούν την τ/κ κοινότητα. Μέχρι τώρα δεν ήταν «πρώτης γραμμής» πολιτικός, κρατούσε ποσοστά γύρω στο 10 με 12%. Στο ερώτημα γιατί τώρα ανατρέπει τα δεδομένα, η απάντηση βρίσκεται στα δεδομένα που αναπτύσσει αυτή η συγκυρία: η έμφαση στον «κυπριωτισμό» απέναντι στην εξάρτηση από την Τουρκία σε συνδυασμό με την πτώση της δημοτικότητας Ερτογάν, η οικονομική κρίση με την επιβολή «τρόικας» από την Άγκυρα με επόπτη τον πρεσβευτή της Τουρκίας, η μη λύση που πιέζει τους τ/κ στην επαφή τους με τον έξω κόσμο, η μετανάστευση, η πίεση των εποίκων, οι ανεκπλήρωτες υποσχέσεις, η απογοήτευση από την παλαιά φρουρά των πολιτικών.
2. Η αποτυχία Έρογλου είναι προφανής καθώς τα δύο κόμματα που τον υποστήριξαν (ΚΕΕ-ΔΗΚΟ) έχουν ποσοστό της τάξης του 50%. Η εκλογική του καμπάνια ήταν ένα ναυάγιο: ούτε ένα μήνυμα για το μέλλον, εκ πεποιθήσεως ταύτισή του με το παρελθόν, επανάληψη σαν κασετόφωνο των ιδίων θέσεων στο κυπριακό κατά το πρότυπο Ντενκτάς. Τίποτα καινούριο. Ένας υποψήφιος στεγνός από ιδέες, κολλημένος στο παρελθόν, δεν έπεισε ούτε τη δική του συμμαχία, έχασε μαζί με τη νεολαία, τα συνδικάτα και τις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών.

3. Οι τ/κ ψήφισαν αλλαγή. Το αίτημα για ανανέωση και ελπίδα είναι η πραγματική ανάγνωση των αριθμών που έχουν λάβει οι δύο νικητές. Ο Ακιντζί εκφράζει την χειροπιαστή ελπίδα με 26.92 %, και ο Όζερσάι την απώτερη ανανέωση με 21.23%. Η Σ. Σιμπέρ του ΡΤΚ δικαίωσε όλες τις προβλέψεις ότι η υποψηφιότητά της περνούσε στους ψηφοφόρους ως άχρωμη. Το τελικό αποτέλεσμα θα δυσκολέψει το πολιτικό μέλλον του προέδρου του ΡΤΚ Ο. Γιορκαντζιογλου. Η σκέψη της ηγετικής ομάδας στο ΡΤΚ να κάνει πέρα τον Μ. Ταλάτ παίζοντας το χαρτί της Σιμπέρ απέτυχε, άρα ένα ζήτημα θα τεθεί μετά την ολοκλήρωση της ψηφοφορίας.

4. Ασφαλώς η ουσία είναι τι θα γίνει σήμερα στην κάλπη. Οι ζυμώσεις μιλούν. Ο πρόεδρος το ΡΤΚ Ο. Γιορκατζιογλου ανακοίνωσε Ακιντζί και τα συλλογικά όργανα του κόμματος το επιβεβαίωσαν, κάνοντας λόγο για «ενεργή υποστήριξη», άρα μαζί Ακιντζί-ΡΤΚ. Ο πρόεδρος του Γιορκαντζιογλου δηλώνει ότι «στο παρελθόν το ΡΤΚ υποστήριξε το κόμμα Κοινοτικής Δημοκρατίας του Μ. Ακιντζί και το αντίστροφο και ότι υπάρχει ομοφωνία στο κυπριακό...να υποστηριχθεί κάποιος που είναι υπέρ της ειρήνης». Ο Κ. Όζερσάου δίνει τη θέση για ψήφο κατά συνείδηση σε όσους τον ψήφισαν, και οπωσδήποτε λαμβάνει μέρος για τις ζυμώσεις του μέλλοντος, ίσως με την ανάληψη ενός πρωταγωνιστικού ρόλου σε μια αναβαθμισμένη προσπάθεια για το κυπριακό.

5. Όταν μιλούν οι υποψήφιοι τα πάντα γίνονται σαφέστερα: Ο Ν. Έρογλου: «θα εκπροσωπήσω τα δικαιώματα της ΤΔΒΚ και του λαού της. Έχω πίστη και εμπειρία στο πρόβλημα. Καλώ εκείνους όσους πιστεύουν στο μέλλον της ΤΔΒΚ και θέλουν τις τουρκικές εγγυήσεις να με ψηφίσουν».

Ο Μ. Ακιντζί αφού υπενθυμίζει ότι ο κύριος στόχος του είναι να βρεθεί λύση στο κυπριακό πρόβλημα δηλώνει ότι «θα κάνω κάθε δυνατή προσπάθεια για να φτάσουμε σε λύση που θα είναι προς το συμφέρον τόσο της τ/κ όσο και της ε/κ κοινότητας ισότιμα. Υπόσχομαι να κάνω το καλύτερο δυνατό για να φτάσουμε σε λύση για να ζήσουμε όλοι μας ειρηνικά».

6. Το σημερινό αποτέλεσμα θα κρίνει με σθεναρό τρόπο το κυπριακό μέλλον. Παγκυπρίως. Με νίκη Ακιντζί το παιχνίδι αποκτά νέα πολιτική δυναμική, θέτει βάσεις για πραγματικές, πλήρεις διαπραγματεύσεις για την επίλυση του κυπριακού, αναζωογονεί τη δημόσια συζήτηση για τα μείζονα ζητήματα του κυπριακού μέλλοντος. Τυχόν εκλογή Έρογλου θα σηματοδοτήσει την αγκύλωση στα βήματα σημειωτών. Όλη η Κύπρος έχει ανάγκη την πρώτη επιλογή!!!

32. Μ. ΑΚΙΝΤΖΙ: ΤΟ ΣΤΟΙΧΗΜΑ ΤΗΣ ΕΠΟΜΕΝΗΣ ΜΕΡΑΣ

Η νίκη Ακιντζί δημιουργεί ένα νέο μομέντουμ σχετικά με τις δυνατότητες επίλυσης του κυπριακού. Το εύρος της νίκης του, 60%, δεν άφησε καμιά αμφιβολία σχετικά με το πού γέρνει η πλάστιγγα στις σκέψεις των τ/κ. Ο γηραιός Έρογλου (40%), ζητούσε την ψήφο ιδιαιτέρως των εποίκων και όσων τ/κ θα επηρεαστούν από τις εδαφικές αναπροσαρμογές σε περίπτωση λύσης στη Μόρφου, στη Μεσαορία και αλλού με σκοπό να πείσει ότι ο Μ. Ακιντζί συνιστά απειλή με μετακίνηση βορειότερα, άρα η ψήφος σε αυτόν σήμαινε ανασφάλεια και ρίσκο. Μέσα στην κάλπη για τρίτη φορά οι τ/κ απήφισαν τις κινδυνολογίες, ψήφισαν μαζικά Ακιντζί, ζήτησαν πραγματικές συνομιλίες με κατεύθυνση την επίλυση, ακολουθώντας το έμβλημα της «Ελιάς» που συνόδευε την εκλογική καμπάνια του.

Ο νέος ηγέτης των τ/κ διαθέτει μια πολιτική σταδιοδρομία, την οποία σφράγισε το ενδιαφέρον του για την ενωμένη Κύπρο, την πάλη μέσα σε δύσκολες συνθήκες τη συμμετοχή των τ/κ στο σύγχρονο κόσμο, την απαλλαγή από την ντενκτασική καταπίεση και την προώθηση της ομοσπονδιακής λύσης όπως προνοείται στα ψηφίσματα του ΟΗΕ. Ο ίδιος εξήγησε τη δική του φιλοσοφία για να αλλάξουν τα πράγματα σε πρόσφατη δημόσια ομιλία του στο Πανεπιστήμιο Κύπρου. Είπε ότι ο Ρ. Ντενκτάς τον πίεζε να εγκαταλείψει το έργο που προωθούσε μαζί με τον Λ. Δημητριάδη για κοινό αποχετευτικό όλης της Λευκωσίας. Ο Ακιντζί εξήγησε στο ε/κ ακροατήριο το μάθημα για ε/κ και τ/κ σήμερα από την τότε εμπειρία: όταν δημιουργούνται κοινά συμφέροντα ανάμεσα σε ε/κ και τ/κ, όταν τα συμφέροντα είναι συμπαγή και ωφέλιμα για όλους, τότε κανένας δεν μπορεί να τα πάρει πίσω. Αυτό ήταν και η με έργα δική του απάντηση τότε στον Ρ. Ντενκτάς, γι' αυτό και το έργο προχώρησε!

Στην τετράμηνη εκλογική καμπάνια ήταν ιδιαιτέρως σημαντικό ότι προβλήθηκε από την πλευρά Ακιντζί η ανάγκη για μια διακριτή θέση και παρουσία της τ/κ κοινότητας στις σχέσεις της με την Τουρκία. Η τ/κ κοινότητα δεν αναιρεί την διαδρομή της, ζητά όμως μια διαφορετική σχέση με την Τουρκία, όχι «ουραγού» ή αποδέκτη διαταγών, αλλά μια «εταιρική σχέση» που θα λαμβάνει υπόψη της τις δικές της ιστορικές ευαस्थσεις. Αυτό που ονομάζεται «κυπριωτισμός» ή «η αμοιβαία σχέση» σε αντίθεση με τη «δουλικότητα» παλαιών τ/κ πολιτικών να υπηρετήσουν τουρκικές πολιτικές χωρίς σεβασμό στην τ/κ ιδιαιτερότητα. Τα παραδείγματα δείχνουν τον τρόπο της πολιτικής διαφοράς που συνδέεται με την τ/κ ταυτότητα.

Η προσπάθεια της Άγκυρας να στήσει έναν μίνι ισλαμικό μηχανισμό ανάμεσα στους τ/κ (τζαμιά, θεολογική σχολή, κήρυκες ισλάμ) βρήκε τη σθεναρή αντίδραση της συντεχνίας των τ/κ δασκάλων που ζητούσε από τους δασκάλους «έξω από τις τάξεις», όχι σε μέτρα που δεν δείχνουν σεβασμό στην κοσμικό χαρακτήρα της τ/κ εκπαίδευσης.

Το δεύτερο παράδειγμα συνδέεται με την κόντρα Ερτογάν-Ακιντζί την επομένη της ψηφοφορίας στις 27 Απριλίου. Ο Τ. Ερτογάν λέει ότι «η Τουρκία βλέπει τη βόρεια Κύπρο ως μικρή πατρίδα. Και από δω και πέρα θα την βλέπει ως μικρή πατρίδα. Όποια είναι σχέση που έχει μια μάνα με το παιδί της αυτή θα συνεχίσει να είναι η σχέση της με το παιδί της. Υπάρχει και το τίμημα ως μικρή πατρίδα και μητέρα πατρίδα. Μήπως ο κύριος Ακιντζί νομίζει ότι αυτή τη διαμάχη μπορεί να την κάνει από μόνος του; Υπάρχει τέτοιο πράγμα; Δεν μπορούμε εμείς να κοιτάξουμε την Κύπρο με τον ίδιο τρόπο που την κοιτάνε εκείνοι». Προφανώς ο Ερτογάν έσπευσε να στείλει αρχής ένα μήνυμα στον Ακιντζί ότι υπάρχουν όρια στην αυτονόμηση των τ/κ και αυτό ο Ερτογάν το λέει με το δικό του τρόπο: «εμείς πληρώσαμε το τίμημα στη βόρεια Κύπρο...το κόστος που πληρώσαμε εμείς εκεί είναι κάπου ένα εκατομμύριο δολάρια το χρόνο».

Η άμεση απάντηση Ακιντζί μέσα από το CNNTurk ήταν: «πρέπει να είναι σχέση όπως αυτή ανάμεσα σε αδελφούς, όχι όπως αυτή ανάμεσα στη μητέρα και το παιδί». Θέτει το ερώτημα: «εμείς δηλαδή να μείνουμε πάντοτε μικρή πατρίδα; Να μην μεγαλώσουμε; Να μην σταθούμε στα πόδια μας; Δεν έκανα καμιά δήλωση που να αποκλείει την Τουρκία, αλλά αυτό που είπα, είναι η αμοιβαία σχέση. Μπορεί να υπάρχουν διαφορετικές προσεγγίσεις, θα καθίσουμε και θα συζητήσουμε. Εγώ θέλω να πω αυτό, στην Άγκυρα. Ας μην μας βάλουν να καθίσουμε σε λάθος μέρος από τις πρώτες κιόλας μέρες. Υπάρχει κάποιος που θέλει την ευημερία της Τουρκίας, μια ισχυρή Τουρκία, μια δημοκρατική Τουρκία. Η ευκαιρία με το σχέδιο Ανάν χάθηκε. Αλλά ξεκίνησε μια νέα εποχή, δεν θα καταλήξουμε πουθενά αν κατηγορούμε ο ένας τον άλλο».

Ο πρωθυπουργός της Τουρκίας Α. Νταβούτογλου θέλησε να χαμηλώσει την ένταση: «μην ανησυχείτε, θα πάρουν όλα το δρόμο τους. Και όταν ο Μεχμέτ Αλί Ταλάτ ανέλαβε την εξουσία είχε γίνει το ίδιο αλλά μετά πήραν όλα το δρόμο τους. Μετά την ίδρυση της «ΤΔΒΚ», στην Τουρκία έγιναν πραξικοπήματα αλλά στην Κύπρο ήρθαν στην εξουσία και αριστεροί και δεξιοί και δοκιμάστηκαν όλοι. Εκφράζουμε σεβασμό στην επιλογή των τ/κ» (Μιλλιέτ, 30 Απριλίου 2015).

Σε πολλούς ε/κ αυτά φαίνονται μάλλον ακατανόητα. Μπορεί να εξηγηθούν αν κάποιος κατανοήσει ότι ο Μ. Ακιντζί αποτελεί την πιο προοδευτική εκδοχή πολιτικής στην τ/κ κοινότητα. Στην επινίκια ομιλία του στις 26 Απριλίου μίλησε για το παρελθόν («οι τ/κ υποφέραμε το 1964, οι ε/κ το 1974»), κάνοντας λόγο για την ανάγκη συνολικής επίλυσης.

Μέσα στο πνεύμα αυτό ο πρόεδρος Αναστασιάδης στις 28 Απριλίου πρότεινε ορισμένα ΜΟΕ «με αφορμή την επανέναρξη των συνομιλιών και της έντονης πεποίθησής του για την ανάγκη δημιουργίας κλίματος εμπιστοσύνης που θα λειτουργεί ενισχυτικά προς τη διαπραγματευτική διαδικασία». Τα μέτρα έχουν ως εξής: «Στην πρώτη κοινή συνάντηση με τον νέο Τ/Κ ηγέτη Μουσταφά Ακιντζί θα δώσω τους χάρτες και στοιχεία που αφορούν 28 ναρκοπέδια κατά προσωπικού στην περιοχή του Πενταδακτύλου. Εκχώρηση της διαχείρισης στο Εβκάφ των μουσουλμανικών χώρων λατρείας στις ελεύθερες περιοχές που ανήκουν στην τουρκοκυπριακή κοινότητα και δεν βρίσκονται υπό την προστασία ξένων πρεσβειών. Απόφαση πρόσληψης στα Κέντρα Εξυπηρέτησης Πολιτών στη Λευκωσία λειτουργιών με γνώση της τουρκικής γλώσσας, ούτως ώστε να διευκολύνεται η εξυπηρέτηση των Τουρκοκύπριων συμπατριωτών μας», ενώ «χαιρέτισε την προσπάθεια που βρίσκεται σε εξέλιξη για ενοποίηση του κυπριακού ποδοσφαίρου και ευχήθηκε αυτή να ευοδωθεί το συντομότερο». Ο πρόεδρος Αναστασιάδης στις 30 Απριλίου 2015 δήλωσε ότι η κυβέρνηση χαιρετίζει την ανάδειξη του νέου τ/κ ηγέτη «ενός μετριοπαθούς και σταθερού υποστηρικτή της επανένωσης της πατρίδας μας και του κυπριακού λαού».

Κατά τη δική μου άποψη, η κατάσταση μπορεί να αλλάξει κάτω από τρεις παραδοχές. Πρώτο, ότι ο Μ. Ακιντζί μοιράζεται ένα σχέδιο για την Κύπρο ως τ/κ πολιτικός. Όσοι ε/κ νομίζουν ότι καλός τ/κ πολιτικός είναι εκείνος που μιλά σαν ε/κ, βρίσκονται σε λάθος κατεύθυνση. Δεύτερο, η αναζήτηση ενός ένα modus vivendi ανάμεσα στον Ακιντζί και την τουρκική κυβέρνηση είναι υπό αναζήτηση και, εκ των πραγμάτων, αναγκαία για τα επόμενα βήματα-ένα πολύπλοκο ζήτημα γιατί μέχρι τώρα ο Ακιντζί δεν διέθετε συμμαχίες εκεί -και ο Α. Γκιουλ δεν παίζει πλέον κάποιο ρόλο. Και, τρίτο, επίλυση σημαίνει αναζήτηση μιας λύσης που θα βασίζεται σε έναν συμφωνημένο συμβιβασμό, ικανό να υπηρετεί τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα της Κύπρου μέσα στο ευρωπαϊκό σύστημα. Στην πράξη ο βιώσιμος συμβιβασμός ταυτίζεται με την αξιοποίηση μιας κατακτημένης από το παρελθόν σοφίας, με ομοσπονδιακή λύση βασισμένη στα ψηφίσματα του ΟΗΕ. Συνεπώς, τέλος στην κατοχή, ανάπτυξη σε συνθήκες ασφαλείας, αποφασιστική συμμετοχή όλης της νήσου στις εξελίξεις που χαρακτηρίζουν τον σύγχρονο κόσμο.

33. ΑΚΙΝΤΖΙ ΣΕ ΠΡΩΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ

Είναι ηλίου φαεινότερο ότι η εκλογή Ακιντζί στην ηγεσία των τ/κ άλλαξε τα δεδομένα στο κυπριακό. Από τον Έρογλου στον Ακιντζί, από την ακινησία στην πρόοδο. Ποιες απόψεις εκφράζει ο Μ. Ακιντζί; Αυτό είναι ένα δύσκολο ερώτημα για πολλούς ε/κ, καθώς μπήκε στο προσκήνιο της ιστορίας κατά τρόπο απρόσμενο, γι' αυτό ακόμα και σήμερα προκαλεί συζητήσεις.

Ο Μ. Ακιντζί εκφράζει το πιο προοδευτικό ρεύμα μέσα στην τ/κ κοινωνία. Για χρόνια αυτό το ρεύμα παρέμενε στο αριθμητικό περιθώριο (συχνά σε μονοψήφιο αριθμό) και οι προηγούμενες δοκιμές του στην κεντρική πολιτική σκηνή δεν είχαν το αναμενόμενο αποτέλεσμα. Το παλαιότερο πλαίσιο γι' αυτόν ήταν ιδιαιτέρως σκληρό: ντενκτασικό κατεστημένο, νεποτισμός και φαυλοκρατία, επιρροή του κατοχικού στρατού, καθοριστικός ρόλος του τούρκου πρέσβη. Ο Μ. Ακιντζί κατέγραψε μέσα σε αυτό το περιβάλλον μια παρακαταθήκη υψηλού επιπέδου. Ως «δήμαρχος» της κατεχόμενης Λευκωσίας εργάστηκε σκληρά μαζί με το Δήμαρχο Λευκωσίας Λ. Δημητριάδη για να κάνουν την πρωτεύουσα μια βιώσιμη σε υποδομές πόλη. Ο Ρ. Ντενκτάς, όπως απεκάλυψε ο ίδιος σε ομιλία του στο Πανεπιστήμιο Κύπρου, πίεζε για να σταματήσει η συνεργασία Δημητριάδη-Ακιντζί. Ο Ακιντζί έκλεινε τα αυτιά του. Το μυστικό της τότε επιτυχίας το αποκάλυψε ο ίδιος στην ίδια ομιλία: θα πετύχουμε στο κυπριακό μόνο εφόσον οι ε/κ και οι τ/κ κτίζουμε κοινά συμφέροντα, όπως το αποχευτικό της Λευκωσίας, τα οποία κανένας δεν θα μπορεί να μπλοκάρει γιατί στηρίζονται στο αμοιβαίο όφελος! Ο Μ. Ακιντζί στις 26 Απριλίου 20125 εξέφρασε με τον καθαρό τρόπο το αίτημα της πλειοψηφίας των τ/κ για επίλυση, έξοδο από το περιθώριο, συμμετοχή στο σύγχρονο κόσμο, ώστε η τ/κ κοινότητα να γίνει τμήμα της ΕΕ, χωρίς την εξάρτηση από την τουρκική υποψηφιότητα.

Ιδεολογικά ο Μ. Ακιντζί ανήκει στο χώρο της σοσιαλδημοκρατίας. Ο Μπαρίς Μπουρτζού εκπρόσωπος του τ/κ ηγέτη λέει στην εφημερίδα «Πολίτης» στις 3 Αυγούστου: «Ο κ. Ακιντζί είναι ένας πολύ τίμιος, δημιουργικός πολιτικός που δουλεύει σκληρά. Έκανε πολλά θετικά για τους τ/κ όταν ήταν δήμαρχος και είναι αυτός που ξεκίνησε πρώτος τη συνεργασία μεταξύ της ε/κ και της τ/κ πλευράς. Είναι σοσιαλδημοκράτης. Δεν υπάρχει αμφιβολία για την ιδεολογική του θέση». Ο Μ. Μπουρτζού θυμάται τον Κ. Σημίτη για να δείξει την ιδεολογική ταυτότητα του Ακιντζί: «Είναι ειλικρινής με αυτό που πιστεύει για να πείσει τους άλλους. Όμως και όταν δεν πείθονται, επιμένει σε αυτό που πιστεύει. Όταν είχα πάει στο συνέδριο του ΠΑΣΟΚ, είχα μια μικρή συνάντηση με τον Σημίτη και τον Παπανδρέου και ο Σημίτης μου είπε πως η αποστολή ενός προοδευτικού κόμματος δεν είναι να ακολουθεί την κοινή γνώμη, αλλά να

δημιουργεί την κοινή γνώμη. Ο Ακιντζί δεν είναι κόμμα, αλλά ξέρει τι κάνει. Κάνει το καλύτερο που μπορεί για να πείσει την κοινή γνώμη και πάντα σέβεται την απόφασή της».

Ο Μ. Ακιντζί διαθέτει υψηλή δημοτικότητα ανάμεσα στους ε/κ. Έλαβε 58% σε μέτρηση της ε/κ κοινής γνώμης, ένα ποσοστό πολύ κοντά στον αριθμό που πέτυχε στην εκλογική διαδικασία ανάμεσα στους τ/κ- 60%. Το ποσοστό αυτό θα διαφοροποιηθεί, καθώς ορισμένες επιλογές του ως ηγέτη των τ/κ είναι λανθασμένες, όπως λ.χ. η επίσκεψή του στα Κόκκινα στις 9 Αυγούστου 2015, ενώ αν οι συζητήσεις φτάσουν σε πρόταση για λύση, όλα θα μπουν σε μια διαφορετική βάση. Πολλοί ε/κ θεωρούν ότι ένας καλός τ/κ πολιτικός «πρέπει» να σκέφτεται όπως ένας ε/κ. Πρόκειται περί αυταπάτης. Η διαδρομή της τ/κ κοινότητας έλαβε διαφορετικές κατευθύνσεις σε σχέση με την ε/κ, με διαφορετική εξέλιξη, σταθμούς, βιώματα, εμπειρίες, προτεραιότητες. Αυτή η διαδρομή «διευθέτησε» τα πρόσωπα που θα έπαιζαν μέσα στο χρόνο πρωταγωνιστικό ρόλο και καθόρισαν τις έννοιες προοδευτικό-συντηρητικό στην τ/κ πολιτική εξέλιξη. Για τον Έρογλου λ.χ. ήταν αρκετό να φαίνεται ότι κάνει διαπραγματεύσεις, την ίδια στιγμή που η κόρη του γύριζε χωριά της Μεσαορίας προπαγανδίζοντας τη μη μετακίνηση τ/κ, άρα την μη επιστροφή ε/κ προσφύγων στα χωριά τους. Για τον Μ. Ακιντζί ήταν αρκετός ο χρόνος των τριών μηνών για να συμβάλει αποφασιστικά στην ανάδειξη των Συμφωνιών Κορυφής 1977 και 1979 ως τη βάση για την επιδίωξη λύσης και στην αλλαγή μερικών, αλλά ουσιαστικών παραμέτρων της διαπραγμάτευσης όπως σημεία που συνδέονται με το περιουσιακό, σημεία που εκφράζουν μια πιο καθαρή λειτουργία των τριών βασικών ελευθεριών μέσα στο ευρωπαϊκό περιβάλλον, και σημεία γύρω από τις εγγυήσεις- ούτε το 1960, ούτε το τίποτα- «συζητάμε κάτι ενδιάμεσο» δήλωσε στις 3 Αυγούστου στη «Χουριέτ» η Εμινέ Τσολάκ «ΥΠΕΞ» των τ/κ.

Ο Μ. Ακιντζί, ως ηγέτης της τ/κ κοινότητας, τόλμησε να εκφράσει, σε ορισμένες περιπτώσεις, μια «παγκύπρια» ματιά στα θέματα που συνδέονται με τις ευαισθησίες των ε/κ σε σχέση με την τουρκική εισβολή το 1974. Στην επινίκια ομιλία του στις 26 Απριλίου μίλησε για το παρελθόν («οι τ/κ υποφέραμε το 1964, οι ε/κ το 1974»), κάνοντας λόγο για την ανάγκη συνολικής επίλυσης. Οι θέσεις του συνιστούν ότι πιο σύγχρονο ακούστηκε από την τ/κ πολιτική ηγεσία, εδώ και 41 χρόνια. Ο λόγος του «κατεβάζει» το πλαίσιο της ιστορικής ρήξης ε/κ και τ/κ σε πλαίσια ικανά, από τη μια να διατηρούν την ισχύ του ανάμεσα στους τ/κ, και, από την άλλη, ικανά να του δίνουν ένα τόνο «κατανόησης» ανάμεσα σε μια μεγάλη μερίδα ε/κ. Έτσι συμβάλλει στην οργάνωση ενός κοινού τοπίου για περισσότερες συγκλίσεις ανάμεσα στην τ/κ και την ε/κ κοινωνία.

34. ΤΙ ΕΡΟΓΛΟΥ, ΤΙ ΑΚΙΝΤΖΙ!

Η εκλογή Ακιντζί στην ηγεσία των τ/κ επανέφερε στη δημόσια ατζέντα κλασσικές ε/κ συνήθειες: αυτό δεν σημαίνει τίποτα, για όλα αποφασίζει η Τουρκία! Στη συνέχεια η άποψη αυτή διαφοροποιήθηκε ελαφρώς: και να θέλει δεν θα μπορέσει, αφού η Άγκυρα ελέγχει τα πάντα! Η πραγματικότητα είναι μια, την ελέγχει πάντα και παντού η Άγκυρα, η τ/κ κοινότητα δεν μετρά τίποτα, είτε Ακιντζί, είτε Έρογλου όλα είναι ίδια.

Μια αναφορά στο χθες είναι χρήσιμη σήμερα. Είναι η Τουρκία υπό την ηγεσία των Ερτογάν-Γκιουλ που έθεσε στο περιθώριο τον Ρ. Ντενκτάς. Στη συνέχεια η Άγκυρα στήριξε πλήρως τη λύση που πρότεινε το αριστερό ΡΤΚ με τον ηγέτη του Μ. Α. Ταλάτ. Τον στήριξε πλήρως και μόνο όταν βούλιαξε δημοσκοπικά τότε αποδέχθηκε τη λύση Έρογλου. Στην ψηφοφορία του 2010 δήμαρχοι εκ Τουρκίας που ανήκαν στο κόμμα του Ερτογάν ήρθαν ανεπίσημα στην Κύπρο και εργάστηκαν υπέρ του Ταλάτ. Ο ίδιος ο Τ. Ερτογάν την παραμονή της ψηφοφορίας (18 Απριλίου 2010) «ψήφισε» δημόσια Ταλάτ -έστω και αν οι προβλέψεις δεν ευνοούσαν την υποψηφιότητά του. Ο Τ. Ερτογάν δήλωσε ότι «επί της περιόδου του Μεχμέτ Αλί Ταλάτ έγιναν πολλά. Αυξήθηκε το κατά κεφαλήν εισόδημα, βελτιώθηκε η θέση των τ/κ στη διεθνή κοινότητα, ο τ/κ ηγέτης είχε επαφές στο εξωτερικό με ξένους ηγέτες». Στην ψηφοφορία της 18^{ης} Απριλίου 2010 νίκησε ο Ν. Έρογλου από τον πρώτο γύρο με 50.38% , ενώ ο Μ. Α. Ταλάτ έμεινε στο 42.85%.

Στην αναμέτρηση Ακιντζί-Έρογλου το 2015 η Τουρκία δεν έκανε καμιά κίνηση να στηρίξει τον «ντενκτασικής» κοπής Έρογλου, αντίθετα άφησε τις εξελίξεις να κυλήσουν και αυτό ευνόησε τον άγνωστο στα παραδοσιακά κέντρα εξουσίας της Τουρκίας μετριοπαθή σοσιαλδημοκράτη Μ. Ακιντζί. Η Τουρκία με τον στρατό κατοχής ελέγχει ισχυρά τμήματα της εξέλιξης των τ/κ όπως ασφάλεια, αστυνομία, έλεγχος διόδων. Επιπρόσθετα συντηρεί με απευθείας οικονομική στήριξη το λεγόμενο δημόσιο τομέα (μισθούς, συντάξεις). Κατά συνέπεια, τα στοιχεία αυτά αποτελούν τμήμα μιας ανάλυσης που οφείλει κανείς να λάβει σοβαρά υπόψη του, αν θέλει να καταλήξει σε πραγματικά συμπεράσματα. Αυτή η ιδιόμορφη κατάσταση, δημιουργεί σε ορισμένους τομείς καθορισμένα πλαίσια εξέλιξης της τ/κ κοινότητας τα οποία αποτελούν συστατικό στοιχείο της σημερινής κατάστασης πραγμάτων. Ωστόσο, η σχέση Τουρκίας-τ/κ δεν είναι ευθύγραμμη, πίσω από το παραβάν υπάρχουν αναζητήσεις, οι τ/κ αξιοποιούν τις ποσότητες αυτονομίας που διαθέτουν απέναντι στην Άγκυρα, ψηφίζουν, καταψηφίζουν, δημιουργούν ειδήσεις, επηρεάζουν εξελίξεις, άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο.

Για παράδειγμα, η πρωτοβουλία για να ανοίξει σημείο διέλευσης στην Οδό Λήδρας, απαιτούσε να κατεδαφιστεί η γέφυρα –ως τρόπος για να ανοίξει το οδόφραγμα. Αυτό προσέκρουσε στις αντιδράσεις του Γενικού Επιτελείου Στρατού στην Άγκυρα. Με μια δημόσια παρέμβασή του το τουρκικό Γ.Ε.Σ. διευκρίνισε ότι το οδόφραγμα γύρω από την οδό Λήδρας «βρίσκεται υπό τον έλεγχο των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων σύμφωνα με το άρθρο 10 του συντάγματος της ΤΔΒΚ...». Ο Μ. Α. Ταλάτ υποχρεώθηκε να πάει για δύο ώρες στα γραφεία του Γ.Ε.Σ. στην Άγκυρα (5 Ιανουαρίου 2007, ώρα 9.30 με 11.30 πμ) «για να ενημερωθεί για τις απόψεις των στρατιωτικών» σύμφωνα με την επίσημη ανακοίνωση του Γ.Ε.Σ. Ο τότε ΥΠΕΞ Α. Γκιουλ συνόδευσε τον Ταλάτ στη συνάντηση αυτή. Το σημείο διέλευσης τελικά άνοιξε. Άλλο παράδειγμα συνδέεται με το σχεδιασμό του «Χάρτη Ανάν» στο εδαφικό. Ενώ η τουρκική ηγεσία ζητούσε μια πιο «ευθύγραμμη» τ/κ ζώνη, είναι η τ/κ ηγεσία που επέβαλε τις δύο γραμμές προς το Πέργαμος και την Λουρουτζίνα με το επιχείρημα «έτσι ενώνουμε την τ/κ ζώνη με δύο περιοχές στις οποίες διαβιούν αγωνιστές του 1964».

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η τ/κ κοινότητα αξιοποιεί το εύρος των δυνατοτήτων της για να δώσει ώθηση στις επιδιώξεις της. Η ψήφος στον Μ. Ακιντζί αποτελεί το συγκριτικά πιο δυνατό μήνυμα αλλαγής, καθώς ο νέος τ/κ ηγέτης είναι ένας συνεπής υπερασπιστής του «κυπριωτισμού» ως βασικού συστατικού στην προσπάθεια για την επανένωση της νήσου. Μέσα σε συγκεκριμένα δεδομένα καταθέτει μια πρόταση που κερδίζει το 60% των τ/κ με μια Τουρκία που παρακολουθούσε ουδέτερα ή και με απορία την εξέλιξη της ψηφοφορίας. Αν όλα είναι η Τουρκία και αν όλα είναι ακίνητα, τότε γιατί έχασε ο Έρογλου;

Σε πολύπλοκα διαμορφωμένες συνθήκες, η ρεαλιστική ανάγνωσή της πραγματικότητας βοηθά να κατανοήσουμε πού βρισκόμαστε και πώς θα προχωρήσουμε. Η ανατροπή αυτής της κατάστασης πραγμάτων που συνδέεται με την ιδιόμορφη σχέση Τουρκίας-τ/κ, μπορεί να γίνει μόνο μετά την επίλυση του κυπριακού. Κάθε άλλη ανάλυση, απλώς θέτει την άμαξα πριν από το άλογο και περιπλέκει τις δυνατότητες επίλυσης. Η σημερινή κινητικότητα στο κυπριακό προκύπτει από την απόφαση των τ/κ να απορρίψουν τις υποκριτικές αναφορές Έρογλου σχετικά με την επίλυση του κυπριακού και να δώσουν πολιτική ισχύ στον συνεπή υποστηρικτή της επίλυσης Μ. Ακιντζί.

35. ΜΙΑ ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ ΜΕ ΣΦΡΑΓΙΔΑ ΝΤΕΝΚΤΑΣ

Τι λένε όσοι δεν θέλουν λύση ανάμεσα στην τ/κ κοινότητα; Ας ακούσουμε τι λέει στην Αγία Τριάδα στην Καρπασία ο Σ. Ντενκτάς, ηγέτης του Δημοκρατικού Κόμματος:

Σημείο πρώτο: «εάν λυθεί το κυπριακό με θετικές απαντήσεις από τις δύο πλευρές σε δημοψηφίσματα, οι τ/κ θα βρεθούν αυτόματα μέσα στην ΕΕ. Από οικονομικής άποψης, αυτό θα είναι καταστροφικό».

Σημείο δεύτερο: «μερικοί κύκλοι προσπαθούν να πείσουν τους τ/κ, ότι η Τουρκία θα συνεχίσει να προσφέρει οικονομική βοήθεια στην τ/κ πολιτεία, που θα δημιουργηθεί μετά τη λύση. Αυτό είναι ψέμα».

Σημείο τρίτο: «Η Τουρκία δεν θα μπορεί να προσφέρει οικονομική βοήθεια, όσο θα μπορούσε να προσφέρει, επειδή η πολιτεία θα αποτελεί μέρος της ΕΕ».

Σημείο τέταρτο: «τα πράγματα θα πάνε τόσο χάλια που ακόμα και ο ηγέτης της συντεχνίας των δασκάλων Σ. Ελτσίλ θα ενωθεί με μένα για την καμπάνια του «όχι»...(εφ/δα «Μπακίς», 21/12/15).

Η περιοδεία Ντενκτάς δείχνει ότι τρέχει σε περιοδείες άρνησης, πριν να ολοκληρωθεί η διαπραγμάτευση ανάμεσα στον Πρόεδρο Αναστασιάδη και τον τ/κ ηγέτη Μ. Ακιντζί. Προληπτική δραστηριότητα, διανθισμένη με διαστρεβλώσεις σε περιοχές ειδικού βάρους όπως η Αγία Τριάδα. Τα επιχειρήματά του αποτελούν μια συρραφή από παραποίηση της πραγματικότητας, συνιστούν μια συνταγή υποδαύλισης του φόβου μπροστά στην αλλαγή και επιχειρούν να συσπειρώσουν κάποιο τμήμα της κοινής γνώμης με την κινδυνολογία ότι θα χάσουν την ομπρέλα οικονομικής βοήθειας της Τουρκίας, συνεπώς θα μείνουν μόνοι χωρίς προστασία, στο έλεος απροσδιόριστων κινδύνων. Αυτά τα επιχειρήματα δεν αξίζουν κάποιου σχολιασμού, ωστόσο, δεν μπορεί να αγνοήσει κανείς ότι ο Σ. Ντενκτάς εμφανίζεται να αγνοεί ότι η ίδια η Τουρκία επιδιώκει τη μεγαλύτερη δυνατή σύνδεση με την ΕΕ, το κόμμα που κυβερνά πέτυχε, εσχάτως, μια αναβάθμιση της ευρωτουρκικής σχέσης, και αναζητά τρόπους για να ανοίξει περισσότερα ενταξιακά κεφάλαια το πρώτο διάστημα του 2016.

Προφανώς αυτά, δεν διαφεύγουν της προσοχής του Σ. Ντενκτάς. Γνωρίζει τις εξελίξεις. Ωστόσο, παραμένει πιστός σε μια γραμμή, που συνίσταται στη φράση «το κυπριακό λύθηκε το 1974», συνεπώς για αυτόν μετρά η εμμονή στην ακινησία. Έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η ταύτιση της ΕΕ με την οικονομική καταστροφή των τ/κ όπως την παρουσιάζει ο Σ. Ντενκτάς. Ένας κανονικός

παραλογισμός που απευθύνεται σε τμήματα των εποίκων που διαμένουν στην Αγία Τριάδα, με προφανή στόχο την ανάδειξη του φόβου που προκύπτει από άγνοια, ως μιας δύναμης που, κατά την εκτίμησή του, αποδυναμώνει τις προσπάθειες Ακιντζί για την ολοκλήρωση του διαλόγου με τον πρόεδρο Αναστασιάδη.

Αυτή είναι η εικόνα και ο λόγος τ/κ πολιτικών που επιδιώκουν την μη λύση, και τη νομιμοποίηση της σημερινής κατάστασης πραγμάτων μέσα από επικλήσεις σε φοβίες, σε ανασφάλειες, σε αναστροφή της κοινής λογικής. Παραμένουν καθηλωμένοι σε πρακτικές που η ιστορική εξέλιξη έχει ανατρέψει, γι' αυτό και οι σύμμαχοί τους βρίσκονται ανάμεσα στον κόσμο της παραπληροφόρησης και της ανάπτυξης φοβικών συνδρόμων. Είναι, πάντως κοινό χαρακτηριστικό κάθε δύναμης που έχει γυρισμένη την πλάτη της στο μέλλον, πως αρνείται να παρακολουθήσει τα σημερινά φαινόμενα, τα ανοικτά σύνορα, τη συμμετοχή στην ΕΕ, την αλληλεξάρτηση των οικονομιών, την επιθυμία για περισσότερες συνεργασίες στο ευρωπαϊκό γήπεδο, την ευρύτερη παγκοσμιοποίηση, την ανταλλαγή γνώσης, την πρόοδο, τις περιφερειακές συνέργειες.

E. Η ΔΙΑΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

36. Ο ΜΑΝΤΕΛΑ ΚΑΙ ΕΜΕΙΣ

«Πάντα φαίνεται αδύνατο, μέχρι να πραγματοποιηθεί» -N. Μαντέλα

Για πρώτη φορά στην κυπριακή ιστορία, δύο κόμματα, το ΑΚΕΛ και η «Νέα Κύπρος», επισκέφθηκαν χώρους θυμάτων της κυπριακής τραγωδίας στο κοιμητήριο Κωνσταντίνου και Ελένης στη Λευκωσία και στο τουρκοκυπριακό χωριό Σανταλάρι στις 9 Σεπτεμβρίου. Η πρωτοβουλία αυτή φέρνει ακόμα μια φορά στην επιφάνεια μιαν από τις πιο δύσκολες πτυχές του κυπριακού ζητήματος, αυτήν που συνδέεται με τη διαχείριση τραγικών πτυχών της εξέλιξης του κυπριακού, με τη μνήμη και τον ανθρώπινο πόνο, τους νεκρούς και τον αγώνα για τη διακρίβωση της τύχης των αγνοουμένων.

Το μέλος της ΔΕΑ Ν. Νέστορος παρέχει τα στοιχεία σχετικά με τους αγνοούμενους: «Αυτή τη στιγμή στον επίσημο κατάλογο των αγνοουμένων περιλαμβάνονται 1,508 Ε/κ, από τους οποίους οι 43 χάθηκαν την περίοδο 63-64 και 493 Τ/κ, από αυτούς οι 229 αγνοούνται από την περίοδο 63-67 και οι υπόλοιποι το 1974. Από αυτούς τους 264 Τ/Κ που αγνοούνται από την περίοδο της εισβολής οι 126 χάθηκαν στην περιοχή Αλόα -Μαράθα- Σανταλάρι» (ΚΥΠΕ, 10 Μαρτίου 2015).

Η πολιτική διάσταση της επίσκεψη Κυπριανού-Ιτζιάν στο Σανταλάρι αφορούσε την αναγνώριση των διαφορετικών όψεων της κυπριακής τραγωδίας μέσα από την εναπόθεση λουλουδιών σε τάφους ε/κ νεκρών του πραξικοπήματος και της εισβολής και στον ομαδικό τάφο 126 τ/κ που δολοφονήθηκαν από ακροδεξιούς ε/κ στις 14 Αυγούστου 1974. Την επίσκεψη των δύο πολιτικών στο Σανταλάρι σχολίασε ο τ/κ ηγέτης Μ. Ακιντζί στις 15 Σεπτεμβρίου: «το να λάβουμε μαθήματα από τον πόνο που έρχεται από το παρελθόν είναι εξαιρετικά σημαντικό για το μέλλον. Τα γεγονότα στην Μαράθα, Αλόη, Σανταλάρη ήταν μαζική δολοφονία. Δυστυχώς αυτό έγινε. Πρέπει να αναγνωρίσουμε επίσης τον πόνο της ε/κ κοινότητας. Και οι ε/κ έχουν βιώσει πόνο. Το ζήτημα είναι να κτίσουμε ένα νέο μέλλον λαμβάνοντας μαθήματα από το παρελθόν. Αυτό προσπαθούμε να κάνουμε. Ενώ συνεχίζουμε τις προσπάθειες για την επίλυση, προσπαθούμε να κατανοήσουμε ο ένας τον πόνο του άλλου, να κατανοήσουμε τα αισθήματα της άλλης κοινότητας».

Η πτυχή αυτή είναι ιδιαιτέρως δύσκολη. Κάθε διάστασή της φέρνει στην επιφάνεια την πιο σκληρή πτυχή της ανθρώπινης τραγωδίας, συνεπώς κάθε λέξη, κάθε αναφορά δεν διαθέτει εύκολες λύσεις. Τι μπορεί να γίνει;

1. Αξιοποίηση της εμπειρίας από άλλες χώρες, ανάλυση της στρατηγικής που ακολούθησαν άλλες χώρες με ανάλογες διαδρομές για να βρούμε τη δική μας, την κυπριακή φόρμουλα για την μετάβαση στο μέλλον. Η λύση είναι εφικτή, αυτό λένε περιπτώσεις στη διεθνή σκηνή που σήμερα μπορούν να χαρακτηριστούν ως παραδείγματα για άλλους. Η διαχείριση του παρελθόντος είναι ένα πολύ δυνατό στοιχείο γύρω από τον τρόπο που ένα έθνος ή ένας λαός επιθυμεί να οικοδομήσει το μέλλον του.

2. Πιο διάσημο παγκόσμιο παράδειγμα μετάβασης από την πλήρη εχθρότητα στη συμφιλίωση είναι εκείνο του Ν. Μαντέλα στη Ν. Αφρική. Η θέληση, η αποφασιστικότητα, η ηγετική του μορφή, ο λόγος και το παράδειγμά του έδειξαν ότι εκείνο που φαίνεται αδύνατο μπορούμε να το κατακτήσουμε και εκείνο που φαίνεται δυσεπίλυτο μπορούμε να του δώσουμε νέα διάσταση και να οικοδομήσουμε συνθήκες συμφιλίωσης με βλέμμα στο μέλλον. Η επούλωση πληγών στη Ν. Αφρική προέκυψε μέσα από την πολιτική ανοικτών οριζόντων που εφάρμοσε ο Ν. Μαντέλα, ακόμα και όταν μερίδα της κοινότητας των μαύρων δυσανασχετούσε με επιλογές του και δυσπιστούσε απέναντι στις μη ρεβανσιστικές πρακτικές του.

3. Η ΕΕ, οι αξίες και οι αρχές της, το βασικό της πολιτικό πλαίσιο επίσης έχει ουσιώδη σημασία. Άλλωστε η συστατική πρώτη ύλη για τη δημιουργία της ΕΕ προέρχεται από τη βασική πεποίθηση της «πατέρων» της Ενωμένης Ευρώπης

ότι έτσι μπορούμε να ελέγξουμε τον Μινώταυρο του Πολέμου, να ελέγξουμε τις πηγές που οδηγούν στις περιπέτειες και να φέρουμε κοντά κράτη και πολίτες.

4. Γίνεται συχνά λόγος για τη δημιουργία «Επιτροπή Συμφιλίωσης» στην Κύπρο η οποία, αξιοποιώντας το παράδειγμα Μαντέλα, να συμβάλει στη σταδιακή καλλιέργεια μιας διαφορετικής διαχείρισης του παρελθόντος, ικανής να δώσει πλήρη στήριξη στις προκλήσεις του μέλλοντος -επίλυση, συνύπαρξη, συμβίωση. Σε αυτή την κατεύθυνση βοηθά ο τρόπος πάνω στον οποίο οικομήθηκε η Διερευνητική Επιτροπή για τους Αγνοούμενους από τον ΟΗΕ (Απρίλιος, 1981). Σύμφωνα με σχετική ανακοίνωση της ΕΕ «εντολή αυτής της δικαιοδικής επιτροπής είναι να εξακριβώνει την τύχη των αγνοουμένων χωρίς να αποδίδει ευθύνες για την αιτία θανάτου τους. Από το 2006 και μετά, η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ο σημαντικότερος χορηγός της Επιτροπής Αγνοουμένων» (30/8/2012).

5. Δύσκολα θέματα. Κάθε συζήτηση προσκρούει σε ιστορικές αλήθειες και βαθιά ριζωμένες πεποιθήσεις. Αυτή η αλλαγή δεν εξισώνει ανόμοια ιστορικά γεγονότα και δεν αποσύει την ευθύνη της Τουρκίας σε σχέση με την εισβολή και τις έως σήμερα συνέπειές της. Προϋπόθεση για την αλλαγή είναι η επίλυση του κυπριακού και κάθε βήμα που συμβάλλει προς την κατεύθυνση αυτή. Η μεγάλη πλειοψηφία στις δύο κοινότητες θέλει να οικοδομήσει το μέλλον πάνω στις αξίες της συνύπαρξης σε μια ομοσπονδιακή Κύπρο με σεβασμό στη διαφορετικότητα και την κοινότητα των αρχών μιας λύσης βασισμένης στα ψηφίσματα του ΟΗΕ και τις ευρωπαϊκές αξίες.

37. ΔΕΑ: ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΚΑΙ ΧΟΡΗΓΙΕΣ ΤΩΡΑ!

Ο εκπρόσωπος της ελληνοκυπριακής πλευράς στην Διερευνητική Επιτροπή για του Αγνούμενους (ΔΕΑ) Νέστορας Νέστορος ομιλεί στο ΚΥΠΕ-ρεπορτάζ στις 10 Μαρτίου 2015. Οι αριθμοί και οι ταυτοποιήσεις:

«Αυτή τη στιγμή στον επίσημο κατάλογο των αγνοουμένων περιλαμβάνονται 1,508 Ε/κ, από τους οποίους οι 43 χάθηκαν την περίοδο `63-`64 και 493 Τ/κ, από αυτούς οι 229 αγνοούνται από την περίοδο `63-`67 και οι υπόλοιποι το 1974. Από αυτούς τους 264 Τ/Κ που αγνοούνται από την περίοδο της εισβολής οι 126 χάθηκαν στην περιοχή Αλόα-Μαράθα-Σανταλάρι. Από τους 1,508 Ε/κ αγνοούμενους έχουν γίνει ταυτοποιήσεις 435 ατόμων ενώ οι ταυτοποιήσεις Τ/κ ανέρχονται στις 138. Άλλες 200 περιπτώσεις βρίσκονται στο στάδιο των ανθρωπολογικών ή γενετικών αναλύσεων, 100 υποθέσεις Ε/Κ δε μπορούν να ταυτοποιηθούν, ενώ απομένει να εντοπιστούν τα οστά άλλων 800

αγνοουμένων. Στο 99% όλων των περιπτώσεων υπάρχει DNA των συγγενών για να γίνουν οι γενετικές ταυτοποιήσεις».

Οι εκταφές τώρα:

«Αυτή τη στιγμή διεξάγονται εκταφές σε εννιά τοποθεσίες σε Πωμό, Λεμεσό, στο στρατόπεδο της ΕΛΔΥΚ, στη Λάπηθο, τη Μια Μηλιά, Βαβυλά, Κυθρέα, Κώμη του Γιαλού και Γούφες και έχουν εντοπιστεί οστά σε κάποιες από αυτές τις τοποθεσίες. Τη διαδικασία των εκταφών συνδράμουν επτά συνεργεία που εργάζονται στα κατεχόμενα και δύο στις ελεύθερες περιοχές. Κάθε συνεργείο αποτελείται από 4 άτομα, δύο Ε/κ και δύο Τ/κ».

Αλλαγή στη διαδικασία ταυτοποίησης:

«Η Διερευνητική Επιτροπή για τους Αγνοούμενους (ΔΕΑ) προσανατολίζεται να διαφοροποιήσει τη διαδικασία ταυτοποίησης λειψάνων αγνοουμένων με στόχο την ελαχιστοποίηση του ρίσκου. Στόχος είναι να υπάρξει σωστή διαχείριση στη διαδικασία του εντοπισμού πιθανών χώρων ταφής, ελαχιστοποίηση των δαπανών και εν τέλει καλύτερη διαδικασία στις ταυτοποιήσεις. Ανέφερε ότι μετά τη διαδικασία της εκταφής και τον εντοπισμό των αρχαιολογικών ευρημάτων, αυτά μεταφέρονται στο ανθρωπολογικό εργαστήριο για αναλύσεις οι οποίες καθίστανται εξαιρετικά δύσκολες εάν δεν υπάρχει ολοκληρωμένος σκελετός. Αυτή τη στιγμή βλέπουμε τις προτεραιότητές μας, υπάρχει μια καλύτερη συνεργασία, κάνουμε καλύτερη έρευνα και στοχεύουμε στο να έχουμε αποτέλεσμα, γιατί στις πλείστες των περιπτώσεων γνωρίζουμε τους χώρους εξαφάνισης κάποιων αλλά όχι τους χώρους ταφής άρα εδώ υπάρχει ένα επιπρόσθετο πρόβλημα». Τριαντα-τέσσερις από τους χώρους εκταφής βρίσκονται σε «στρατιωτικές ζώνες/περιοχές» αλλά δεν είναι όλες σε στρατόπεδα. Επίσης υπάρχουν και περιπτώσεις όπου άτομα που θεωρούνται αγνοούμενα τάφηκαν σε περιοχές όπου σήμερα υπάρχει τεράστια υποδομή όπως δρόμοι, κτίσματα κλπ».

Χορηγός η ΕΕ:

«Ο κύριος χορηγός του έργου της ΔΕΑ είναι η ΕΕ. Ο προϋπολογισμός ανέρχεται στα 2, 6 εκ συν οι διάφορες χορηγίες, ένα συνολικό ποσό δηλαδή που ανέρχεται στα τρία εκατομμύρια».

Ο Ν. Νέστορος, ενημερώνει γύρω από τα βασικά στοιχεία της δραστηριότητας της ΔΕΑ. Κάθε δίκαιος παρατηρητής των εξελίξεων βλέπει τη σημαντική πρόοδο που έχει συντελεστεί. Πριν λίγα χρόνια όλα ήταν στα τυφλά. Σήμερα, με την

οικονομική στήριξη της ΕΕ και τη συντονιστική δράση του ΟΗΕ, έχουμε μεγάλη πρόοδο, την οποία οφείλουμε να αναγνωρίσουμε. Στις 30 Αυγούστου 2012 η Αντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Κύπρο εξέδωσε ανακοίνωση με την οποία σημειώνει και τα εξής: «Η Επιτροπή Αγνοουμένων συστάθηκε τον Απρίλιο του 1981 με συμφωνία μεταξύ της ε/κ και της τ/κ κοινότητας, υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών. Εντολή αυτής της δικαιοδικής επιτροπής είναι να εξακριβώνει την τύχη των αγνοουμένων χωρίς να αποδίδει ευθύνες για την αιτία θανάτου τους. Από το 2006 και μετά, η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ο σημαντικότερος χορηγός της Επιτροπής Αγνοουμένων. Η Επιτροπή εκτιμά ότι το σχέδιο συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση των αμοιβαίων ανησυχιών και ενισχύει τη συνεργασία μεταξύ των δύο κοινοτήτων...».

Παραμένουν σοβαρές δυσκολίες, ο χρόνος σταδιακά εξαντλείται, οι μαρτυρίες λιγοστεύουν. Για να προχωρήσει η υπόθεση των ταυτοποιήσεων περαιτέρω, χρειάζονται νέες μαρτυρίες και περισσότερη οικονομική υποστήριξη. Χρειάζεται πολιτικός προγραμματισμός και θέληση για να γίνει δημόσια έκκληση για να βρεθούν μαρτυρίες και χορηγίες. Το κυπριακό ακροατήριο έχει ανοικτές κεραίες σε μια καλά συντονισμένη προσπάθεια.

38. SIR ME ΣΦΡΑΓΙΔΑ «ΠΡΟΦΗΤΗ»!

Η παρουσία του επιχειρηματία Στέλιου Χατζηγιωάννου στη Λευκωσία, η απονομή των βραβείων από το ομώνυμο Φιλανθρωπικό Ίδρυμα, οι δηλώσεις και οι πράξεις του δείχνουν ότι δεν είναι ένας συνηθισμένος κοσμοπολίτης ευρωπαίος με κυπριακές ρίζες. Μέσα από τις επιλογές που επιχειρεί για χρόνια το Ίδρυμά του, βραβεύει κύπριους που έχουν εργαστεί για να φέρουν τη συνεργασία ε/κ και τ/κ ένα βήμα πιο κοντά, να αναπτύξουν επαφές, να διευρύνουν το δίκτυο της επικοινωνίας, ως ένα αποφασιστικό βήμα για τη συνεννόηση, σε ένα ευρύ φάσμα θεμάτων όπως λ.χ. το θέατρο, η μουσική, η ανακύκλωση στα σχολεία, το εμπόριο ψαριών, η κατασκευή σε πορτοπαράθυρα από αλουμίνιο, η συνεργασία για τα παιδιά με λευχαιμία κ.ά.

Στη διάρκεια της εκδήλωσης στις 26 Οκτωβρίου 2015 στο πρώτο δικαιοδικό καφέ, ο Στ. Χατζηγιωάννου ανέφερε ότι «ότι πριν επτά χρόνια (η Επιτροπή) κατόρθωσε να βρει πέντε επιχειρήσεις, ενώ φέτος είχαμε ρεκόρ συμμετοχών, τέσσερις φορές περισσότερες από τον μέσο όρο των τελευταίων έξι χρόνων. Το πολιτικό κλίμα βοήθησε, όπως και το γεγονός ότι γνωστοποιήσαμε τα βραβεία και ανοίξαμε αυτόν τον χώρο όπου μπορούν να γίνονται δικαιοδικές επαφές, διευρύνοντας τις κατηγορίες των βραβευθέντων». Προς έκπληξη των παρευρισκομένων ανακοίνωσε «ότι του χρόνου το Ίδρυμα θα διαθέσει 500.000 ευρώ για 50 βραβεία». Στον επίλογό του σημείωσε ότι «πάντοτε βλέπει τις

φωτογραφίες των αιτούντων για τα βραβεία παρατηρώντας ότι είναι δύσκολο να πει ποιος είναι Ε/κ και ποιος Τ/κ. Θα το δείτε κι εσείς όταν δείτε τους νικητές. Ξεχάστε τα ονόματα και τα άλλα χαρακτηριστικά. Είμαστε όλοι το ίδιο. Μοιάζουμε». Στη συνέχεια πήγε με τα πόδια στο, υπό κατασκευή δεύτερο, δικοινοτικό καφέ στην κατεχόμενη Λευκωσία, στο οποίο εκτός από συναντήσεις, οι επισκέπτες θα μοιράζονται μικρά γεύματα «σε όσους το έχουν ανάγκη».

Την επομένη ημέρα, 27 Οκτωβρίου, σε συνέντευξή του στο ΚΥΠΕ ανέφερε σημαντικά στοιχεία της σκέψης του, θεωρώ ότι μερικά είναι πολύ αξιόλογα, καθώς η επιχειρηματική του δράση, κυρίως η μεγάλη επιτυχία του με την αεροπορική εταιρεία Easy Jet, τον καθιστούν έναν σημαντικό παίκτη της ευρωπαϊκής οικονομίας. Ως εκ τούτου, κάθε επιχειρηματίας οφείλει να μελετήσει προσεκτικά τη συνέντευξη, και όσα βρίσκονται μπροστά και πίσω από τις λέξεις του. Τα σημαντικότερα αποσπάσματα από τη συνέντευξη: «Ο σερ Στέλιος Χατζηιωάννου αισθάνεται πολίτης του κόσμου, με κυπριακή καταγωγή, που στάθηκε τυχερός και έχει μια οικονομική άνεση και θεωρεί ότι έχει χρέος να ανταποδώσει στην κοινωνία. Γι' αυτό μέσα από τα βραβεία του φιλανθρωπικού του ιδρύματος προς δικοινοτικές συνεργασίες, ομάδες, ενθαρρύνει την επαφή και την συνεύρεση, προσδοκώντας πως κι άλλοι θα συνδράμουν σε αυτή την προσπάθεια. Επανέλαβε τη θέση του ότι τα δικοινοτικά βραβεία που φέτος συμπλήρωσαν επτά χρόνια – και όχι «επτά χρόνια φαγούρας» - έχουν γίνει αποδεκτά και σημείωσε την αναφορά του Προέδρου της Δημοκρατίας στο χαιρετισμό του ως «institution» (θεσμός) που δείχνει, ότι τα αναγνωρίζουν, επισημαίνοντας ότι ο κόσμος προσβλέπει στους ηγέτες του για καθοδήγηση. Ο ίδιος, εκφράζει ικανοποίηση γιατί άτομα και από τις δύο κοινότητες έρχονται σε επαφή. «Η ιδέα είναι να βάλεις τους ανθρώπους να συνεργαστούν. Προσωπικά είμαι ευχαριστημένος που υπάρχουν δύο παντρεμένα ζευγάρια ανάμεσα στους βραβευθέντες φέτος, το ένα από αυτά με παιδί».

Ο κ. Χατζηιωάννου έχει δώσει μέχρι τώρα περίπου 2 εκ ευρώ και του χρόνου θα δώσει ακόμη μισό εκατομύριο σε 50 βραβευθέντες. Στην ερώτηση, εφόσον ο ίδιος είναι επιχειρηματίας, γιατί δεν τα επενδύει αντί να τα δωρίζει, απάντησε ότι η δική του θεώρηση ζωής είναι πως αφού κάποιος είναι τυχερός και έκανε κάποια χρήματα στη ζωή του, πρέπει να ανταποδώσει. Ήταν τυχερός και αισθάνεται σχεδόν ένοχος, πρόσθεσε, που όταν ξέσπασε η οικονομική κρίση στην Κύπρο και την Ελλάδα, αυτός «την γλύτωσε» καθώς είχε τις περισσότερες επιχειρήσεις και χρήματα στο εξωτερικό, ακολουθώντας αυτό που ο πατέρας του τού είχε μάθει: «Ουδείς προφήτης εν τη εαυτού πατρίδι». Ήθελα να

προσφέρω στην Κύπρο, ανέφερε, σημειώνοντας ότι όταν κάνεις επενδύσεις δημιουργούνται διαφορετικές σχέσεις με τους ανθρώπους, ελέγχεις την απόδοση και την δουλειά, ενώ – τονίζει – το ίδρυμα του εδώ θα παραμείνει φιλανθρωπικό.

Ερωτηθείς γιατί είναι μόνος του σε αυτή την προσπάθεια και δεν υπάρχουν κι άλλοι Ε/κ είτε Τ/κ, που να συνδράμουν, ο κ. Χατζηιωάννου δήλωσε ανοικτός σε οποιαδήποτε βοήθεια. «Εάν υπάρχει κάποιος που θέλει να βοηθήσει ευχαρίστως. Έχουμε έναν ολόκληρο χρόνο να το οργανώσουμε και θα χαρώ πολύ να δουλέψω μαζί τους». Πιστεύει, είπε, ότι είναι πιο εύκολο γι' αυτόν να διοργανώνει αυτά τα βραβεία γιατί δεν μένει εδώ και δεν αισθάνεται την «κοινωνική πίεση. Μπορώ να δω τα πράγματα πιο αντικειμενικά, δεν έχω συμβατική προσέγγιση». Εάν κρίνετε από την επιχειρηματική μου δραστηριότητα, μου αρέσει να αλλάζω τα πράγματα, είμαι λίγο επιχειρηματίας – επαναστάτης, «οπότε γιατί όχι;», σημείωσε.

Όσον αφορά το τι χρειάζεται για να συνεργαστούν Ε/κ και Τ/κ, ο κ. Χατζηιωάννου είπε ότι ο ίδιος κάνει αυτό το μικρό βήμα. Χρειάζεται κι άλλοι να κάνουν τέτοια μικρά βήματα, ανέφερε θεωρώντας ότι η αναγνώριση από τους δύο ηγέτες των βραβείων και το μήνυμα ότι «δεν υπάρχει τίποτε κακό να συνεργαστείς με τον άλλον» οδηγεί στον «αποστιγματισμό». Από εκεί θα ξεκινήσει, ενθαρρύνοντας Ε/κ και Τ/κ να αλλάξουν προσέγγιση. Προτιμά δε, πρόσθεσε, να γίνουν πολλές μικρές συνεργασίες παρά μια μεγάλη επιχείριση. Στις μεγάλες επιχειρήσεις συνήθως τα πράγματα δεν πάνε καλά και οι άνθρωποι μαλώνουν μεταξύ τους, οι μικρότερες είναι καλύτερα».

39. ΔΙΠΛΟ ΒΡΑΒΕΙΟ ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΑΤΡΙΔΑ!

9 Οκτωβρίου 2015: μια μεγάλη ημέρα για την Κύπρο, την ΕΕ, τον Τάκη Χατζηδημητρίου και τον Αλί Τουντζάι. Σε ειδική εκδήλωση στο Σπίτι της ΕΕ στη Λευκωσία, απονεμήθηκε το βραβείο του «Ευρωπαϊού Πολίτη για το 2015, για τη συμβολή τους, ως επικεφαλής της Τεχνικής Επιτροπής για την Πολιτιστική Κληρονομιά, στη διατήρηση και αποκατάσταση των πολιτιστικών μνημείων της Κύπρου. Τα βραβεία απένειμαν οι Ευρωβουλευτές του ΑΚΕΛ και της Ευρωπαϊκής Ενωτικής Αριστεράς Τ. Χατζηγεωργίου και Ν. Συλικιώτης, που είχαν και τη σχετική πρωτοβουλία να προτείνουν τις υποψηφιότητες Χατζηδημητρίου και Τουντζάι. Σύμφωνα με ρεπορτάζ στο ΚΥΠΕ «στην ομιλία του ο Τάκης Χατζηδημητρίου χαρακτήρισε σημαντική τη σημερινή ημέρα και είπε ότι «ο πολιτισμός και ο αμοιβαίος σεβασμός για ό,τι κοινό αλλά και διαφορετικό μας χαρακτηρίζει, συνιστά την πιο σταθερή βάση πάνω στην οποία θα μπορέσουμε να οικοδομήσουμε το κοινό μας μέλλον». Κάνοντας μετά από επτά χρόνια

λειτουργίας της Δικαιοδικής Τεχνικής Επιτροπής έναν «πρώτο απολογισμό»,
είπε ότι, με τη λειτουργία της «ένα μέγα πρόβλημα μπόρεσε να γίνει, έστω και
κατ' ελάχιστο, μικρότερο».

Από την πλευρά του ο Αλί Τουντζάι είπε ότι ο πολιτισμός δεν πρέπει να είναι
παράγοντας διαίρεσης, αλλά συμφιλίωσης.
Ευχαρίστησε επίσης τους προτείνοντες Ευρωβουλευτές και ανέφερε ότι
παραλαμβάνουν το βραβείο εκ μέρους των μελών της Τεχνικής Επιτροπής. Η
καταστροφή μας θυμίζει πολέμους του παρελθόντος και εγκλήματα, είπε ο κ.
Τουντζάι και πρόσθεσε ότι η πολιτιστική κληρονομιά, αντί για στοιχείο
συμφιλίωσης, προκαλούσε συγκρούσεις και αντιμετωπιζόταν ως κάτι που
ανήκει στον άλλο και όχι σε εμάς. Το μοναστήρι του Αποστόλου Αντρέα και ο
τεκές Χαλά Σουλτάν ανήκει σε όλους μας και έχουμε καθήκον να
προστατεύσουμε τα μνημεία για τις επόμενες γενιές».

Ο Επικεφαλής του Γραφείου του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στην Κύπρο
Ανδρέας Κεττής είπε τέλος ότι οι φετινοί νικητές του βραβείου «δεν
συμβάλλουν απλώς στη διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου
αλλά διαφυλάττουν και εμπλουτίζουν την πολυπολιτισμικότητα της ίδιας της
ΕΕ». Οι Χατζηδημητρίου και Τουντζάι συγκαταλέγονται από κοινού στη λίστα
με τις 47 συνολικά προτάσεις που επιλέχθηκαν από το Ευρωκοινοβούλιο, ως
νικητές για το Βραβείο. Εντός του μήνα θα πραγματοποιηθεί ειδική πανηγυρική
εκδήλωση στις Βρυξέλλες για το σύνολο των νικητών από όλα τα κράτη μέλη»
(ΚΥΠΕ, 9 Οκτωβρίου). Η εκδήλωση απονομής του Βραβείου «Ευρωπαίος
Πολίτης για το 2015», «σφραγίζει» το έργο της Τεχνικής Επιτροπής για την
Πολιτιστική Κληρονομιά, που είχε την συνεπή στήριξη της ΕΕ και του ΟΗΕ σε
κάθε της βήμα. Η Επιτροπή άνοιξε δρόμους, επέμενε, άντεξε, οργάνωσε,
πέτυχε. Έδωσε νόημα στο πείσμα ως πολιτική αξία και στο παράδειγμα ως
πολιτική αρετή! Ο Τάκης Χατζηδημητρίου και ο Αλί Τουντζάι Επικεφαλής μιας
10μελούς Επιτροπής (πέντε ε/κ και πέντε τ/κ), με σεμνότητα και πάθος,
ανέδειξαν μνημεία της κυπριακής παράδοσης, ανασύλωσαν εκκλησίες και
τζαμιά, διόρθωσαν μοναστήρια και κτίσματα, έδωσαν οξυγόνο στην ιστορική
μνήμη. Απέδειξαν με έργα ότι μπορούμε να ελπίζουμε σε καλύτερες μέρες!

40. ΙΠΠΟΛΥΤΟΣ ΜΕ ΨΥΧΗ

Ο Πρόεδρος του ΔΣ του Θεατρικού Οργανισμού Κύπρου (ΘΟΚ) Γ. Τουμαζής ομιλεί στο ΚΥΠΕ στις 12 Σεπτεμβρίου 2015: «Η παράσταση του Ιππόλυτου στο αρχαίο Θέατρο της Σαλαμίνας απέδειξε ότι ο πολιτισμός έχει και τη δύναμη και την ψυχή να δημιουργήσει ένα καινούργιο κεφάλαιο στην ιστορία της Κύπρου. Ήταν μια σημαντική βραδιά για τον ΘΟΚ, που καλωσόρισε τον κόσμο στο αρχαίο Θέατρο της Σαλαμίνας μετά από σαράντα- δύο χρόνια, στη διοργάνωση του «Ιππόλυτου». Η ανταπόκριση του κόσμου ήταν συγκινητική. Το θέατρο ήταν κατάμεστο. Εκτός από τις τριάμισι χιλιάδες θέσεις, είχαν καταληφθεί όλοι οι διαθέσιμοι χώροι ακόμη και τα σκαλιά του αρχαίου θεάτρου. Αν κρίνω από τα σχόλια, ο κόσμος εκτίμησε ιδιαίτερα την παράσταση. Ο πολιτισμός είναι το κυριότερο όπλο στη φαρέτρα μας σαν μια ευρωπαϊκή χώρα σε μια πολύ παραγμένη περιοχή της Ν/Α Μεσογείου κι αυτό το όπλο που έχουμε με την πολιτιστική μας κληρονομιά αλλά και την πολιτιστική μας δύναμη πρέπει να το αναπτύξουμε και να το εκμεταλλευτούμε. Η παράσταση συγκίνησε τον κόσμο – Ελληνοκυπρίους και Τουρκοκυπρίους - και ήταν ότι καλύτερο μπορούσαμε να αναμένουμε μετά από αυτή την πρώτη του ΘΟΚ παρουσίαση στο κατεχόμενο θέατρο της Σαλαμίνας».

Η παράσταση του ΘΟΚ σηματοδοτεί μια νέα έκφραση της πολιτιστικής δημιουργίας στην εποχή της έντασης των συνομιλιών για επίλυση του κυπριακού. Κόσμος από όλη την Κύπρο γέμισε το θέατρο της Σαλαμίνας για δύο πολύ σημαντικούς λόγους: να τιμήσει την πρωτοβουλία του ΔΣ του ΘΟΚ να δώσει φως και πνεύμα στη Σαλαμίνα, και δεύτερο, να στείλει ένα μήνυμα ότι η επίλυση είναι εφικτή και ότι ο καιρός έχει ωριμάσει. Γι' αυτό οι θεατές της παράστασης χειροκρότησαν διπλά: από τη μια το θεατρικό ταλέντο των ηθοποιών του ΘΟΚ και από την άλλη το πρωτοποριακό θάρρος της υλοποίησης μιας απόφασης της οποίας τη μαζικότητα σφράγισαν 3.567 θεατές.

Η θεατρική διάσταση της παράστασης του «Ιππόλυτου» πέρασε σε δεύτερη μοίρα. Οι θεατές ένιωσαν αυτό που ήταν η πρώτη ύλη της συνάντησης στη Σαλαμίνα: ότι ήταν παρόντες στη συγγραφή της ιστορικής εξέλιξης της Κύπρου, με με την παρουσία της έδωσαν δύναμη στην πεποίθησή τους ότι μια άλλη Κύπρος είναι εφικτή. Η βραδιά σφραγίζει την πολιτική και πολιτιστική επικαιρότητα της νήσου. Είναι ευθύνη και άλλων να πάρουν τη σκυτάλη και να αυξήσουν την ποσότητα και την ποιότητα μιας δραστηριότητας που φέρνει πιο κοντά την αλλαγή. Η Σαλαμίνα δείχνει ότι τίποτε δεν είναι εύκολο, όλα είναι δύσκολα και πολύπλοκα. Η Σαλαμίνα δείχνει επίσης ότι άλλος δρόμος για την επίλυση δεν υπάρχει. Η ύλη του ΟΗΕ για τη μορφή της λύσης είναι γνωστή, η σύνεση, η συλλογικότητα και η αποφασιστικότητα είναι ο πολιτικά αναγκαίος

όρος. Σε κάθε περίπτωση η συμμετοχή των πολιτών, η έκφραση της δημόσιας σκέψης τους αποτελεί ένα βαρόμετρο για την αλλαγή, όπως το έδειξαν στο θέατρο της Σαλαμίνας στις 11 Σεπτεμβρίου 2015

41. ΟΘΕΛΛΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η εκδήλωση με τον τίτλο «Κάτω από το Φως του Φεγγαριού» που οργάνωσε η Τεχνική Επιτροπή για τον Πολιτισμό στον Πύργο του Οθέλλου στην Αμμόχωστο στις 28 Ιουλίου, αποτελεί έναν κύριο σταθμό στη μακρά και δύσκολη πορεία για την ανατροπή στην Κύπρο. Η εκδήλωση έδειξε πέντε, παγκύπριας σημασίας, διαστάσεις:

1. Η πολιτική διάσταση. Η συμμετοχή του Προέδρου της Δημοκρατίας Ν. Αναστασιάδη και του τ/κ ηγέτη Μ Ακιντζί, για πρώτη φορά σε μια ανάλογη εκδήλωση στην κατεχόμενη Κύπρο. Η συμμετοχή των δύο ηγετών συνιστά μήνυμα αποφασιστικότητας, που ενισχύει τη δημόσια συζήτηση για την Κύπρο της επόμενης ημέρας. Η συζήτηση είναι παλαιά και η απάντηση δόθηκε το βράδυ της 28^{ης} Ιουλίου στην Αμμόχωστο με το μαζικό χειροκρότημα στους δύο ηγέτες: πολιτικό κόστος δεν υπάρχει στις προσπάθειες για την ελεύθερη, χωρίς στρατεύματα κατοχής, ομοσπονδιακή Κύπρο. Το κόστος είναι μόνο στη φαντασία όσων δεν θέλουν να αναλάβουν ευθύνες και όσων μετατρέπουν τη φαντασία σε πρόσχημα. Η πλειοψηφία της κοινής γνώμης εγκρίνει τις πρωτοβουλίες για να αλλάξει το κλίμα, να ενισχυθεί η ατμόσφαιρα γύρω από το τραπέζι των συνομιλιών και, σε ένα βαθμό, να περάσει με θετικό τρόπο σε πτυχές της διαπραγμάτευσης.
2. Η διάσταση της συμμετοχής: η συζήτηση που προηγήθηκε σχετικά με το «σωστό» ή το «λάθος» της συμμετοχής του Προέδρου Αναστασιάδη σε εκδήλωση στην κατεχόμενη Κύπρο βοήθησε στην καλύτερη διατύπωση του ερωτήματος: ωφελούν αυτές οι μορφές εκδηλώσεων ή κάνουν ζημιά στη διαδικασία της λύσης; Μερικοί θέτουν το ερώτημα πολύ καθυστερημένα. Το ερώτημα τέθηκε από τις 23 Απριλίου 2003. Τα σημεία διέλευσης αποτελούν μια πρόκληση για την πολιτική που βλέπει πέρα από το σημείο ελέγχου: η επικοινωνία ανάμεσα στις οργανώσεις και τα κόμματα, ο διάλογος ανάμεσα σε ε/κ και τ/κ, η ανταλλαγή επισκέψεων, οι δημόσιες εκδηλώσεις, θέτουν προβληματισμούς και προκλήσεις, συμβάλλουν στην αλλαγή του κλίματος. Αυτή η δραστηριότητα δεν λύνει αυτόματα ουσιαστικές πτυχές του κυπριακού,

αλλά η ποιότητα και η μαζικότητά τους προσθέτει δευτερεύουσα ύλη, «μετριάζει» ενστάσεις και ενισχύει επιχειρήματα για την περισσότερη «κοινότητα» σε μερικές πτυχές της.

3. Η πολιτιστική διάσταση. Ο πολιτισμός ενώνει, δημιουργεί κοινές αναφορές, καλλιεργεί το πνεύμα της γνώσης, της αναγνώρισης, της αμοιβαιότητας, του σεβασμού. Το μουσικό σχήμα «Κυπρογένεια» με τη σφραγίδα που του έδωσε με το ταλέντο του ο Λάρκος Λάρκου, έντυσε με εξαίσιες μελωδίες μια βραδιά με ήχους κυπριακούς-μεσαιωνική ακριτική ποίηση, λυρισμός, ήχοι βγαλμένοι μέσα από το μεσογειακό ηχόχρωμα του νησιού, μουσική πολύ οικεία στην ιστορική διαδρομή της Αμμοχώστου, διασκευές που ανανεώνουν και εμπλουτίζουν τη μουσική μας παράδοση.
4. Η διάσταση της συμμετοχής. Η διαδικασία της επίλυσης είναι δύσκολη, πολύπλοκη, διαθέτει ένα ιστορικό, και αυτό με τη σειρά του αποκτά διαρκώς και νέες διαστάσεις. Κρίσιμη παράμετρος παραμένει η γνώση, η συμμετοχή των πολιτών, η κατανόηση μιας διαδικασίας αλλαγής, η παρουσία σε μια προσπάθεια που συνδέεται με το μέλλον τους και την «ταυτότητα» που θα αποκτήσει η Κύπρος σε μια ενδεχόμενη, θετική κατάληξη των συνομιλιών. Το κυπριακό διαθέτει τα δικά του συμπαγή στερεότυπα: οι περισσότεροι πιστεύουν ότι η επίλυση είναι υπόθεση του ΟΗΕ, των μεσολαβητών και των απεσταλμένων. Αυτά, ως ένα βαθμό, βοηθούν. Το κλειδί, ωστόσο, βρίσκεται στη δική μας συμμετοχή, στη θέλησή μας να καταστήσουμε τη διαδικασία της επίλυσης κτήμα των πολλών, υπόθεση του ενεργού πολίτη που συμμετέχει, παρεμβαίνει, δημιουργεί.
5. Η διάσταση της ταυτότητας. Η Κύπρος διαθέτει πλούτο από διαφορετικές πολιτιστικές μορφές και διαδρομές. Κάθε κοινότητα διαθέτει τη δική της πολιτιστική σφραγίδα και αυτό αποτελεί έναν πλούτο που ενισχύει την πολυπολιτιστική της διάσταση. Τα στοιχεία έχουν προκύψει από διαφορετικές διαδρομές, επιρροές, και όλα μαζί, και ξεχωριστά, επηρεάζουν και χαρακτηρίζουν την πορεία μας. Είναι λ.χ. ένας ουσιώδης πλούτος το γεγονός ότι η κυπριακή διάλεκτος διαθέτει

τον Όμηρο στις ρίζες της, ή το γεγονός ότι ο τραγούδι «Τηλλυρκώτισσα διαθέτει μια «οικουμενική» αναγνώριση. Το κοινό ευρωπαϊκό στοίχημα αφορά όλους τους κυπρίους: ακμάζουν όσοι οργανώνουν τις κοινωνίες τους για να συμβαδίζουν με την ελευθερία, τη δικαιοσύνη, την ανάπτυξη, τον εκσυγχρονισμό.

42. ΕΠΙΛΟΓΙΚΑ: ΝΑ ΕΠΑΝΕΦΕΥΡΟΥΜΕ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ!

Είναι μια γενικότερη παρατήρηση ότι η ε/κ κοινή γνώμη έχει αρχίσει να συζητά, να ανταλλάσσει σκέψεις, να προβληματίζεται πιο έντονα για το κυπριακό. Ελπίζει καθώς συζητά το ενδεχόμενο της λύσης και αυτό με τη σειρά του κινητοποιεί εσωτερικές νοητικές διεργασίες. Το κυπριακό ως κορυφαίο ζήτημα επιστρέφει στην κορυφή των συζητήσεων. Είναι αυτό μια πολύ σημαντική εξέλιξη. Έτσι μπορούμε να επανεφεύρουμε την Κύπρο- να την θέσουμε ξανά ψηλά στο χάρτη της προσδοκίας μας, ώστε μέσα από την επίλυση να εμπνεύσει, να δυναμώσει και να κινητοποιήσει ένα πολύ συγκεκριμένο όραμα ελευθερίας και δημιουργίας.

Στις παρέες, στα καφενεία, στους δρόμους το κυπριακό ξαναέγινε μέρος της καθημερινής προσδοκίας ώστε να φτάσουμε σε θετικό αποτέλεσμα μέσα από τις συνομιλίες Αναστασιάδη-Ακιντζί. Αυτή η εξέλιξη συνέβαλε αποφασιστικά στο να αλλάξει η ιδιωτική και δημόσια ατζέντα. Κόμματα, δήμοι, κοινότητες, κινήσεις, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών προωθούν το δημόσιο διάλογο και προβάλλουν τη σημασία μιας στρατηγικού τύπου μεταβολής. Οι δραστηριότητες αυτές σε διάφορα επίπεδα (είτε στην κατεχόμενη Κύπρο, είτε στις ελεύθερες περιοχές) έχουν πλέον μαζικό χαρακτήρα σε σχέση με το προηγούμενο διάστημα, υπάρχει μια ισχυρή συμμετοχή των πολιτών, υπάρχει διάθεση και πίστη.

Αυτό που αλλάζει το ρυθμό των πραγμάτων είναι η πρωτοβουλία των πολιτών, η συμμετοχή, η διεκδίκηση, η δράση. Μια συμφωνία απαιτεί ισχυρή βούληση σε πολιτικό επίπεδο. Κάθε πρακτικό βήμα για να πάρει γρήγορα σάρκα και οστά σε μια συνολική συμφωνία απαιτεί συμμετοχή των πολιτών και αυτό με τη σειρά του δείχνει το δρόμο στους ηγέτες και, έτσι, κατά ένα τρόπο «καθοδηγεί» εξελίξεις και στηρίζει τους ηγέτες για το επόμενο βήμα.

Οι πρωτοβουλίες που βλέπουν μπροστά, που επιχειρούν να αλλάξουν την ακινησία, συναντούν τις επιθυμίες της πλειοψηφίας των ε/κ, τυγχάνουν μαζικής υποστήριξης. Οι πρωτοβουλίες που ενώνουν τους πολίτες προσθέτουν μαζικότητα και ποιότητα σε μια διεκδίκηση.

Το δίλημμα είναι μπροστά μας. Είμαστε στο περιθώριο των εξελίξεων (κατοχή, διαίρεση, ανεργία, υποαπασχόληση, κρίση). Χρειάζεται να ξαναμπούμε στο δρόμο που επιδιώκει κάθε σύγχρονο κράτος, σε μια Κύπρο ενωμένη, σε συνθήκες ασφαλείας και ανάπτυξης. Χρεαζόμαστε αλλαγή πορείας και αυτό μόνο η επίλυση του κυπριακού προσφέρει. Η κοινή γνώμη βλέπει και ελπίζει. Αυτή η ανατρεπτική διάθεση διαθέτει μια σταθερή βάση: τη δύναμη που προκύπτει από την πίστη να επανεφεύρουμε την Κύπρο!